

Regeringens proposition

1995/96:200

Fristående skolor m.m.

Prop.
1995/96:200

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 maj 1996

Göran Persson

Ylva Johansson
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att fristående skolor skall svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildningen i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Det föreslås att principen att en fristående skola skall vara öppen för alla tas in i skollagen (1985:1100). För godkännande av en fristående skola föreslås att skolan skall omfatta minst 20 elever. Skolverket skall förklara fristående grundskolor berättigade till bidrag. Förklaring skall inte lämnas om det skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. En godkänd fristående grundskola som förklarats berättigad till bidrag föreslås få bidrag av elevernas hemkommuner enligt samma grunder som gäller för kommunernas egna grundskolor. Utbildningen vid en fristående grundskola som får offentligt bidrag skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Skolverket föreslås få pröva om en fristående gymnasieskola skall förklaras ha rätt till bidrag. Den kommun där en fristående skola är belägen föreslås få rätt till insyn i skolans verksamhet. Fristående skolor som får offentligt stöd föreslås bli skyldiga att delta i kommunal uppföljning och utvärdering. En bestämmelse om tystnadsplikt föreslås för personal vid fristående skolor.

Vidare föreslås att rätten till befrielse från undervisning i religionskunskap för elever som tillhör vissa trossamfund upphävs.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext 5	
2.1	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	5
2.2	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)	21
3	Ärendet och dess beredning	23
4	Gällande bestämmelser	25
4.1	Gemensamma bestämmelser	25
4.2	Fristående grundskolor	26
4.3	Fristående gymnasieskolor	27
5	Principiella utgångspunkter	28
6	Allmänna villkor	31
6.1	Gemensamma villkor	31
6.1.1	Allmänna mål och värdegrund	31
6.1.2	En fristående skola skall vara öppen för alla	34
6.1.3	Skolledare	36
6.1.4	Skolhälsovård	37
6.1.5	Hemspråksundervisning	38
6.2	Fristående grundskolor m.m.	39
6.3	Fristående gymnasieskolor	41
7	Bidrag och avgifter	44
7.1	Fristående grundskolor	44
7.2	Fristående gymnasieskolor	50
7.2.1	Rätt till bidrag	50
7.2.2	Bidragsgivning och utbetalning	54
8	Statlig tillsyn och kommunal insyn	56
9	Tystnadsplikt	59
10	Övriga frågor	60
10.1	Vissa internationella skolor	60
10.2	Fristående särskolor och fristående gymnasiesärskolor m.m.	62
11	Kommitté för uppföljning	64
12	Befrielse från undervisning i religionskunskap	65

13	Författningskommentarer	69
13.1	Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	69
13.2	Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)	77
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109).....	78
Bilaga 2	Friskolekommitténs lagförslag	82
Bilaga 3	Sammanfattning av betänkandet Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113)	89
Bilaga 4	Utredarens lagförslag.....	93
Bilaga 5	Sammanställning av remissyttranden över SOU 1995:109.....	97
Bilaga 6	Sammanställning av remissyttranden över SOU 1995:113.....	112
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag.....	125
Bilaga 8	Lagrådets yttrande.....	140
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 maj 1996.....	144
	Rättsdatablad.....	145

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

- 1.Lag om ändring i skollagen (1985:1100),
- 2.Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 3 kap. 12 §, 4 kap. 8 a §, 6 kap. 6 a §, 9 kap. 2, 5–14 och 17 §§, 10 kap. 1 c § samt 15 kap. 13 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas nya bestämmelser, 9 kap. 8 b–8 c och 16 a §§ samt 14 kap. 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

12 §²

På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna.

Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av styrelsen för utbildningen eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av den styrelse som ansvarar för grundskolan i elevens hemkommun. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 kap.

² Senaste lydelse 1995:63.

8 a §³

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § tredje stycket och 8 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall ersättningen *motsvara den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Hemkommunen får dock göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent från den framräknade genomsnittskostnaden.*

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § tredje stycket och 8 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall ersättningen *bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.*

6 kap.

³ Senaste lydelse 1995:816.

6 a §⁴

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § andra stycket i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall hemkommunen *utge* det belopp som regeringen *föreskriver*.

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § andra stycket i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall hemkommunen *betala* det belopp som regeringen *beslutat*.

9 kap.

⁴ Senaste lydelse 1993:800.

2 §⁵

En fristående skola som motsvarar grundskolan skall godkännas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena.

En fristående skola, vars utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla, skall godkännas, om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolf orm i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs, och

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som motsvarar särskolan eller specialskolan skall godkännas, om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan. En ytterligare förutsättning är att eleverna i samband med utbildning-

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

⁵ Senaste lydelse 1995:1248.

en bereds erforderliga omsorger.

I godkännandet av en skola som motsvarar specialskolan skall anges vilka handikappgrupper som godkännandet avser. *Ett godkännande kan avse vissa årskurser.*

5 §⁶

Den som endast för en kortare tid är bosatt i landet eller den som har andra skäl att få utbildning i en internationell skola får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om skolan är godkänd för ändamålet av Statens skolverk. Detta gäller dock inte sådana barn som avses i 3 kap. 3 § andra och tredje styckena.

Med internationell skola avses en fristående skola som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i grundskolan eller i en fristående skola som motsvarar grundskolan. För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de i landet för kortare tid bosatta eleverna behöver.

Regeringen får medge att en internationell skola tar emot andra barn än sådana som avses i första stycket för att de skall fullgöra skolplikten vid skolan.

⁶ Senaste lydelse 1995:1248.

6 §⁷

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall tilldelas bidrag för verksamheten av elevernas hemkommuner. För varje elev skall lämnas ett belopp som motsvarar den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Vid tilldelningen får kommunen göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent av den framräknade genomsnittskostnaden. När kommunen bestämmer avdragets storlek skall den beakta bland annat om den fristående skolan har särskilda kostnader på grund av

1. att skolan drivs av en enskild fysisk eller juridisk person och inte av kommunen,

2. att skolans åtagande omfattar elever med behov av särskilda stödinsatser,

3. att skolan erbjuder skolhälsovård.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får medge ett större avdrag än 25 procent, om det finns särskilda skäl.

Tilldelningen beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. Tilldelningen grundas på antalet elever från kommunen i den fristående skolan den 15 september under bidragsåret. Bidragen skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli–september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli–september månad, betalas ut samlat i september. För att en nystartad

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

⁷ Senaste lydelse 1996:60.

skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar.

Om en elev slutar i den fristående skolan efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

Utbetalning av bidrag enligt andra stycket får grundas på den kostnad som hemkommunen fastställt i sin budget för respektive kalenderår. Om det slutliga utfallet skulle bli högre än det i budgeten fastställda har den fristående skolan rätt att få ut motsvarande mellanskillnad. Sådan slutreglering skall ske senast två månader efter det att kommunens årsredovisning för det aktuella kalenderåret har lämnats över till fullmäktige.

Vad som sägs i första–fjärde styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen avstått från medelstillelse eller sådana skolor som Statens skolverk enligt 7 § förklarat sakna rätt till bidrag. Första–fjärde styckena gäller inte heller om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medelstillelse. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

6 a §⁸

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall *tilldelas bidrag för verksamheten av elevernas hemkommuner. För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar. Varje bidragsår börjar den 1 juli.*

Tilldelningen skall, om elevernas hemkommuner och den fristående skolan inte kommer överens om annat, ske i enlighet med bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena.

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall *av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut elevavgifter som strider mot 7 §.*

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlagga det belopp som regeringen beslutat.

⁸ Senaste lydelse 1995:1248.

7 §⁹

Fristående skolor, som har rätt till bidrag enligt 6 §, får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om Statens skolverk, vid prövning av en ansökan om godkännande som avses i 2 §, finner att elevavgifterna vid skolan inte kan anses skäligen, skall verket, om skolan godkänns, förklara att den inte skall ha rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §.

Skolverket skall vidare förklara rätten till fortsatt bidrag förverkad, om en skola efter godkännandet tar ut elevavgifter som inte kan anses skäligen. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Beslut om att en skola inte skall få bidrag får upphävas av Skolverket, om elevavgifterna senare bedöms som skäligen.

⁹ Senaste lydelse 1994:739.

8 §¹⁰

Regeringen får i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena. Förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i regionen.

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Om en sådan förklaring som avses i första stycket lämnats, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet enligt andra stycket att lämna bidrag till skolan gäller inte om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elev.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

¹⁰ Senaste lydelse 1996:60.

elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

8 a §¹¹

Regeringen får i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasiesärskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena.

Om en sådan förklaring som avses i första stycket lämnats, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det belopp som regeringen beslutat.

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

8 b §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla, skall Statens skolverk förklara skolan

¹¹ Senaste lydelse 1994:739.

berättigad till bidrag som avses i 8 c § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

8 c §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 b § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa betala det belopp som regeringen beslutat.

9 §¹²

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat skall bidraget enligt 8 eller 8 a § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. *Tilldelningen grundas på antalet elever på den bidragsberättigade utbildningen den 15 september under bidragsåret. Bidraget skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli–september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli–september månad, betalas ut samlat i september.*

Om en elev slutar efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

För att en skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan. *Ansökan skall lämnas in till länsstyrelsen i det län där skolan är belägen om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasieskolans och till Statens skolverk om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasiesärskolans.*

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 a eller 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli.

För att en *fristående* skola som avses i 8 eller 8 b § skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan *bidragsåret* börjar.

¹² Senaste lydelse 1995:816.

10 §¹³

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om en skola tar ut elevavgifter för utbildningar som berättigar till bidrag enligt 8 eller 8 a § och avgifterna inte kan anses skäliga, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har *för den bidragsgrundande utbildningen*, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 b § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har *för den bidragsgrundande utbildningen*, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om en skola tar ut elevavgifter för utbildningar som berättigar till bidrag enligt 8 eller 8 b § och avgifterna inte kan anses skäliga, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

¹³ Senaste lydelse 1994:739.

11 §¹⁴

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk. *Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.*

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk *och vara* skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av *Skolverket.*

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

¹⁴ Senaste lydelse 1993:1679.

12 §¹⁵

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i uppföljning och utvärdering samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i *den* uppföljning och utvärdering *som genomförs av Statens skolverk* samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande *eller om rätt till bidrag.*

¹⁵ Senaste lydelse 1993:1679.

13 §¹⁶

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 a § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk. *Skolorna är i fråga om dessa utbildningar skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.*

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av *Skolverket*.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

¹⁶ Senaste lydelse 1994:740.

14 §¹⁷

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 a § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i uppföljning och utvärdering.

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i *den* uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag.

16 a §

Ingen som är eller har varit verksam i en fristående skola som avses i detta kapitel får obehörigen röja

- 1. vad han eller hon i den elevvårdande verksamheten har fått veta om någons personliga förhållanden,*
- 2. uppgifter i ett ärende om tillrättförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.*

¹⁷ Senaste lydelse 1994:739.

17 §¹⁸

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 *eller* 12 § *samt beslut* i ärenden om elevavgifter enligt 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5, 12 §, *i ärenden om rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 8, 8 b, 12, 14 § eller* i ärenden om elevavgifter enligt 10 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

10 kap.

¹⁸ Senaste lydelse 1995:1248.

1 c §¹⁹

En kommun skall lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. Därvid skall bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och *bestämmelser* i 9 kap. 8 och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) skall bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas.

En kommun skall lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. Därvid skall bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och *bestämmelserna* i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) skall bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas.

14 kap.

7 a §

För elever i sådana fristående skolor som avses i 9 kap. skall skolan erbjuda skolhälsovård som motsvarar den som ges åt eleverna inom motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet. Detta gäller dock inte sådana skolor som avses i 9 kap. 5 §.

15 kap.

13 §

Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars genomgår utbildning med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 3 kap. 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelserna i 3 kap. 12 § tredje *stycket*.

Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars genomgår utbildning med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 3 kap. 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelserna i 3 kap. 12 § *andra och tredje*

¹⁹ Senaste lydelse 1996:60.

styckena.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997 och skall tillämpas på utbildning som äger rum efter den 1 juli 1997.

2. Ett godkännande enligt 9 kap. 2 § som har meddelats före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall kravet på minsta elevantal tillämpas först från och med den 1 juli 1998.

3. En fristående skola som vid ikraftträdandet har rätt till bidrag enligt 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 a § i deras äldre lydelse har rätt till bidrag enligt motsvarande nya bestämmelser till dess Statens skolverk beslutar om något annat.

4. För skolor som under läsåret 1996/97 tar ut avgifter med stöd av 9 kap. 7 § i dess äldre lydelse skall paragrafen i dess nya lydelse tillämpas först från och med den 1 juli 1998.

2.2 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § och 7 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349)²⁰ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

²⁰ Lagen omtryckt 1987:303.

1 §²¹

Studiehjälp *utgår* till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *regeringen bestämmer*, om inte något annat följer av bestämmelserna nedan i detta kapitel.

Studiehjälp *utgår* dock längst till och med första kalenderhalvåret det år under vilket den studerande fyller 20 år.

Studiehjälp *lämnas* till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser*, om inte något annat följer av bestämmelserna nedan i detta kapitel.

Studiehjälp *lämnas* dock längst till och med första kalenderhalvåret det år under vilket den studerande fyller 20 år.

4 kap.

²¹ Senaste lydelse 1993:220.

1 §²²

Studiemedel *utgår* till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *regeringen bestämmer*.

Studiemedel *lämnas* till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser*.

7 kap.

²² Senaste lydelse 1993:220.

1 §²³

Särskilt vuxenstudiestöd kan lämnas till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *regeringen bestämmer*. Regeringen får meddela föreskrifter om rätt till särskilt vuxenstudiestöd för studerande vid sådana lärarutbildningar till vilka det finns behov av att förbättra rekryteringen. I sådana föreskrifter får göras undantag från bestämmelserna i 3–5 a, 7, 8, 8 a och 14 §§. Regeringen får vidare meddela föreskrifter om rätt till särskilt vuxenstudiestöd för vissa studerande vid vissa naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. I sådana föreskrifter får göras avvikelser från bestämmelserna i 3, 5, 7, 8 och 14 §§ samt, såvitt avser studiemedel för behörighetsgivande förutbildning, i 4 kap. 9 §. I föreskrifterna får också ges rätt till avskrivning av studielån enligt 4 kap. i andra fall än som anges i 8 kap. 9–12 §§.

Särskilt vuxenstudiestöd kan lämnas till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som *bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser*. Regeringen får meddela föreskrifter om rätt till särskilt vuxenstudiestöd för studerande vid sådana lärarutbildningar till vilka det finns behov av att förbättra rekryteringen. I sådana föreskrifter får göras undantag från bestämmelserna i 3–5 a, 7, 8, 8 a och 14 §§. Regeringen får vidare meddela föreskrifter om rätt till särskilt vuxenstudiestöd för vissa studerande vid vissa naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. I sådana föreskrifter får göras avvikelser från bestämmelserna i 3, 5, 7, 8 och 14 §§ samt, såvitt avser studiemedel för behörighetsgivande förutbildning, i 4 kap. 9 §. I föreskrifterna får också ges rätt till avskrivning av studielån enligt 4 kap. i andra fall än som anges i 8 kap. 9–12 §§.

I 20 § finns bestämmelser om verkan av att en studerande har uppburit studiemedel för den tid för vilken särskilt vuxenstudiestöd lämnas.

Särskilt vuxenstudiestöd får inte beviljas eller uppbäras för den tid för vilken utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning eller utbildningsbidrag för doktorander lämnas, om inte något annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

²³ Senaste lydelse 1995:480.

3 Ärendet och dess beredning

Den 21 februari 1995 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet och fristående skolor att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté som antog namnet Friskolekommittén (U1995:02). Kommitténs uppdrag (Dir. 1995:16) var att utreda frågor som rör godkännande, tillsyn, bidrag och avgifter avseende fristående skolor på grundskolenivå. Enligt direktiven skulle kommittén överväga hur kommunernas inflytande vid tillståndsgivningen kan stärkas, överväga om kriterierna för godkännande av fristående skolor kan behöva ändras samt lämna förslag till ett delat tillsynsansvar mellan Statens skolverk och kommunerna. Kommittén skulle vidare lämna förslag till regler för bidragsgivning och överväga om fristående skolor även fortsättningsvis skall ha rätt att ta ut elevavgifter samt föreslå de författningsändringar som föranleds av kommitténs ställningstaganden.

Vidare bemyndigade regeringen den 13 juli 1995 det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet och fristående skolor att tillkalla en särskild utredare (U1995:10) för att utreda frågor som rör villkoren som skall vara uppfyllda för att utbildningen vid en fristående gymnasieskola skall kunna förklaras berättigad till offentligt stöd. Enligt direktiven (Dir. 1995:107) skulle utredaren ge förslag till dels villkor för att en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till offentligt stöd, dels ordningen för sådana beslut och hur ansvaret skall fördelas mellan olika aktörer. Utredaren skulle även ge förslag till hur tillsynsansvaret skall fördelas mellan olika parter och regler för bidragsgivning.

Friskolekommittén lämnade den 14 november 1995 sitt betänkande Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109), som i sammanfattning finns i *bilaga 1*. De lagförslag som lades fram i betänkandet finns i *bilaga 2*. Den särskilda utredaren lämnade den 16 november 1995 sitt betänkande Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113), som i sammanfattning finns i *bilaga 3*. De lagförslag som lades fram i betänkandet finns i *bilaga 4*.

Betänkandena har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 5* avseende betänkandet SOU 1995:109 och i *bilaga 6* avseende betänkandet SOU 1995:113.

Som ett led i beredningsarbetet anordnade Utbildningsdepartementet den 6 februari 1996 ett seminarium i Stockholm med företrädare för fristående skolor, kommuner och intresseorganisationer.

Som underlag för regeringens förslag i avsnitt 12 Befrielse från undervisning i religionskunskap finns en inom Utbildningsdepartementet upprättad promemoria (PM 1995-05-18 Befrielse från undervisning i religionskunskap) som remissbehandlats.

Regeringen beslutade den 18 april 1996 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

4 Gällande bestämmelser

Med fristående skolor avses skolor som anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer. Skollagen (1985:1100) behandlar inte alla skolor med enskild huvudman, utan endast de som kan utgöra ett likvärdigt alternativ till någon av skolformerna inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Bestämmelser om fristående skolor finns i 9 kap. skollagen. De fristående skolor som där behandlas är dels sådana som är godkända för fullgörande av skolplikt, dvs. som motsvarar utbildning i grundskolan (fristående grundskolor), i den obligatoriska särskolan (fristående särskolor) eller i specialskolan, dels sådana som förklarats ha rätt till offentligt stöd och vars utbildning kan anses motsvara utbildning i gymnasieskolan (fristående gymnasieskolor) eller gymnasiesärskolan (fristående gymnasiesärskolor). Dessutom finns bestämmelser om möjligheten för vissa barn att fullgöra skolplikten vid s.k. internationella skolor.

4.1 Gemensamma bestämmelser

Den nuvarande regleringen för fristående grundskolor har sin grund vad gäller godkännande i riksdagens beslut med anledning av propositionen Skolor med enskild huvudman m.m. (prop. 1982/83:1, bet. 1982/83: UbU10, rskr. 1982/83:63) och vad gäller bidrag i riksdagens beslut med anledning av propositionen om valfrihet och fristående skolor (prop. 1991/92:95, bet. 1991/92:UbU22, rskr. 1991/92:346). Reglerna för fristående gymnasieskolor antogs i sina huvuddrag av riksdagen efter förslag i propositionen Valfrihet i skolan (prop. 1992/93:230, bet. 1992/93: UbU17, rskr. 1992/93:406).

Godkännande för en fristående grundskola skall ges respektive förklaring om rätt till bidrag för en fristående gymnasieskola får lämnas, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan/gymnasieskolan förmedlar. Skolan skall även i övrigt väsentligen svara mot grundskolans/gymnasieskolans allmänna mål. Särskilt skall de krav beaktas som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena skollagen (9 kap. 2 och 8 §§ första stycket).

Enligt 1 kap. 2 § andra och tredje styckena skall utbildningen ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja elevernas harmoniska utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov. Vidare skall skolans verksamhet utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan främja jämställdhet mellan könen samt bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.

Skolverket har tillsyn över utbildningen vid en godkänd fristående

grundskola och vid en fristående gymnasieskola med offentligt stöd (9 kap. 11 och 13 §§ första stycket). Skolorna är också skyldiga att delta i den uppföljning och den utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Fristående grundskolor och fristående gymnasieskolor är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (9 kap. 11 och 13 §§ andra stycket).

Fristående grundskolor och fristående gymnasieskolor har rätt till bidrag från elevernas hemkommuner. För att en skola skall vara berättigad till bidrag gäller att ansökan om godkännande respektive ansökan om rätt till bidrag har lämnats före den 1 april kalenderåret innan det första bidragsåret börjar. Varje bidragsår börjar den 1 juli.

En godkänd fristående grundskola och en fristående gymnasieskola som har rätt till bidrag får, för de elever som bidragen avser, endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna är rimliga för verksamheten. Om det visar sig att skolan tar ut oskäligen elevavgifter skall skolan förklaras inte längre ha rätt till bidrag. Skolan skall dock ha getts möjlighet att ändra avgifternas storlek innan sådant beslut fattas.

4.2 Fristående grundskolor

Skolplikt får enligt 9 kap. 1 § skollagen fullgöras i en fristående grundskola som är godkänd av Skolverket.

En godkänd skola skall tilldelas bidrag av elevernas hemkommuner. Bidraget per elev skall motsvara hemkommunens genomsnittliga kostnad per elev det pågående kalenderåret i den årskurs eleven tillhör. Kommunen får göra ett avdrag om högst 25 procent från sin genomsnittskostnad, men kommunen skall därvid beakta om skolan har särskilda kostnader p.g.a. att den drivs av enskild fysisk eller juridisk person och inte av kommunen. Likaså skall beaktas om skolans åtagande omfattar elever med behov av särskilda stödinsatser och om skolan erbjuder skolhälsovård.

Bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. Bidraget grundas på antalet elever från kommunen i den fristående skolan den 15 september under bidragsåret.

Om en godkänd fristående skola inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna efter påpekande inte avhjälps, skall Skolverket återkalla godkännandet (9 kap. 12 §).

Skolverkets beslut om godkännande eller återkallande av godkännande och i ärenden om elevavgifter får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (9 kap. 17 §).

4.3 Fristående gymnasieskolor

Till skillnad från vad som gäller för fristående grundskolor behövs inte något formellt ”godkännande” för att bedriva utbildning på gymnasienivå. Detta eftersom utbildningen efter grundskolan är en frivillig skolform. Däremot ställer staten vissa krav på fristående gymnasieskolor som ansöker om offentligt stöd.

Det offentliga stödet omfattar antingen enbart statlig tillsyn eller också både statlig tillsyn och bidrag från elevens hemkommun. En skola, som i och för sig uppfyller villkoren för att förklaras berättigad till bidrag, kan – om skolan ansöker om det – ställas under enbart statlig tillsyn. Detta regleras inte i skollagen utan i förordningen (1993:884) om offentligt stöd till fristående skolor. Statlig tillsyn medför i regel att eleverna har rätt till studiestöd enligt bestämmelserna i studiestödslagen (1973:349).

En skola skall inte förklaras berättigad till bidrag om utbildningen skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i regionen.

Om en bidragsberättigad fristående gymnasieskola inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlagga det belopp som har föreskrivits av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt.

Om inte kommunen och skolan kommit överens om annat, skall bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder och grundas på antalet elever på den bidragsberättigade utbildningen den 15 september under bidragsåret, som börjar den 1 juli.

Nyetablering av fristående gymnasieskolor kan få effekter för det befintliga skolväsendet i kommunen och regionen. Bedömning av omfattningen av dessa effekter görs av länsstyrelsen i det län där skolan avses bli belägen. Ansökan skall därför lämnas in till länsstyrelsen, som med eget yttrande vidarebefordrar ansökan till Skolverket. Innan länsstyrelsen yttrar sig, skall den kommun där skolan avses ligga ges tillfälle att ge sin bedömning över den nya skolans inverkan på kommunens gymnasieskola. I förekommande fall skall även närliggande kommuners bedömning i detta avseende inhämtas. Länsstyrelsen skall i sitt yttrande redovisa en samlad bedömning av om utbildningen kommer att få påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i regionen. Skolverket skall – med eget yttrande – överlämna ärendet till regeringen för beslut. Av yttrandet skall framgå om verket anser att inträdesvillkor och urvalsprinciper vid skolan är godtagbara.

Om den fristående gymnasieskolan inte längre uppfyller kraven för att få rätt till bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående gymnasieskola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering. Beslut i ärenden om fristående gymnasieskolor kan inte överklagas.

Av förordningen (1993:884) om offentligt stöd till fristående skolor framgår att en fristående gymnasieskola skall ha en läroplan samt kurs- och timplaner och att eleverna skall få betyg eller intyg över utbildningen.

5 Principiella utgångspunkter

Skolan har en central roll i barns och ungdomars liv men också för samhället i stort. Skolan skall, tillsammans med hemmen, främja barns och ungdomars utveckling till ansvarstagande medborgare och lägga grund för ett aktivt deltagande i vår demokrati. Alla barn och ungdomar skall ha rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet som lägger grunden för ett fortsatt lärande. Det är en grundläggande svensk princip, om vilken politisk enighet sedan länge råder.

I skollagen uttrycks att alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, skall ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. Inom varje skolform skall utbildningen vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. Därför är det viktigt att läro-, kurs- och timplaner är nationellt enhetliga och riksgiltiga. Likvärdigheten skall inte leda till likformighet. Inom denna ram kan skolor vara olika och utvecklas olika. Detta är positivt och kan driva skolutvecklingen framåt. Ytterst är det de professionella i skolan som har ansvaret för skolans utveckling.

Riksdag och regering har det övergripande ansvaret för barns och ungdomars skolutbildning. Riksdagen stiftar de lagar som ligger till grund för verksamheten, medan det är kommunen som har att garantera varje barn en plats i utbildning. Det betyder att kommunen har ett administrativt ansvar för elevernas konkreta möjligheter att studera. Det är på kommunerna skyldigheten att planera och erbjuda undervisning vilar. Ansvaret för att verksamheten bedrivs i enlighet med de nationella målen vilar på skolhuvudmännen. De har också ansvar för att de i läroplaner och kursplaner fastställda kunskapsmålen uppnås. Regeringen anser därför att all undervisning skall utgå från den gemensamma värdegrund och de allmänna mål som kommer till uttryck i skollag och läroplaner. Skolan måste åtnjuta förtroende för att kunna lyckas med sin uppgift. Därför är det av central betydelse att alla föräldrar med förtroende skall kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade. Föräldrar måste kunna lita på att skolans undervisning är saklig och allsidig.

I 1995 års budgetproposition redogjorde regeringen för sin syn på skolan: *”Den svenska skolan är en sammanhållen skola som skall ge likvärdig utbildning till alla barn och ungdomar. Barn börjar skolan med skilda sociala och kulturella förutsättningar. Det är skolans uppgift att anpassa sin organisation och sin undervisning så att alla barns förutsättningar tas till vara. En skola för alla betyder en skola där alla elever blir sedda och bemötta, där alla elevers erfarenheter får utrymme, och där alla elever får en undervisning som tillgodoser deras behov och krav. I en skola för alla undervisas elever med olika bakgrund tillsammans. Integration är ett viktigt värde i den sammanhållna skolan. Det går inte att överskatta betydelsen av att barn och ungdomar med olika erfarenheter, kulturer och sociala tillhörigheter tillbringar tid tillsammans med varandra under skoltiden. I ett öppet demokratiskt samhälle är empati, inlevelse i andra, förmåga att se med andras ögon osv. avgörande värden. Sådana värden utvecklas bäst om de kan grundläggas tidigt i en ömsesidig*

kommunikation mellan skolkamrater.”

Fristående skolor har sedan länge en plats i svenskt skolväsende. De är en del av det totala utbildningsutbudet. Fristående skolor är olika och bidrar till en mångfald inom skolväsendet. Mångfalden i sig är positiv och står inte i motsats till likvärdighet eller god kvalitet. Mångfalden är tvärtom som regel en förutsättning för utveckling och pedagogisk förnyelse.

Ett positivt inslag i de fristående skolornas verksamhet är det ofta stora föräldraengagemanget. Föräldrarnas engagemang behövs i skolan. Föräldrarnas medverkan kan bidra till att utveckla skolans kvalitet i vid bemärkelse. Det är bl.a. därför regeringen har lagt ett förslag om försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet också inom den offentliga skolan.

Möjligheten för elever och föräldrar att påverka skolan är en av våra viktigaste demokratifrågor. Barnens inflytande över den egna skol-situationen och föräldrarnas över sina barns skolgång är en av de frågor som starkast engagerar människor. Det inflytandet kan inte reduceras till en rätt att välja mellan olika färdiga och opåverkbara alternativ. Rätten till inflytande i skolan kan således inte reduceras till en rätt att välja mellan färdiga alternativ. Rätten att välja skola står dock inte i motsats till ett fördjupat inflytande. Tvärtom. Möjligheten att välja kan stärka brukarnas krav på inflytande inte minst därför att det i sig stärker föräldrars och elevers ställning i skolan.

Det tillhör en av skolans viktigaste uppgifter att motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Därför får ingen skola verka ekonomiskt eller socialt segregande. Alla skall ha samma möjligheter att välja skola.

Kommunen har ansvaret för att alla elever i kommunen får en god utbildning i enlighet med de nationella målen. Kommunen har dessutom, i likhet med den fristående skolan, rollen att driva skolverksamhet. De kommunala skolorna är i det moderna skolväsendet självständiga enheter med stor frihet under eget ansvar. De kan sägas konkurrera med varandra och med fristående skolor. Denna konkurrens i förening med den valfrihet som finns i dag är en stimulans för skolans utveckling. För elever och föräldrar är det då viktigt att de i denna valsituation kan lita på att samtliga alternativ uppfyller de nationella kraven och ger en god utbildning.

Alla barn är olika och har olika behov. Därför måste skolan, oavsett huvudman, möta barn på olika sätt för att ge dem en likvärdig utbildning. Den grundläggande utbildningen för alla barn och ungdomar skall vara likvärdig. För att garantera elevernas rätt till en likvärdig utbildning av hög kvalitet skall alla skolor, oavsett huvudman, ha jämförbara ekonomiska villkor. Varje skola skall ha resurser med hänsyn till elevernas behov. Likvärdiga ekonomiska villkor mellan kommunala och fristående skolor är en förutsättning för en verklig valfrihet, även för elever från ekonomiskt svaga grupper eller med behov av särskilt stöd.

En elev har rätt att välja en fristående skola för sin utbildning och har då också rätt till resurser som kan ge en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Rätten att välja en fristående skola får dock inte inskränka andra elevers rätt att välja en kommunal skola. Mot denna bakgrund anser regeringen att

de ekonomiska effekterna för det övriga skolväsendet måste vägas in i bedömningen av en ansökan om rätt till bidrag för en ny fristående skola.

Den frihet som sedan tidigare har funnits för fristående skolor finns nu även inom det offentliga skolväsendet. Hela skolområdet har avreglerats kraftigt jämfört med tidigare. För att skapa förutsättningar för likvärdig utbildning, öppen för variation och mångfald, på lika villkor bör de övergripande regelsystemen för offentliga och fristående skolor vara likartade, dvs. så generella som möjligt.

Samarbetet mellan de fristående skolorna och kommunerna kan fördjupas och stärkas. Samarbete är ett sätt att bättre utnyttja de gemensamma resurserna, vilket i sin tur bör kunna gagna såväl fristående som kommunala skolor.

Utbildningen för alla barn och ungdomar syftar till att ge en gemensam kunskapsbas och skall bygga på en gemensam värdegrund samt ha gemensamma mål. Därför måste även de fristående skolorna i praktiken följa nationella läroplaner och kursplaner. Av samma skäl bör fristående skolor stå under Skolverkets tillsyn, ingå i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem samt delta i nationella prov.

Den demokratiska grund som utbildningen för barn och ungdom skall vila på i vårt land, innebär bl.a. att elevens rätt till en allsidig och saklig undervisning aldrig kan få stå tillbaka för föräldrarnas rätt att välja undervisning för sina barn. Enskildas och organisationers rätt att grunda och driva skolor förutsätter att undervisningen vid dessa skolor svarar mot de minimikrav som ställts upp från det offentliga sidan. Fristående skolor skall, på samma sätt som offentliga skolor, bygga på demokratisk grund och präglas av demokratiska värderingar, öppenhet, tolerans samt saklighet och allsidighet.

6 Allmänna villkor

6.1 Gemensamma villkor

6.1.1 Allmänna mål och värdegrund

Regeringens förslag: Fristående skolor skall svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildningen i det offentliga skolväsendet. En fristående skola kan inom ramen för dessa krav ha en konfessionell inriktning.

Friskolekommitténs och utredarens förslag: Skollagen ändras, så att det tidigare villkoret att skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål ersätts av villkoret att skolans utbildning även i övrigt *väsentligen* svarar mot grundskolans/gymnasieskolans *värdegrund* och allmänna mål.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslagen.

Skälen för regeringens förslag: De grundläggande värden som skall präglade utbildningen inom det offentliga skolväsendet finns angivna i 1 kap. 2 § tredje stycket skollagen. De nya läroplanerna för det offentliga skolväsendet (Lpo 94 och Lpf 94) tydliggör denna värdegrund. Läroplanerna anger att undervisningen skall bedrivas under demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Undervisningen skall utveckla elevernas förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. Varje elev skall successivt utöva ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan.

Den värdegrund som kommer till uttryck i skollagen och läroplanerna är så grundläggande för vårt samhälle att den också måste präglade utbildningen vid en fristående skola, oavsett vilken inriktning skolan har. Enligt vår mening bör i lagtexten hänvisning inte endast göras till den offentliga skolans allmänna mål utan även till dess *värdegrund*. Samma krav beträffande värdegrund och mål bör således gälla för fristående skolor som för skolor med offentligrättslig huvudman. Eftersom värdegrunden och de allmänna målen inte återfinns enbart i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena skollagen, anser vi att den nuvarande hänvisningen till dessa lagrum bör tas bort.

I läroplanerna anges att undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell. Sverige har ingått flera internationella överenskommelser som har betydelse på området. Sverige har bl.a. åtagit sig att respektera föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse. Sedan den 1 januari 1995 gäller den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna som lag i Sverige. Enligt 2 kap. 23 § regeringsformen (RF) får

inte lag eller annan föreskrift meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

Ett krav på att undervisningen vid en fristående skola skall vara icke-konfessionell torde inte vara förenligt med Sveriges internationella åtaganden. Att en skola får ha en konfessionell inriktning innebär emellertid inte att undervisningen i den egna konfessionen vid den fristående skolan får ersätta den undervisning som ges inom det offentliga skolväsendet i ämnet religionskunskap. Undervisningen i ämnet religionskunskap syftar till att ge alla elever grundläggande kunskaper om religioner och livsåskådningar. Andra trosuppfattningar än den egna skall därvid behandlas sakligt och med respekt. Religionsundervisningen skall främja en öppen diskussion kring tros- och livsåskådningsfrågor samt bidra till att elever med olika traditioner och med olikartad kulturell bakgrund kan förstå och respektera varandra och varandras värderingar. Målen i kursplanerna i religionskunskap skall nås även vid en fristående skola.

I en fristående skola med konfessionell profil måste undervisningen i religionskunskap, men även utbildningen i övrigt, bedrivas under iakttagande av läroplanens krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden. Den omständigheten att en skola har en konfessionell profil, eller för övrigt någon annan profil, får inte inkräkta på sakligheten och allsidigheten i utbildningen. Oavsett profil skall en fristående skola i realiteten vara öppen för skilda uppfattningar, hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och läroplanerna samt klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Undervisningen får med andra ord inte i något ämne vara indoktrinerande eller tendensiös. Elevens rätt till en saklig och allsidig undervisning av god kvalitet kan aldrig underordnas föräldrarnas rätt att välja en undervisning som överensstämmer med föräldrarnas religiösa eller filosofiska övertygelse.

För att ge möjlighet till skolor med konfessionell inriktning föreslår kommittén och den särskilda utredaren att utbildningen vid en fristående skola *väsentligen* skall svara mot motsvarande skolforms värdegrund och allmänna mål.

Regeringen anser i motsats till kommittén och utredaren att en lösning bör väljas som innebär att ordet *väsentligen* slopas i bestämmelsen och att det i stället uttryckligen anges i skollagen att en fristående skola får ha en konfessionell inriktning. Vad som nu sagts bör gälla samtliga typer av fristående skolor som avses i 9 kap., utom internationella skolor.

Vid bedömningen av om en fristående skola kan förväntas präglas av ett synsätt som står i överensstämmelse med de krav som ställs när det gäller värdegrund är det viktigt att Skolverket tar hänsyn till alla uppgifter som verket kan få och som kan ha betydelse för bedömningen. I vissa fall kan det vara av betydelse för bedömningen att kontrollera om huvudmannen har anknytning till exempelvis någon rasistisk eller någon annan antidemokratisk organisation. Eventuellt kan sådana uppgifter komma fram som leder till att skolan inte kan godkännas, trots att huvudmannen förklarat att utbildningen vid skolan skall präglas av den värdegrund som krävs, eller vid ett senare tillfälle att godkännandet skall återkallas.

Regeringen avser att närmare låta utreda problematiken kring den segregation som kan bli följden av att allt fler skolor bildas med inriktning

mot en avgränsad grupp inom det svenska samhället.

Elevinflytande

Såväl skollagen som läroplanerna slår fast att eleverna har rätt till inflytande och att skolans arbete skall bedrivas i aktivt samspel mellan skolans personal och elever. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den skall samtidigt utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att ha inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan och delta i planeringen och utvärderingen av den dagliga undervisningen samt genom att välja kurser och ämnen, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. Vi ser det – i likhet med *Barnombudsmannen (BO)* – som viktigt att elevernas inflytande över sin utbildning skall gälla, oavsett i vilken skolform de får sin utbildning.

Regeringen anser att elevernas inflytande över sitt eget lärande är fundamentalt. Elevinflytande rymms inom ramen för de grundläggande värdena. Någon särskild reglering av elevinflytandet vid fristående skolor föreslås därför inte.

Byte av huvudman

Ett godkännande innebär att en viss huvudman får rätt att bedriva undervisning omfattande vissa årskurser i en bestämd kommun. Godkännandet baseras på en bedömning av huvudmannens uttalade avsikter, förutsättningar och mål samt de eventuella erfarenheter Skolverket kan ha av huvudmannen eller har inhämtat om denne. Huvudmannen ansvarar sedan för att skolverksamheten bedrivs i enlighet med gällande bestämmelser. Ett godkännande kan inte utan vidare överlåtas på en annan huvudman. I de fall det kan bli aktuellt att byta huvudman för en skola, skall detta anmälas till Skolverket. Regeringen avser att meddela föreskrifter om detta.

6.1.2 En fristående skola skall vara öppen för alla

Regeringens förslag: Principen att en fristående skola skall vara öppen för alla tas in i skollagen. En skola skall dock inte vara skyldig att ta emot en elev, om mottagandet medför betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för skolan. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om villkor för antagning.

Friskolekommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Utredaren anser att nuvarande principer för intagningsvillkor och urvalsgrunder väl tillgodoser krav på att skolan skall vara öppen för alla och föreslår ingen förändring.

Remissinstanserna:

Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109)

Remissinstanserna instämmer i att en fristående skola skall vara öppen för alla. Några instanser, bl.a. *Handikappombudsmannen, Länsstyrelsen i Östergötland, Statens Institut för Handikappfrågor i skolan (SIH), Socialstyrelsen* och *Statskontoret*, avstyrker att en fristående skola under vissa omständigheter inte skall vara skyldig att ta emot en elev. *Handikappombudsmannen* erinrar om att Sverige anslutit sig till Förenta Nationernas standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet.

Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113)

Tillstyrker i huvudsak utredarens förslag.

Skälen för regeringens förslag:

Fristående grundskolor

En fristående skola får inte verka segregering utan skall vara öppen för alla. I en situation där en skola har fler sökande än tillgängligt antal platser blir principerna för urval avgörande för om skolan skall anses vara öppen för alla. Som en följd av öppenhetsprincipen får endast sådana urvalsgrunder som inte sätter öppenheten ur spel tillämpas, exempelvis anmälningsdatum, geografisk närhet och syskonförtur. Principen att en fristående skola skall vara öppen för alla gäller redan i dag genom hänvis-

ningen till att skolan väsentligen skall svara mot grundskolans allmänna mål (jfr bl.a. prop. 1991/92:95 s. 12). Vi anser dock att principen om att en fristående skola skall vara öppen för alla bör framgå av en uttrycklig bestämmelse i skollagen.

Förutom i de fall då en skola inte har plats för alla som sökt dit finns det situationer då det inte är rimligt att kräva att en skola skall vara skyldig att ta emot en sökande.

När det gäller den kommunala grundskolan slår skollagen 4 kap. 6 § fast, att kommunen får neka att ta emot ett barn vid en viss skola om det skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Motsvarande bör gälla för fristående skolor. Vi anser att en elev som behöver särskilt stöd i första hand skall få detta vid den skola som han eller hon vill gå i. Skolans uppgift är att anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till alla elevers behov och förutsättningar. De elever som behöver särskilt stöd skall få det. Om behovet av stöd är av sådan omfattning att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för den fristående skolan, bör det i likhet med vad som gäller för grundskolan vara möjligt för den fristående skolan att inte ta emot eleven. En bestämmelse om detta bör tas in i skollagen.

I en sammanhållen skola som skall ge alla barn och ungdomar likvärdig utbildning, skall inte intagningsprov eller -test användas. I stället har en skola en absolut skyldighet att anpassa sin verksamhet så att barn med olika bakgrund och olika behov kan undervisas och utvecklas tillsammans. I en sammanhållen skola blir integration en naturlig företeelse, som lägger grunden för framtida förståelse, respekt och tolerans oavsett etnisk och social bakgrund. Vi anser att intagningsprov av olika slag begränsar öppenheten och därmed möjligheterna att välja skola. Ett sådant urvalsförfarande kan inverka negativt på möjligheterna till en allsidig social sammansättning. Om test och prov eller motsvarande system för gallring av elever skulle accepteras vid intagning och urval till skolor för skolpliktiga elever, skulle detta riskera att bidra till och förstärka en icke önskvärd segregation.

En skola som skall ge alla barn och ungdomar en grundläggande utbildning, måste erkänna varje elevs rätt att utvecklas och att utveckla sin kunskap i olika former. En viktig uppgift för skolan är att främja och stimulera elevernas allsidiga utveckling.

Enligt Friskolekommittén skall test och prov inte få förekomma vid intagning till årskurserna 1–5 och därefter inte i de ämnen som utgör själva kärnan i grundskolans utbildning. Flertalet remissinstanser delar den uppfattningen. Test och prov bör endast få förekomma i undantagsfall och då inte i de ämnen som utgör själva kärnan i grundskolans utbildning. *Skolverket* utgår från att det inte skall ställas strängare krav på fristående grundskolor än på kommunala och framhåller att inträdesprov i dans och musik förekommer i årskurs 4 i vissa kommunala grundskolor. Regeringen delar *Skolverkets* bedömning. *Fryxellska Skolan* och *Fryxellska Skolans Vänner* framhåller att anlagstestning för musik- och dansklasser sker inför årskurs 4. Vi anser det viktigt att den verksamhet med musik och dans som bl.a. förekommer vid *Fryxellska skolan* och i musikklasserna vid *Adolf Fredriks skola* får fortsätta som hittills. Det bör således i vissa fall finnas möjligheter att ha särskilda antagningsvillkor. Regeringen bör med stöd av

ett bemyndigande i skollagen få meddela föreskrifter om antagningsvillkor till fristående skolor.

Fristående gymnasieskolor

Nuvarande principer om antagningsvillkor och urvalsgrunder utgår från vad som redovisats i propositionen 1992/93:230 Valfrihet i skolan, dvs. i princip tillämpas samma regler som för intagning till den kommunala gymnasieskolan och som anges i gymnasieförordningen (1992:394). Regeringen föreslår – i likhet med vad vi föreslagit när det gäller fristående grundskolor – att principen om att en fristående gymnasieskola skall vara öppen för alla slås fast i skollagen. I likhet med vad som föreslås gälla för fristående grundskolor skall inte den fristående gymnasieskolan vara skyldig att ta emot en elev, om mottagandet skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Även när det gäller fristående gymnasieskolor bör regeringen få möjlighet att meddela föreskrifter om antagningsvillkor. Regeringen anser att i princip skall gymnasieförordningens intagnings- och urvalsregler tillämpas.

6.1.3 Skolledare

Regeringens förslag: Regeringen får meddela föreskrifter om ledningen av en fristående skola.

Friskolekommitténs förslag: Vid en fristående grundskola skall det finnas en person som företräder skolan.

Utredarens förslag: För ledningen av verksamheten vid en fristående gymnasieskola skall det finnas en rektor.

Remissinstanserna: Majoriteten av de instanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Behovet av en identifierbar rektor eller motsvarande har påtagligt ökat genom den ansvarsfördelning som de nya läroplanerna förutsätter. Det yttersta ansvaret för och ledningen av det pedagogiska arbetet förutsätter en person med rektorsfunktion. Rektor har ett övergripande ansvar för att elevernas intresse tillvaratas när det gäller val av kurser, behov av stöd i undervisningen, elevvård, information, arbetsmiljö m.m. Detta ansvar för verksamheten och för eleverna har också en fristående skola. Med hänsyn till att det även i en fristående skola fattas vissa beslut som är ingripande för den enskilde eleven och att en person

skall kunna utpekas som ansvarig gentemot lärare, föräldrar och elever, bör det finnas en person med ett formellt ledningsansvar. Denna person bör genom utbildning eller erfarenhet ha förvärvat pedagogisk insikt. *Waldorfskolefederationen* och *Sveriges Fristående Waldorfskolors Föräldraförening* förordar att en fristående skola skall kunna företrädas av ett begränsat antal personer. Vi anser inte att kravet på en ansvarig skolledare behöver innebära något hinder för waldorfskolor att delegera den dagliga pedagogiska ledningen till ett begränsat antal personer. Den föreslagna regleringen bör lagtekniskt genomföras så att regeringen får ett bemyndigande att meddela föreskrifter om ledningen av en fristående skola.

6.1.4 Skolhälsovård

Regeringens förslag: Fristående skolor skall vara skyldiga att erbjuda skolhälsovård.

Skälen för regeringens förslag: Några remissinstanser har tagit upp frågan om skolhälsovård. Enligt 14 kap. 1 § skollagen skall skolhälsovård anordnas för elever i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Motsvarande skyldighet för fristående skolor finns inte, men flertalet fristående skolor tillhandahåller skolhälsovård. Skolhälsovården är ett led i en kontinuerlig hälsoövervakning, som påbörjas i samband med mödra- och barnhälsovård och som sedan följs upp i form av företagshälsovård och andra former av hälsokontroll. Hälsovården för barn har avgörande betydelse för barns hälsa och utveckling. Skolhälsovården utgör inte bara den medicinska delen av skolans elevvård. I skolhälsovården ryms även pedagogisk verksamhet i form av hälso-undervisning i klassrumssituationer och i elevaktiviteter, att förebygga och stoppa mobbning, i form av elevvårdskonferenser samt anpassning av skolsituationen för elever med funktionshinder.

Regeringen anser i likhet med vissa remissinstanser, att fristående skolor skall vara skyldiga att erbjuda skolhälsovård. Detta innebär inte att den fristående skolan själv måste anordna skolhälsovård. Det kan naturligtvis också ske i samarbete med kommunen. Skyldigheten bör gälla alla de fristående skolor som avses i 9 kap. utom internationella skolor. Regeringen föreslår därför att det införs en bestämmelse i 14 kap. skollagen om skyldighet för fristående skolor att erbjuda skolhälsovård.

6.1.5 Hemspråksundervisning

Regeringens förslag: Regeringen får meddela föreskrifter om utbildningen vid fristående skolor.

Skälen för regeringens förslag: Enligt bestämmelser i förordningarna för de skilda skolformerna inom det offentliga skolväsendet är skolhuvudmannen skyldig att erbjuda undervisning i hemspråk, om eleven har grundläggande kunskaper i hemspråket samt om eleven behöver och önskar få sådan undervisning.

En elev har rätt till undervisning i hemspråk under sammanlagt högst sju läsår under sin skoltid, om undervisningen anordnas utanför timplanebunden tid. En elev kan dock välja ett alternativ inom timplanen för att få studera hemspråk under längre tid än sju år. Begränsningen till sju år gäller inte för vissa elever.

En kommun är inte skyldig att anordna undervisning i hemspråk om det inte finns lämpliga lärare. En kommun är heller inte skyldig att anordna sådan undervisning om antalet elever är mindre än fem. Från dessa bestämmelser finns vissa undantag.

Skyldigheten att erbjuda hemspråksundervisning gäller för närvarande inte för fristående skolor. *Invandrarundervisningen i Botkyrka kommun* framhåller i sitt yttrande att valfrihet för invandrarelever inte existerar så länge de fristående skolorna inte har denna skyldighet. Den nuvarande ordningen har, enligt yttrandet, inneburit att fristående skolor kunnat dra ekonomisk nytta av invandraranta kommuners kommunbidrag. Fristående skolor som inte erbjuder hemspråksundervisning står inte heller öppna för alla och verkar därmed segregera. Regeringen delar denna uppfattning. Vi föreslår därför att skyldigheten att erbjuda hemspråksundervisning även skall gälla fristående skolor, dock inte internationella skolor. En sådan skyldighet innebär inte att den fristående skolan själv måste anordna hemspråksundervisning. Sådan undervisning kan naturligtvis också ske i samarbete med kommunen. Redan nu erbjuder drygt en fjärdedel av de fristående grundskolorna hemspråksundervisning genom samverkansavtal med kommunen.

Den föreslagna regleringen bör lagtekniskt genomföras så att regeringen får ett bemyndigande att meddela föreskrifter om utbildningen vid fristående skolor.

6.2 Fristående grundskolor m.m.

Regeringens förslag: Den kommun där skolan skall vara belägen skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökan om godkännande och rätt till bidrag. För godkännande krävs att en fristående skola skall omfatta minst 20 elever. Dock skall Skolverket ha möjlighet att medge undantag från detta krav då det finns särskilda skäl.

Friskolekommitténs förslag: Berörda kommuner skall beredas tillfälle att yttra sig över en ansökan om godkännande. En skola skall omfatta minst tolv elever för att den skall kunna godkännas som fristående skola. Skolverket föreslås få möjlighet att göra undantag från denna regel, då det finns särskilda skäl.

Remissinstanserna: *Svenska Kommunförbundet* tillstyrker förslaget att berörda kommuner skall beredas tillfälle att yttra sig över en ansökan om godkännande. Däremot anser *Skolverket* att endast lägeskommunen skall få yttra sig. *Kammarrätterna i Stockholm* och *Sundsvall* anser att begreppet ”berörda kommuner” måste preciseras.

Flertalet remissinstanser instämmer i förslaget att en fristående skola skall omfatta minst tolv elever.

Skälen för regeringens förslag: Ärenden om godkännande av fristående grundskolor skall som hittills prövas av Skolverket. Skolverkets praxis är att låta den kommun där skolan är belägen (lägeskommunen) yttra sig över ansökan. Härigenom får kommunen, om den inte redan har det, kännedom om planerna på en ny skola i kommunen. Kommunen kan i sitt yttrande redovisa den lokalt betingade kunskap som finns om huvudmannen och dennes förutsättningar att driva en skola och på så sätt ge Skolverket ett bättre underlag vid prövningen. Redan av den anledningen bör skyldigheten att höra kommunen uttryckligen föreskrivas. I det följande kommer vi att föreslå att Skolverket i samband med prövningen av godkännande skall fatta beslut även om en skolas rätt till bidrag. För att Skolverket skall kunna ta ställning till detta måste yttrandet innehålla kommunens bedömning i frågan. Detta är en handläggningsfråga som inte bör regleras i lag utan genom föreskrifter av regeringen.

Kommittén föreslog att berörda kommuner skall få yttra sig. Som några remissinstanser påpekat kan kretsen av obligatoriska remissinstanser bli svår att avgöra. Därför bör skyldigheten begränsas till lägeskommunen. I de fall det är uppenbart att en närliggande kommun har något att tillföra ärendet, förutsätter vi att lägeskommunen inför sitt remissyttrande också hör den närliggande kommunen.

Läroplanen förutsätter att en skola skall erbjuda en allsidig och utvecklande miljö. En skola med ett fåtal elever innebär begränsningar av möjligheterna till samarbete, social fostran och utveckling. En skolas storlek har även betydelse för möjligheten att erbjuda eleverna språkval. En skola med få elever ger knappast ett stabilt ekonomiskt underlag för en verksamhet av mer varaktig karaktär. Vi föreslår, mot denna bakgrund, att en skola för att kunna godkännas skall omfatta minst 20 elever sammanlagt för de årskurser godkännandet avser. Detta bör inte bara gälla fristående grundskolor utan även fristående särskolor och fristående skolor som motsvarar specialskolan. Skolverket bör få möjlighet att medge undantag från denna regel då det finns särskilda skäl, t.ex. för att i lägre årskurser möjliggöra skolgång inom rimligt avstånd från elevernas hem i glesbygd och för skolor av typen behandlingshem/terapiskola. Vidare kan ett särskilt skäl vara att en nystartad skola behöver en viss tid för uppbyggnad.

6.3 Fristående gymnasieskolor

Regeringens förslag: För att förklaras berättigad till offentligt stöd skall utbildningen vid en fristående gymnasieskola ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar på ett nationellt eller specialutformat program. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om utbildningen vid fristående gymnasieskolor.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget att lika höga krav skall ställas på utbildningens innehåll och kvalitet för fristående och offentliga skolor.

Skälen för regeringens förslag: Alla elever har rätt till en allsidig och saklig undervisning av hög kvalitet. Detta gäller oavsett huvudman för utbildningen. I avsnitt 4 redovisas nuvarande regler för att en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till offentligt stöd. Förutom de villkor för rätt till offentligt stöd som berörts i avsnitt 6.1 anser regeringen att följande bör gälla för de fristående gymnasieskolorna.

Ett grundläggande villkor för att en utbildning vid en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till offentligt stöd är som framgått att utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar. I dag skall de fristående gymnasieskolorna, utöver vad som ovan sagts om kunskaper och färdigheter, även svara mot gymnasieskolans allmänna mål. Vidare krävs enligt förordningen (1993:884) om offentligt stöd till fristående skolor att det finns en läroplan samt tim- och kursplaner för undervisningen.

I Lpf 94 anges de övergripande målen och riktlinjerna för skolverksamheten. Dessa allmänna mål och riktlinjer bryts sedan ner till programmål för de nationella programmen och till kursplanemål för enskilda ämnen och kurser. Lpf 94 föreskriver att de mål och riktlinjer för utbildningen som anges i skollagen, läroplaner och kursplaner skall konkretiseras i den lokala planeringen. Den enskilda skolan skall i sin lokala planering visa hur målen skall förverkligas och hur verksamheten skall utformas och organiseras.

Den särskilda utredaren har föreslagit att samma krav som Lpf 94 föreskriver om den lokala planeringen skall ställas på fristående gymnasieskolor. Det betyder att utöver att redovisa de allmänna målen för utbildningen måste också mål anges för utbildningens olika ämnen och kurser. Tydligt utformade mål är en viktig förutsättning för att elever, lärare, föräldrar och samhälle skall kunna utvärdera och bedöma utbildningens kvalitet. Regeringen, liksom många remissinstanser, delar utredarens uppfattning i denna del. Det bör ankomma på regeringen att

utfärda närmare bestämmelser om detta.

Enligt skollagen skall utbildningen på nationella och specialutformade program i den offentliga gymnasieskolan omfatta ämnen som i gymnasieförordningen betecknas som kärnämnen och karaktärsämnen samt vidare lokalt tillägg/ämnesanknuten praktik, individuellt val och specialarbete. För vissa program genomförs del av undervisningen i form av arbetsplatsförlagd utbildning. För de nationella programmen anges en minsta garanterad undervisningstid.

Med utbildningar vid fristående gymnasieskola som skulle kunna komma i fråga för offentligt stöd avsågs i propositionen (1992/93:230) Valfrihet i skolan sådana utbildningar som till innehållet anses motsvara gymnasieskolans utbildning på nationella eller specialutformade program. Även om detta inte kommit till klart uttryck i 9 kap. 8 § skollagen har Skolverket, vid yttrande om en skola skall förklaras berättigad till stöd, krävt att de kärnämnen som enligt skollagen skall ingå i gymnasieskolans nationella och specialutformade program finns i samma omfattning i den fristående gymnasieskolans utbildningar. En viktig förutsättning för att utbildningen vid en fristående gymnasieskola skall kunna jämföras med den i den kommunala gymnasieskolan är dels att läroplanen och kursplanerna är utformade på samma sätt, dels att kärnan av ämnen är densamma. De fristående gymnasieskolorna är därtill skyldiga att delta i riksomfattande prov. Dessa prov utgår från kursplanerna i den offentliga gymnasieskolan.

Regeringen föreslår nu att bestämmelserna i skollagen ändras så att det klart framgår att förklaring om rätt till offentligt stöd skall ges endast för utbildningar vid en fristående gymnasieskola som motsvarar gymnasieskolans utbildning på nationella eller specialutformade program. Regeringen föreslår vidare att en ytterligare förutsättning skall vara att utbildningen innehåller de kärnämnen som anges i gymnasieförordningen. Det bör ankomma på regeringen att utfärda bestämmelser om detta. Kravet på kärnämnen innebär att de mål som anges för de olika kärnämnen skall uppfyllas även vid en fristående gymnasieskola. Med vårt förslag kommer utbildning i fristående gymnasieskolor att också uppfylla de i 1 kap. 2 § första stycket sista meningen skollagen fastställda kraven på likvärdig utbildning varhelst den anordnas i landet. Vidare ges förutsättningar för elevernas rätt till allsidig och saklig undervisning genom att målen för kärnämnen skall uppnås. Vårt förslag innebär även att en konfessionellt inriktad skola skall uppnå målen för kärnämnen.

Betyg

Eleverna i fristående gymnasieskolor skall, enligt nuvarande bestämmelse i förordningen (1993:884) om offentligt stöd till fristående skolor, få betyg eller intyg över utbildningen. I sin ansökan om rätt till bidrag redovisar skolan efter vilka principer eleverna avses få betyg eller intyg.

Enligt utredarens förslag skall intyg som ersättning för betyg inte längre kunna ges. Utredaren anser att det ligger ett värde i att tillämpa likvärdiga principer för betygsättning i fristående och kommunala gymnasieskolor. Betygen bör därför – för att vara jämförbara med dem i den offentliga gymnasieskolan – vara mål- och kunskapsrelaterade. Flera remissinstanser delar denna uppfattning medan *Waldorfskolofederationen* föreslår att nuvarande regler bibehålls. *Skolverket* anser att förslaget att enbart sätta betyg, medför att skolornas frihet begränsas genom att de i så fall tvingas följa de fastställda betygskriterierna och därmed också de fastlagda kursplanerna. Även ett väl utformat intyg skulle, enligt *verkets* mening, fortsättningsvis kunna garantera att eleverna får sina prestationer dokumenterade så att de kan jämföras med betyg från den offentliga gymnasieskolan.

De kunskaper som eleverna förvärvar i gymnasiet är bl.a. centrala för studier på högskolenivå. Regeringen har i propositionen Tillträde till högre utbildning m.m. (prop. 1995/96:184) föreslagit att urval till högre utbildning till lägst en tredjedel skall ske efter betyg från gymnasieskolan. Regeringen anser att betygsättningen i fristående gymnasieskolor bör följa de regler som gäller för den offentliga gymnasieskolan. Detta innebär att kraven för de olika betygen blir likvärdiga med dem som gäller i de kommunala skolorna. Betygen behöver dock inte, som *Skolverket* antar, bygga på samma kriterier som för de kommunala skolorna såvida det inte är fråga om samma kurser. För övriga kurser skall skolan utforma egna betygskriterier. Regeringen finner dock att ett undantag bör göras för waldorfskolorna. Vid dessa skolor har sedan länge tillämpats ordningen med intyg. Ett väl utformat intyg bör således även fortsättningsvis kunna användas vid dessa skolor för dokumentation av elevernas prestationer. Regeringen avser att ge *Skolverket* i uppdrag att efter samråd med *Högskoleverket* och *Waldorfskolofederationen* utforma principer för ett sådant intyg.

Det bör ankomma på regeringen att utfärda de närmare bestämmelserna om betyg.

7 Bidrag och avgifter

7.1 Fristående grundskolor

Regeringens förslag: I samband med att Skolverket beslutar att godkänna en fristående skola, skall verket pröva om skolan skall förklaras berättigad till bidrag. Förklaring skall inte lämnas om det skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. Om den fristående skolans verksamhet förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, får Skolverket återkalla rätten till bidrag. Skolverkets beslut om rätt till bidrag skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

En godkänd fristående grundskola som förklarats berättigad till bidrag skall tilldelas bidrag av elevernas hemkommuner. Bidrag skall ges enligt samma grunder som tillämpas för kommunens egna grundskolor utifrån skolans åtagande och elevernas behov. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, skall kommunen inte vara skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Utbildningen vid en fristående grundskola som får offentligt bidrag skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Om en skola som får kommunalt bidrag tar ut avgifter, skall Skolverket besluta att skolan inte skall ha rätt till bidrag.

Friskolekommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, utom att lägeskommunen föreslås utbetala hela bidraget och få interkommunal ersättning från övriga hemkommuner. Kommittén föreslår vidare att bidraget skall lämnas inom ramen för en treårig elevprognos, som bifogas ansökan till Skolverket.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker att fristående skolor skall tilldelas bidrag på samma grunder och enligt samma principer som kommunens egna skolor. Flera instanser förordar en miniminivå för bidraget. *Konkurrensverket* anser att förslaget skall kompletteras med anvisningar om hur kommunens ersättning skall beräknas. *Skolverket* tar inte ställning till en miniminivå.

Läraryförbundet, TCO, Botkyrka, Falu, Lunds och Skara kommuner delar kommitténs uppfattning att en skola inte skall förklaras ha rätt till bidrag, om etableringen av en ny skola medför bestående kostnadsökningar som

får betydande negativa konsekvenser för andra elever i kommunen. *Friskolornas Riksförbund*, *Nacka kommun*, *RRV* och *Skolverket* avstyrker. *Kammarrätten i Stockholm* och *Statskontoret* anser att förslaget behöver preciseras.

Kammarrätten i Sundsvall saknar en möjlighet för hemkommunen att påverka bidragsnivån. *Österåkers kommun* påtalar risken att en kommun med låga kostnader kan få betala mer för friskoleelever i annan kommun än för egna elever. *Svenska Kommunförbundet* föreslår att varje hemkommun skall lämna bidrag direkt till den fristående skolan.

Merparten av remissinstanserna tillstyrker att utbildningen vid en fristående skola som får offentligt stöd skall vara avgiftsfri för eleverna under förutsättning av likvärdiga ekonomiska villkor.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande bidragsordning har inneburit en alltför schablonmässig resurstilldelning, utan hänsyn till elevernas olika behov eller till omfattningen av skolornas åtagande. En ovillkorlig rätt till bidrag för alla godkända skolor kan också i vissa fall få negativa följder för andra elever i en kommun. Därför bör ett godkännande inte automatiskt medföra rätt till bidrag.

Vårt förslag innebär att Skolverket i samband med godkännandet skall pröva frågan om rätt till bidrag. Huvudregeln bör dock vara att en skola som godkänts också skall förklaras ha rätt till bidrag. Om en kommun hävdar att etableringen av den fristående skolan kommer att innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen, skall Skolverket särskilt pröva frågan om rätt till bidrag. Skäl för att en skola skall kunna förklaras inte ha rätt till bidrag skall vara, att etableringen av en ny bidragsberättigad fristående skola medför påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. Det torde i första hand vara frågan om påverkan på grundskoleverksamheten, men det kan hända att också andra delar av skolväsendet påverkas, t.ex. särskolan. Valfriheten för vissa elever får inte inskränka andra elevers frihet att välja att gå i en skola nära hemmet. Med påtagliga negativa följder avses t.ex. om tillkomsten av en fristående skola medför att en landsorts- eller glesbygdskommun tvingas att lägga ned en redan befintlig skola och detta medför att avståndet till närmaste skola avsevärt ökar för elever i någon del av kommunen. Glesbygdsskolor har ett stort värde för den omgivande bygden, dess livskraft och utvecklingsmöjligheter. Därför kan det inte anses rimligt att ge bidragsrätt till en ny skola, om detta samtidigt medför att en glesbygdsskola måste avvecklas. I små kommuner kan etableringen av en fristående skola påverka kommunens skolorganisation och medföra betydande kostnadsökningar, som är bestående. I en del fall kan inrättandet av en fristående skola leda till ökade kostnader för kommunen till följd av att skolverksamhet bedrivs i mindre effektiv omfattning och med lågt kapacitetsutnyttjande. Överkapacitet kan i vissa fall komma att bestå på lång sikt, t.ex. i det fall en fristående skola bildas av en kommunal skola som skall avvecklas. I sådana fall motverkas kommunens ansträngningar att upprätthålla en kostnadseffektiv skolorganisation, vilket minskar resurserna för övriga elever i kommunen. Regeringen anser att det skall ankomma på lägeskommunen att påvisa att de negativa följderna har

bestående karaktär och är så påtagliga att bidrag inte bör ges. Det ankommer på Skolverket att göra en helhetsbedömning av följderna för skolväsendet i kommunen och att därvid inte endast se till de ekonomiska konsekvenserna.

Skolverkets beslut om rätt till bidrag skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Regeringen vill i det följande redovisa några argument som framförts mot det föreslagna bidragssystemet och också bemöta dessa.

Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Konkurrensverket*, menar att kommunen har dubbla roller, dels som finansiär, dels som utövare av samma verksamhet. Det kan innebära en intressekonflikt, då kommunen som myndighet skall fördela pengar till fristående skolor som i praktiken konkurrerar med den kommunala skolan om eleverna. Enligt remissinstanserna kan man därför inte bortse från risken, att kommunen gynnar egna skolor framför fristående skolor. Likaså finner länsstyrelsen grunderna för bidragsgivningen osäkra, vilket är olämpligt ur både rättssäkerhets- och konkurrenssynpunkt. Det blir med det föreslagna systemet i praktiken omöjligt för en fristående skola att i förväg räkna ut bidragets storlek.

Flera remissinstanser uttrycker en oro över att bidragets storlek kan komma att avgöras av kommunalt godtycke och förespråkar därför en miniminivå för bidraget. Regeringen anser att det är av största vikt att slå vakt om varje elevs rätt till en likvärdig utbildning varhelst den anordnas. För att elever i fristående skolor skall kunna få en likvärdig utbildning med den som ges i kommunens egna skolor skall elevernas behov, oavsett skola, bedömas på ett likvärdigt sätt. Ett schabloniserat bidrag skulle innebära en betydande risk för att miniminivån uppfattas som såväl golv som tak för bidragsgivningen. Regeringens förslag innebär en i lag reglerad skyldighet för kommunerna att ge en fristående skola bidrag enligt samma grunder som tillämpas för kommunernas egna skolor. Det innebär att kommunerna skall beakta den fristående skolans samlade kostnader utifrån skolans åtaganden och elevernas behov. Således medför förslaget likvärdiga villkor och ger möjligheter att ta hänsyn till elevernas varierande behov. Förslaget är också i överensstämmelse med den decentraliserade målstyrningen, som gäller för skolväsendet i övrigt.

För att kommunala och fristående skolor skall behandlas likvärdigt måste de enligt regeringens uppfattning också inordnas i samma resursfördelningssystem. Vi förutsätter att kommunerna utvecklar tydliga regler för sin resursfördelning som går att utvärdera. Många kommuner har i dag ett resursfördelningssystem med grundbidrag och tilläggsbidrag. Grundbidraget är avsett att täcka de normala kostnaderna för skolverksamheten. Tilläggsbidrag kan exempelvis utgå för elever med funktionshinder, elever som behöver stödundervisning och för hemspråksundervisning. Vissa kommuner har även resursfördelningsmodeller som omfattar ett bidrag grundat på socioekonomiska förhållanden i respektive skolas upptagningsområde. Vårt förslag innebär att de fristående skolorna inordnas i samma resursfördelningssystem som de kommunala skolorna med t.ex. grundbidrag för alla elever och tilläggsbidrag för elever med särskilda behov. Regeringen förutsätter att kommunen beaktar att den fristående skolan har vissa högre kostnader till följd av skillnaden i huvudmannaskap, t.ex. vad

gäller mervärdesskatt. En särskild ersättning utges därför till kommuner och landsting i syfte att förhindra konkurrenssnedvridning inom de mervärdesskattefria områdena, exempelvis utbildning. Denna ersättning lämnas i samband med upphandling av tjänster från, eller bidragsgivning till, näringsidkare som inte är skattskyldiga till moms och därför inte kan göra avdrag för sina momskostnader. Den särskilda ersättningen uppgår till sex procent av det bidrag/ersättning kommunen betalar.

Med vårt förslag till bidragsmodell skapas möjligheter till öppna diskussioner mellan kommunen och den fristående skolan. Modellen ger förutsättningar för att alla elever får tillgång till likvärdiga resurser. Det är också angeläget att redan från början försöka bygga in goda relationer. Modellen uppmuntrar till samarbete, vilket kan komma hela skolverksamheten till godo.

För att den fristående skolan skall ha rimliga förutsättningar för sin planering i ett längre perspektiv är det nödvändigt att skolan får insyn i hur bidraget beräknas; det bör sålunda vara möjligt för den fristående skolan att utifrån elevantalet göra en preliminär uppskattning av bidraget för kommande år.

Friskolekommitténs förslag att lägeskommunen skall betala bidraget utan möjlighet för hemkommunen att kunna påverka ersättningens storlek kan ses som ett intrång i den kommunala självbestämmanderätten, vilket också påpekats av en del remissinstanser. Regeringen anser därför att nuvarande regler skall behållas, dvs. en godkänd fristående grundskola skall tilldelas bidrag av elevens hemkommun.

Regeringen finner inte anledning att reglera de fristående skolornas möjligheter att utöka sitt elevantal så som utredningen föreslår. Vi anser att bidrag skall lämnas för skolans faktiska elevantal. Om förutsättningarna för godkännandet kraftigt förändras, exempelvis att skolans elevantal väsentligt kommer att överskrida det antal som i ansökan angivits för fullt utbyggd verksamhet, kan det finnas anledning för Skolverket att återkalla rätten till bidrag. Lägeskommunen skall i sådant fall kunna – under åberopande av att förändringen leder till påtagliga negativa följder – hos Skolverket begära att rätten till bidrag återkallas. Skolverket skall då endast pröva bidragsfrågan, inte godkännandet i sig.

En kommun har ett övergripande ansvar för planering av skolväsendet och att ta emot alla elever i kommunen samt att sörja för skolskjuts, men en fristående skola har inte dessa skyldigheter. Eftersom kommunerna för övrigt skall tilldela bidrag på samma grunder och enligt samma principer som gäller för kommunernas egna skolor, skall bidrag utbetalas till de fristående skolorna på sådant sätt att de kan driva sin verksamhet på likvärdiga villkor med kommunernas skolor. En fristående skola får härigenom samma planeringsförutsättningar som kommunens skolor. De närmare regler som emellertid kan behövas om utbetalning m.m. avses bli meddelade av regeringen som verkställighetsföreskrifter.

I avsnitt 6.1.2 föreslås att en fristående skola inte skall vara skyldig att ta emot en elev, om mottagandet medför betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för skolan. I konsekvens med detta förslag anser vi att en kommun inte skall vara skyldig att lämna bidrag för särskilt stöd, om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd och detta skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för

skolan.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar. Eftersom vi, när det gäller det nya bidragssystemet, inte föreslår några bestämmelser om bidragsår, måste bestämmelsen om ansökningsdatum ändras. Kopplingen bör i stället göras till det kalenderår då skolan startar. Det finns skolor som endast är godkända för undervisning i vissa årskurser och som sedan ansöker om att bli godkända för undervisning i ytterligare årskurser. Viss tveksamhet har rått om bestämmelsen om ansökningsdatum skall tillämpas i dessa fall. Bestämmelsen om ansökningstid har tillkommit för att underlätta kommunernas planering. Om en skola avser att utöka sitt åtagande med undervisning i fler årskurser än tidigare, kan en kommun behöva tid för att anpassa sitt skolväsende till den nya situationen. Därför föreslår vi att bestämmelsen om ansökningsdatum även skall gälla i sådana situationer.

I 4 kap. 8 a § skollagen finns bestämmelser om mottagande i en kommuns grundskola av en elev från en annan kommun, för vars utbildning kommunen inte är skyldig att sörja. I sådana fall har en kommun rätt att få ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall ersättningen motsvara den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Hemkommunen får dock göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent från den framräknade genomsnittskostnaden. Ersättningen när man inte kommer överens har således varit densamma som för elever i fristående skolor.

Som en konsekvens av ändringarna av bidrag till fristående grundskolor bör ersättningen som avser mottagande av elever i andra hand också ändras så att den även fortsättningsvis överensstämmer med bidragsreglerna för fristående grundskolor.

Avgifter

Vårt förslag, att en fristående skola skall få likvärdiga bidrag med kommunens egna grundskolor, medför att en fristående skola som får offentligt bidrag inte bör ha rätt att ta ut någon elevavgift utöver vad som accepteras i den offentliga skolan. Om en fristående skola som uppstår bidrag på samma grunder som kommunens skolor därutöver skulle ha rätt att ta ut avgifter, skulle detta innebära att de olika skolorna inte får arbeta på likvärdiga villkor. Vi föreslår att utbildningen i en fristående skola, som tilldelas offentligt bidrag, skall vara avgiftsfri för eleverna och att de utan kostnad skall ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten bör – i likhet med vad som gäller för kommunala skolor – endast få förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Skolverket framhåller att ca 40 skolor för närvarande tar ut elevavgifter. Enligt verkets mening är det befogat att ha en övergångsperiod, som gör det möjligt för berörda skolor att successivt anpassa sig till de nya villkoren. Vi delar Skolverkets syn i denna fråga. Dessa skolor bör därför få

en övergångsperiod på ett år.

Om en fristående skola som får kommunalt bidrag tar ut avgifter utöver vad som accepteras i den offentliga grundskolan, skall Skolverket besluta att skolan inte skall ha rätt till bidrag.

Kostnadskonsekvenser

Regeringen bedömer att kommunerna inte kommer att få förändrade kostnader med anledning av föreliggande förslag, vilket innebär att reglering i enlighet med finansieringsprincipen inte skall göras.

7.2 Fristående gymnasieskolor

7.2.1 Rätt till bidrag

Regeringens förslag: Skolverket skall besluta om en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till bidrag. I konsekvens med detta är det också Skolverket som skall besluta om återkallande av förklaringar om rätt till bidrag.

Ansökan om att en fristående gymnasieskola för viss utbildning skall förklaras berättigad till bidrag skall lämnas direkt till Skolverket, som begär in kommunernas yttranden.

Skolverkets beslut om förklaring om rätt till bidrag respektive återkallande av sådan förklaring skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Skolverkets beslut om att förklara en fristående skola berättigad till bidrag bör innebära att studiestöd kommer att kunna lämnas till eleverna vid en sådan skola. Regeringen föreslås få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om detta.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom vad gäller inhämtande av yttranden från berörda kommuner och om att beslutet skall avse ett visst antal elever.

Remissinstanserna: Majoriteten av instanserna tillstyrker att Skolverket skall besluta om rätt till bidrag. Förslaget att beslutet om bidrag skall avse ett visst antal elever avstyrks med undantag för kommunerna, som tillstyrker. Flertalet kommuner är positiva till kommunernas yttranderätt.

Skälen för regeringens förslag: Beslutsprocessen om rätt till offentligt stöd för en fristående gymnasieskola bör förenklas. Regeringen föreslår därför att ansökan skall lämnas direkt till Skolverket som också skall fatta beslut om bidrag. I enlighet med rådande förvaltningspolitiska inriktning bör denna typ av ärenden beslutas av myndighet, samtidigt som regeringen bör avlastas denna typ av löpande ärenden. Vi anser det viktigt att såväl lägeskommunen som närliggande kommuner också i fortsättningen får tillfälle att yttra sig över ansökningen. Vi menar dock, till skillnad från utredaren och i likhet med många remissinstanser, att detta inte skall vila på lägeskommunen. I stället skall det ankomma på Skolverket att inhämta yttranden från respektive kommun. Det överensstämmer också med synpunkter som framförts av flera kommuner. Genom att Skolverket samtidigt inhämtar yttranden från alla berörda kommuner kan också tiden för beredningen kortas. Varje kommun får på så sätt också längre beredningstid, en betydelsefull faktor som understrukits av *Svenska Kommunförbundet*. Det bör ankomma på regeringen att meddela bestämmelser om detta.

Enligt skollagen skall förklaring om rätt till offentligt stöd inte lämnas

för utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i regionen, även om utbildningen kvalitativt uppfyller villkoren. Av kommunernas yttranden bör därför framgå dels värdet av den fristående gymnasieskolans planerade utbildning i förhållande till befintliga gymnasieutbildningar i kommunen, dels bestående effekter som utbildningen bedöms få på den kommunala gymnasieskolan. Den regionala bedömningen som nu görs av länsstyrelsen upphör enligt förslaget. Skolverket skall i stället i sin prövning tillämpa ett helhetsperspektiv på gymnasieutbildningen i lägeskommunen och i närliggande kommuner.

Gymnasieskolan är en mer komplex skolform än grundskolan. Det fordras ett stort elevunderlag för att upprätthålla en gymnasieskola med ett brett utbud av program och grenar förenade med en hög kvalitet i utbildningen. Långt ifrån alla kommuner har därför en egen gymnasieskola, utan gymnasieutbildning sker inom ramen för samverkansavtal med andra kommuner. Det är därför nödvändigt att bedömningen även i fortsättningen görs i ett vidare perspektiv än den enskilda kommunens.

Elevplatser

Till skillnad från utredaren anser vi det däremot inte nödvändigt att beslutet avser ett visst antal elevplatser. Det bör räcka att i ansökan anges det beräknade elevantalet vid fullt utbyggd organisation. Det bör vara naturligt att en eventuellt större utökning av elevantalet sker i samråd med lägeskommunen. Det är vidare inte ovanligt att intagning till den fristående gymnasieskolan sker samordnat med lägeskommunens intagningsnämnd. Om förutsättningarna för godkännandet kraftigt förändras, kan det vara anledning för Skolverket att återkalla rätten till bidrag som framgått i avsnitt 7.1. En bestämmelse om detta tas in i skollagen.

Återkallande av beslut och rätt att överklaga

Om en fristående gymnasieskola inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas eller skolan trots påpekande inte iakttar sina skyldigheter att delta i uppföljning och utvärdering kan regeringen – enligt nu gällande ordning – besluta att återkalla förklaringen om rätt till bidrag. I konsekvens med att Skolverket föreslås besluta om att förklara en fristående gymnasieskola berättigad till bidrag bör Skolverket också besluta om återkallelse.

Beslut om att förklara en fristående gymnasieskola berättigad till bidrag eller beslut om återkallande av rätt till sådant bidrag skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Närmare om följder för skolväsendet

Förslaget att Skolverket skall besluta om rätt till bidrag innebär en ny upp-

gift för verket, som i dag i sitt yttrande endast bedömer om utbildningen kan anses motsvara den i den kommunala gymnasieskolan.

Regeringen finner det viktigt att klarare regler om villkoren ges när nu den samlade bedömningen av såväl nya utbildningars kvalitet som effekter på den offentliga gymnasieskolan föreslås bli överförda till Skolverket. De förslag som lämnats i det föregående om kärnämnen skall ses mot bl.a. den bakgrunden. I sammanhanget är det också nödvändigt att något beröra vad som bör ingå i bedömningen påtagligt negativ inverkan på den kommunala gymnasieskolan.

Det är nödvändigt att väga in såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter i bedömningen av om rätt till stöd skall ges för en fristående gymnasieskola. Alla elevers rätt till valfrihet och till likvärdig utbildning av hög kvalitet bör vara utgångspunkten vid bedömningen. Av intresse är att se om etablering av den fristående gymnasieskolan medför att kommunens eller en samverkande kommuns möjligheter att erbjuda t.ex. alla inriktningar av ett nationellt program kraftigt begränsas eller om nämnda etablering helt rycker undan förutsättningen för den kommunala gymnasieskolan att fortsätta att erbjuda aktuellt program. Dock bör samverkan mellan den fristående och den kommunala gymnasieskolan kunna motverka att elevernas valmöjlighet i vissa enstaka ämnen begränsas. Vidare bör en bedömning göras av de kvalitativa följderna av en etablering, t.ex. om den fristående gymnasieskolan tillför något till det samlade utbildningsutbudet, t.ex. om den har ett utbildningsinnehåll som inte finns i den kommunala gymnasieskolan.

På samma sätt är det viktigt att bedöma vilka ekonomiska konsekvenser en nyetablering av en fristående gymnasieskola får på skolväsendet. Omfattningen av negativa ekonomiska effekter är olika på kort respektive lång sikt. Kommunens storlek och storleken på kommunens gymnasieorganisation har också betydelse i sammanhanget. Bedömningen om en ny fristående gymnasieskola beräknas ge påtagliga negativa följder skall avse förhållandet på lång sikt. Regeringen anser att det skall ankomma på lägeskommunen eller närliggande kommuner att påvisa att de negativa följderna är så påtagliga att bidrag inte skall ges.

Ansökan om enbart statlig tillsyn

En ansökan om att en fristående skola enbart skall ställas under statlig tillsyn skall lämnas in till Skolverket. Skolverkets beslut om enbart rätt till statlig tillsyn respektive återkallande av sådant beslut skall inte kunna överklagas. Regeringen avser, i likhet med vad som tidigare gällt, att meddela bestämmelser om detta i förordningsform.

Studiestöd

Av 3, 4 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349) framgår att studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd utgår till studerande vid de

läroanstalter och utbildningar som regeringen bestämmer. Sådana läroanstalter och utbildningar upptas i bilagan till studiestödsförordningen (1973:418). Den nuvarande regleringen innebär att elever vid en fristående skola automatiskt blir berättigade till studiestöd när regeringen förklarar skolan berättigad till bidrag eller ställer den under statlig tillsyn.

Enligt vårt förslag skall Skolverket besluta om en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till bidrag eller ställas under statlig tillsyn. Som en konsekvens av detta bör Skolverkets beslut då samtidigt innebära att studiestöd kan lämnas till eleverna i utbildning vid en sådan fristående gymnasieskola. Bestämmelserna i studiestödslagen om vem som bestämmer vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiehjälp bör därför ändras. Regeringen föreslår således att 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § och 7 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349) ändras så att studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser.

7.2.2 Bidragsgivning och utbetalning

Regeringens förslag: Nuvarande regler i 9 kap. 9 § skollagen med närmare bestämmelser om beräkning av bidrag och utbetalning slopas.

Utredarens förslag: Utredaren föreslår att bidragsnivån i första hand skall fastställas i överenskommelse mellan kommunen och den fristående gymnasieskolan. Lägeskommunen föreslås svara för överläggningarna och därvid fastställa bidragsnivån för samtliga bidragsberättigade elever i skolan. Om lägeskommunen och den fristående gymnasieskolan inte kommer överens om annat skall bidraget beräknas med utgångspunkt i skolans faktiska kostnader, baserat på skolans åtaganden och elevernas behov. Beräkningen skall ske på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om kostnader för elever som går i ett motsvarande program i en kommunal skola. När det gäller utbildningar motsvarande Naturbruks- och Omvårdnadsprogrammet föreslås att skolan och lägeskommunen skall samråda med landstinget innan bidragsnivån fastställs. Nuvarande regler för utbetalning skall gälla oförändrade.

Remissinstanserna: Många remissinstanser är positiva till grundprincipen om likvärdiga ekonomiska villkor. Förslaget att bidragsnivån i första hand bör fastställas genom överläggningar mellan fristående skola och kommun förordas av huvuddelen av kommunerna, men de motsätter sig att ersätta skolans faktiska kostnader om överenskommelse inte nås. Flertalet kommuner är kritiska mot att lägeskommunen skall fastställa en bidragsnivå som är normerande för övriga hemkommuner. Man anser att överläggningarna skall ske mellan skolan och respektive elevs hemkommun. *Svenska Kommunförbundet* menar att en ordning där lägeskommunen kommer överens med skolan om ett belopp som skall gälla även andra elevers hemkommuner, innebär ett intrång i varje kommuns självbestämmande.

Ett stort antal instanser förespråkar någon form av minimibelopp som fastställs av regeringen, i den händelse att skolan och kommunen inte kommer överens.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen – som har förståelse för remissinstansernas invändningar – föreslår ingen förändring av nuvarande regler. Detta innebär att den fristående gymnasieskolan och elevernas respektive hemkommuner i första hand skall komma överens om nivån för bidraget till skolan. Om de inte kommer överens skall hemkommunen erlægga det belopp som regeringen föreskrivit.

Regeringen vill dock understryka vikten av att överläggningar sker, så att elevernas behov och utbildningens krav kan tillgodoses. Det är rimligt att överläggningarna sker på grundval av den fristående gymnasieskolans

beräknade kostnader för utbildningen jämfört med kommunens kostnader för motsvarande utbildning i den kommunala gymnasieskolan eller den utbildning som kommit till stånd genom samverkansavtal (interkommunal ersättning). Rätten till ersättning från elevernas hemkommuner är i första hand avsedd för kostnader för utbildningen. Regeringen förutsätter att kommunen beaktar att den fristående skolan har vissa högre kostnader till följd av skillnaden i huvudmannaskap, t.ex. vad gäller mervärdesskatt. En särskild ersättning utges därför till kommuner och landsting i syfte att förhindra konkurrenssnedvridning inom de mervärdesskattefria områdena, exempelvis utbildning. Denna ersättning lämnas i samband med upphandling av tjänster från, eller bidragsgivning till, näringsidkare som inte är skattskyldiga till moms och därför inte kan göra avdrag för sina momskostnader. Den särskilda ersättningen uppgår till sex procent av det bidrag/ersättning kommunen betalar.

Regeringen föreslår, i likhet med vad som föreslagits avseende fristående grundskolor, att reglerna i 9 kap. 9 § skollagen för beräkning och utbetalning av bidrag slopas. De närmare regler om utbetalning av bidrag m.m. som behövs avses bli meddelade av regeringen som verkställighetsföreskrifter. Det kan dock nämnas att detta inte avses innebära någon ändring i sak av nuvarande regler.

8 Statlig tillsyn och kommunal insyn

Regeringens förslag: Den kommun där den fristående skolan är belägen skall ha rätt till insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt stöd. Detta gäller dock inte en internationell skola.

Fristående skolor som får offentligt stöd skall vara skyldiga att delta i den kommunala uppföljningen och utvärderingen av skolan i den utsträckning som lägeskommunen bestämmer.

Friskolekommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom när det gäller kommunal uppföljning och utvärdering. Enligt utredaren bör en fristående gymnasieskola delta i den kommunala uppföljningen och utvärderingen i den utsträckning som kommunen och den fristående gymnasieskolan kommer överens om.

Remissinstanserna:

Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109)

Svenska Kommunförbundet delar uppfattningen att insyn är nödvändig för en bedömning av den fristående skolans resursbehov. Majoriteten av kommunerna tillstyrker att kommunen skall ha rätt till insyn och att skolorna skall vara skyldiga att delta i kommunal uppföljning och utvärdering. Flera remissinstanser t.ex. *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Friskolornas Riksförbund* och *SAF* avstyrker förslaget om insyn av konkurrensskäl. Av samma skäl avstyrks förslaget om uppföljning och utvärdering av t.ex. *Konkurrensverket* och *Skolverket*.

Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113)

I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker att Skolverket skall ha fortsatt ansvar för tillsyn samt nationell uppföljning och utvärdering. Delade meningar råder däremot om förslaget att lägeskommunen skall ha rätt till insyn. *Nacka kommun*, *Länsstyrelserna i Stockholms* och *Östergötlands län*, *Friskolornas Riksförbund*, *Waldorfskolefederationen* m.fl. motsätter sig förslaget om lägeskommunens rätt till insyn. Andra t.ex. *Örebro kommun* framhåller det riktiga i att så sker men att det naturligtvis

inte får betyda att lägeskommunens insyn syftar till att begränsa skolans möjligheter att genomföra sin undervisning.

Skälen för regeringens förslag: Fristående skolor står under tillsyn av Skolverket och skall delta i den nationella uppföljning och utvärdering som Skolverket bedriver. Skolverket skall utöva tillsyn över hur skolorna uppfyller skollagens och läroplanens krav. Utbildningens resultat i alla dess delar bör stå i fokus för tillsynen. Stor vikt bör även fästas vid kraven på lärares kompetens. Elevernas rätt till utbildning av god kvalitet kräver att tillsynen som hittills dels inriktas mot förutsättningarna för en likvärdig utbildning, dels inriktas mot hur skolan uppnår målen för utbildningen.

När Skolverket utövar tillsyn vid en fristående skola redovisas resultatet av tillsynen i en rapport. Samtidigt som rapporten fastställs fattar Skolverket ett beslut, av vilket det antingen framgår att skolan i fråga alltjämt uppfyller villkoren för godkännande eller att skolan i visst/vissa avseende(n) inte uppfyller villkoren. I det senare fallet får skolan återkomma till Skolverket med skriftligt besked om vilka åtgärder skolan avser att vidta för att avhjälpa de påtalade bristerna. Om skolan inte rättar till bristerna återkallas godkännandet.

Skolverkets tillsyn över fristående skolor syftar till att garantera föräldrar och elever, som väljer en fristående skola, att skolans utbildning motsvarar de kvalitetskrav som respektive läroplan förutsätter.

I och med att antalet fristående skolor ökar och att det nu föreslås att kraven för godkännande skärps, blir det också naturligt att Skolverket i sin tillsyn, i större utsträckning än hittills, kommer att få anledning att återkalla beslut om godkännande. För att kunna garantera att eleverna får en likvärdig utbildning som svarar mot statens krav bör Skolverket i sin tillsyn särskilt ge akt på om skolan bedriver sin verksamhet i enlighet med skollagens och läroplanernas värdegrund och allmänna mål. Skolverket bör i sin bedömning kunna använda sig av samtliga tillgängliga uppgifter för att avgöra om undervisningen i den fristående skolan överensstämmer med den värdegrund som skall förmedlas i det offentliga skolväsendet. Om Skolverket i sin tillsyn finner att undervisningen i den fristående skolan inte lever upp till dessa krav, skall beslutet om godkännande återkallas. Skolverket bör också i sin tillsyn särskilt noga ge akt på huruvida skolan är öppen för alla. Om Skolverket finner att skolan tillämpar urvalsmetoder som inte är förenliga med principen om öppenhet skall detta föranleda att godkännande återkallas. Likaså kan givetvis bristande lärarkompetens leda till att skolans godkännande respektive rätt till bidrag återkallas. Tillsynen bör utövas i form av både föranmälda och oanmälda besök på de fristående skolorna. Ett sådant förfarande kan vara ett effektivt sätt att kontrollera att skolan verkligen lever upp till de statliga kraven. Genom att tillsynen vilar på en instans, Skolverket, kan kraven på rättssäkerhet uppfyllas, så att tillsynen sker på ett enhetligt sätt och att enhetliga bedömningsgrunder tillämpas över hela landet.

Regeringen ser det som väsentligt att den kommun där skolan är belägen har insyn i verksamheten. Denna insyn är en förutsättning för att kommunen skall kunna göra en rättvis bedömning av skolans bidragsbehov grundat på skolans åtaganden och elevernas behov. Den kommunala

insynen innebär också en garanti för att offentliga medel för utbildning används för avsedda ändamål. Genom att kommunen har insyn i den fristående skolan kan förståelsen för den fristående skolans särart och förutsättningar fördjupas samtidigt som förutsättningarna bör öka för en dialog kring möjligheterna till en för båda parter meningsfull samverkan. Sådan samverkan bör t.ex. vara möjlig vad gäller speciella lokaler, idrottsanläggningar, hemspråksundervisning, skolhälsovård, viss administration etc. Ett samarbete mellan kommunala och fristående skolor kan också stimulera den pedagogiska utvecklingen genom fortbildnings-samarbete med utbyte av pedagogiska erfarenheter och idéer.

Regeringen föreslår att den kommun där en fristående skola är belägen skall ha rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet. Om en kommun i samband med sin insyn finner anledning att ifrågasätta om den fristående skolan lever upp till kraven för sitt godkännande, får kommunen hänskjuta frågan till Skolverket som prövar om tillsyn skall genomföras.

Regeringen anser att fristående skolor som får offentligt stöd, skall vara skyldiga att delta i den kommunala uppföljningen och utvärderingen av skolan i den utsträckning som lägeskommunen finner erforderlig. Kommunen förutsätts därvid ta speciell hänsyn till den fristående skolans pedagogiska särart. Härigenom kan alla skolor i en kommun jämföras, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet. Kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall ses som ett stöd för elevernas rätt till en likvärdig utbildning. De fristående skolornas skyldighet att delta i kommunal uppföljning och utvärdering syftar inte till att likrikta skolorna utan till att göra alternativen tydliga och till att underlätta valet mellan dessa alternativ för elever och vårdnadshavare.

9 Tystnadsplikt

Regeringens förslag: Ingen som är eller har varit verksam vid en fristående skola som avses i 9 kap. skollagen skall obehörigen få röja vad han eller hon i den elevvårdande verksamheten har fått veta om någons personliga förhållanden eller uppgift i ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

Friskolekommitténs och utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 7 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess inom det offentliga skolväsendet för vissa uppgifter om i huvudsak enskildas personliga förhållanden. Fristående skolor omfattas inte av offentlighetsprincipen och sekretesslagen är inte tillämplig på deras verksamhet. Enligt regeringens mening är det otillfredsställande att den som är verksam eller har varit verksam vid en fristående skola inte omfattas av lagstadgad tystnadsplikt. En bestämmelse som i allt väsentligt motsvarar vad som gäller i det allmännas verksamhet bör införas i skollagen. Fristående skolor definieras i skollagen som skolor som – vid sidan av de skolformer som anordnas av det allmänna – anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer. De bestämmelser som finns i skollagen om fristående skolor omfattar inte alla skolor som kan falla in under definitionen. För att bl.a. undvika gränsdragningsproblem bör bestämmelsen om tystnadsplikt endast avse sådana skolor som omfattas av 9 kap. skollagen.

10 Övriga frågor

10.1 Vissa internationella skolor

Regeringens förslag: Regeringen får medge att en internationell skola tar emot andra elever än sådana som skolorna är avsedda för.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § skollagen får skolpliktiga barn som endast under kortare tid bor i Sverige eller som har andra skäl att få utbildning i en internationell skola, fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om skolan är godkänd för ändamålet av Skolverket.

För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de i landet för kortare tid bosatta eleverna behöver. De internationella skolorna omfattas inte av det bidragssystem som riksdagen beslutade om år 1992. De har inte rätt till bidrag från kommunerna, utan de får statsbidrag i särskild ordning.

För närvarande finns sex internationella skolor: British Primary School i Danderyd, Bladins skola i Malmö och i Stockholm International School of Stockholm, Lycée Français Saint Louis, The Tanto School samt Tyska skolan.

Lycée Français Saint Louis

Lycée Français Saint Louis omfattar samtliga stadier från förskola till gymnasium. Den grundades 1952 som en särskild avdelning inom Franska skolan men övergick 1962 till att bli en självständig stiftelse. Skolan följer den franska läroplanen och undervisningen sker på franska. Därtill kommer undervisning i svenska, svensk geografi, historia och samhällskunskap. Skolan har ca 350 elever. Omkring 70 procent av eleverna är stadigvarande boende i Sverige.

Tyska skolan

Den nuvarande Tyska skolan öppnades 1953. Skolan följer de kulturpolitiska riktlinjer som Tyskland rekommenderar för en bikulturell skola (Begegnungsschule). En Begegnungsschule är en skola där två språk och kulturer möts. Båda språken undervisas som modersmål upp till den tyska studentexamen. Skolan är komplett utbyggd från förskola till gymnasium.

Ca 500 elever finns varav ungefär två tredjedelar är stadigvarande boende i Sverige.

Överväganden

Skolverket har vid genomförd tillsyn över utbildningen vid Lycée Français Saint Louis respektive Tyska skolan våren 1994 konstaterat, att skolorna väl uppfyller kraven för godkännande av en internationell skola för skolpliktiga elever. Däremot står skolornas elevrekrytering i strid med bestämmelsen i 9 kap. 5 § skollagen, eftersom skolorna även tar emot barn som stadigvarande bor i Sverige.

Skolorna har därefter undersökt möjligheterna att i stället bli godkända som fristående skolor enligt 9 kap. 2 § skollagen och ansökt om att bli godkända som sådana skolor. Ansökningarna har senare återtagits, eftersom de båda skolorna inte anser sig kunna uppfylla kraven på att en fristående skola i huvudsak skall följa svensk läroplan.

Både Lycée Français Saint Louis och Tyska skolan har som framgått lång tradition i Sverige. Dessa skolor bör kunna fortsätta att existera som internationella skolor. Enligt regeringens uppfattning ligger det ett värde i att kunna erbjuda även ett antal elever, som stadigvarande bor i landet, en sådan internationellt inriktad utbildning. Vi föreslår därför att ett tillägg görs till skollagens 9 kap. 5 §, som ger regeringen rätt att medge att en internationell skola får ta emot andra elever än sådana som avses i första meningen. Det kan bli aktuellt att i sådana fall bestämma att denna rätt skall avse ett visst antal elever.

10.2 Fristående särskolor och fristående gymnasiesärskolor m.m.

Regeringens förslag: Skolverket skall förklara en fristående särskola respektive en fristående gymnasiesärskola berättigad till bidrag. Sådan förklaring skall inte lämnas om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen eller, när det gäller fristående gymnasiesärskolor, även i närliggande kommuner. En förklaring om rätt till bidrag skall kunna återkallas, om skolans verksamhet förändras så att det innebär påtagliga negativa följder för lägeskommunen eller, för gymnasiesärskolans del, också närliggande kommuner.

Skolverkets beslut i ärenden om bidrag skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Den kommun där en fristående särskola eller en fristående gymnasiesärskola, som får kommunala bidrag, är belägen skall ha insyn i skolans verksamhet. Skolorna skall också vara skyldiga att delta i kommunal uppföljning och utvärdering.

Skäl för regeringens förslag:

Utvecklingsstörda barn får enligt 9 kap. 1 § skollagen fullgöra sin skolplikt i en fristående särskola, om skolan är godkänd för ändamålet av Skolverket. I likhet med vad som gäller för fristående gymnasieskolor krävs inget godkännande för att driva en fristående gymnasiesärskola. Däremot kan en sådan skola av regeringen förklaras berättigad till bidrag av elevernas hemkommuner. Det innebär att Skolverket skall pröva om en godkänd fristående särskola skall ha rätt till bidrag.

En utgångspunkt bör vara att regelverket skall vara så likartat som möjligt för fristående särskolor och fristående gymnasiesärskolor jämfört med andra fristående skolor. Våra förslag i fråga om kraven för att bli godkänd respektive bidragsberättigad (kapitel 6 och 7) bör därför också gälla dessa skolor.

I likhet med vad som föreslås för fristående gymnasieskolor bör det vara Skolverket och inte längre regeringen som prövar ärenden om rätt till bidrag för fristående gymnasiesärskolor. På samma sätt som när det gäller fristående grundskolor och fristående gymnasiesärskolor bör en förklaring om rätt till bidrag inte lämnas om skolans verksamhet innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen eller, när det gäller gymnasiesärskolor, också i närliggande kommuner. Rätten till bidrag bör också kunna återkallas om verksamheten förändras. Samma regler om kommunal insyn och skyldighet att delta i kommunal uppföljning och utvärdering bör också gälla fristående särskolor och fristående gymnasiesärskolor som får offentliga bidrag.

Fristående särskolor och fristående gymnasiesärskolor skall tilldelas bidrag av elevernas hemkommuner. Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det

belopp som regeringen beslutat. Regeringen har ännu inte behövt fastställa något sådant belopp. Någon förändring av dessa regler föreslås inte.

11 Kommitté för uppföljning

Regeringens bedömning: En expertkommitté bör tillsättas för att följa utvecklingen av bidragsgivningen till fristående skolor.

Friskolekommitténs förslag: Kommittén föreslår att systemet för den kommunala bidragsgivningen skall följas upp och utvärderas genom en delrapport när de nya bestämmelserna tillämpats under ett år och en slutrapport när de tillämpats under två år.

Remissinstanserna: *Svenska Kommunförbundet* understryker vikten av att utvärderingen av systemet noggrant följer reformens ekonomiska konsekvenser för kommunerna. *Waldorfskolefederationen* tillstyrker och föreslår att företrädare för fristående skolor skall ingå i utvärderingsgruppen.

Skälen för regeringens bedömning: Flera remissinstanser har uttryckt oro för att en del kommuner inte skulle komma att beräkna sina bidrag till de fristående skolorna på ett korrekt sätt utan utsätta skolorna för godtycke. Regeringen anser det viktigt att de nya reglerna för bidragsgivning till fristående skolor, som bygger på ett fungerande samarbete mellan kommuner och skolor, samt de resursfördelningsregler som därvid tillämpas följs upp under de första två åren och utvärderas. Vidare bör även effekterna av de nya reglerna för glesbygden belysas. Därför avser vi att tillsätta en expertkommitté med uppgift att under två år följa hur bidragsgivningen fungerar och vilka effekter den får för såväl fristående skolor som för kommuner. Vi anser det rimligt att kommittén till sig knyter en referensgrupp med olika berörda intressenter.

12 Befrielse från undervisning i religionskunskap

Regeringens förslag: Rätten till befrielse från undervisning i religionskunskap för elever som tillhör vissa trossamfund upphävs.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Statens skolverk, Barnombudsmannen, Katolska kyrkan i Sverige, Judiska Centralrådet i Sverige, Svenska kyrkans utbildningsnämnd, Sveriges Kristna Råd, Föreningen Lärare i Religionskunskap, Human-Etiska Förbundet, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, Sveriges skolledarförbund, Riksförbundet Hem och Skola samt Botkyrka, Göteborgs, Malmö och Stockholms kommuner* tillstyrker förslaget. *Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige och Lutherska Bekännelsekyrkan i Sverige* avstyrker.

Skälen för regeringens förslag:

Gällande bestämmelser m.m.

Enligt 3 kap. 12 § första stycket skollagen skall på begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna (3 kap. 12 § andra stycket skollagen). Enligt 15 kap. 13 § skollagen gäller motsvarande för den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annan utbildning med stöd av skollagen.

Beslut i frågan fattas av rektorn. Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av styrelsen för utbildningen eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av den styrelse som ansvarar för grundskolan i elevens hemkommun. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Enligt förordningen (SKOLFS 1991:13) om tillstånd för vissa trossamfund att anordna undervisning i religionskunskap får följande trossamfund i

skolans ställe anordna undervisning i religionskunskap.

1. Katolska kyrkan i Sverige
2. Mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö
3. S:t Martins församling i Stockholm
4. Muslimska församlingen i Malmö
5. Lutherska Bekännelsekyrkan i Sverige
6. Islamiskt Centrum i Göteborg och
7. Pakistanska-Islamiska föreningen i Göteborgs och Bohus län.

Undervisning i religionskunskap som trossamfund anordnar skall i huvudsak motsvara den undervisning som skolan meddelar. En elev som deltar i sådan undervisning skall i fråga om betyg behandlas som om ämnet inte ingår i läroplanen.

Möjligheten att befrias i enlighet med skollagen 3 kap. 12 § andra stycket tycks i dag utnyttjas endast av ett fåtal elever. Läsåret 1994/95 saknade 1066 elever i hela landet slutbetyg i ämnet religionskunskap i årskurs 9. I endast 0,8 procent av dessa uppgavs orsaken till avsaknad av slutbetyg vara "befrielse".

Utbildningsutskottet (1993/94:UbU1) har med anledning av Fri- och rättighetskommitténs förslag förutsatt att regeringen noga skulle följa och analysera om bestämmelsen i 3 kap. 12 § andra stycket skollagen om befrielse från religionskunskap borde finnas kvar. Med anledning av uttalandet har en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet analyserat frågan och föreslagit att det återopade avsnittet i skollagen upphävs. Dessa överväganden återfinns i en promemoria från Utbildningsdepartementet (PM 1995-05-18 Befrielse från undervisning i religionskunskap) som remissbehandlats. Svenska Kyrkans Centralstyrelse och Stockholms skolstyrelse har vidare inkommit med framställningar om att 3 kap. 12 § andra stycket i skollagen upphävs.

Icke-konfessionell undervisning

De nya läroplanerna slår fast att undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell. Undervisningen skall vara saklig och allsidig. Det betonas att alla föräldrar med samma förtroende skall kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Syftet med undervisningen i ämnet religionskunskap är att öka elevernas kunskaper om religioner och livsåskådningar och ge dem möjlighet att arbeta med egna reflektioner och frågor kring existentiella och etiska problem. Undervisningen skall främja en öppen diskussion kring frågor om tros- och livsåskådning och bidra till att möten med människor från olika traditioner och kulturer sker med respekt för vars och ens egenart. Kunskaper om kristen tro och den etik som förvaltats av den kristna traditionen ingår i undervisningen för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig och förstå mycket av innehåll och uttryck i svensk och västerländsk konst, musik, litteratur, historia och samhällsutveckling.

Flertalet remissinstanser framhåller att skolans undervisning i religions-

kunskap utgör en väsentlig del av en elevs utbildning. Särskilt understryks dess roll för att utveckla elevernas kunskap om såväl den egna som andras kulturer, traditioner och värderingar som grund för förståelse och tolerans. *Katolska biskopsämbetet* anför t.ex. i sitt remissyttrande att det som undervisningen i religionskunskap skall ge är så viktigt att ingen elev bör gå miste härom. *Judiska Centralrådet* instämmer i att skolan bör förmedla kunskaper om olika religioner och livsåskådningar för att utveckla elevernas förståelse för alla människors lika värde. *Sveriges Kristna Råd* framhåller att en icke-konfessionell religionsundervisning som omfattar alla elever har blivit en tradition man vill värna om och att borttagande av möjligheten till befrielse är en konsekvens av en lång tids praxis. Undervisning i religionskunskap kan, enligt *Läraryrket*, ses som en rättighet som bör tillkomma alla barn som ett led i att öka förståelsen för andra människors sätt att tänka och därigenom bidra till att öka toleransen och minska främlingsfientligheten i samhället.

För skolan är det en väsentlig uppgift att utveckla elevernas förståelse för andra kulturer, traditioner och värderingar. Det vore att beröva skolan viktiga verktyg i arbetet med att främja tolerans och förståelse i det mångkulturella samhälle som skolan i dag speglar, om de elever som har en annan religiös bakgrund än flertalet elever inte skulle delta i undervisningen i religionskunskap. Vi bedömer det som angeläget att på alla sätt bidra till att minska motsättningar mellan människor från olika kulturer och länder och med olika religioner. Skolan är den gemensamma plats där alla barn bör få en likvärdig utbildning och tillräckliga kunskaper för ett framtida samhälle. Alla elever bör därför delta i undervisningen i religionskunskap. En speciell åsikt hos eleven eller i elevens hemmiljö skall inte vara skäl för befrielse från en undervisning som bygger på läroplanens gemensamma värdegrund. Skolan måste utforma verksamheten så att varje elev kan delta.

Befrielse på grund av särskilda omständigheter

På begäran av vårdnadshavaren kan en elev befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar (3 kap. 12 § första stycket skollagen). Av förarbeten till skollagen (prop. 1985/86:10 s. 89 f.) framgår att utrymmet för befrielse kan avse inslag i undervisningen som är meningslösa för eleven därför att han redan mer än väl behärskar det som skall uppnås med inslaget. Befrielsen kan också motiveras av att inslaget upplevs som utmanande mot bakgrund av elevens speciella inställning och hemmiljö. I propositionen framhålls att bestämmelsen skall tillämpas med återhållsamhet. *Sveriges Kristna Råd* och *Föreningen Lärare i Religionskunskap* hör till de remissinstanser som är tveksamma till att behålla denna möjlighet till befrielse och framhåller att den bör tillämpas mycket restriktivt. Regeringen delar inställningen att en sådan möjlighet skall tillämpas endast undantagsvis. Någon förändring av möjligheten till befrielse föreslås dock inte för närvarande.

Internationella konventioner

I fråga om befrielse från religionsundervisningen måste Sveriges åtaganden enligt gällande internationella konventioner beaktas. En av remissinstanserna, *Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige*, avvisar den i promemorian föreslagna förändringen av skollagen och hävdar att förslaget strider mot gällande internationella konventioner. Sverige har bl.a. åtagit sig att respektera föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med deras egen övertygelse.

Frågan om gällande internationella konventioner behandlades av riksdagen (bet. 1993/94:KU24, rskr. 1993/94:246) med anledning av propositionen 1993/94:117 Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor.

I propositionen betonades vikten av att de fri- och rättigheter som Sverige åtagit sig att respektera verkligen kan garanteras i förhållande till alla medborgare. I de fall skolans hållning strider mot den övertygelse som en förälder hyser bryts dock två delvis skilda synsätt mot varandra. Ett synsätt utgår från föräldrarnas ansvar som fostrare och samhällets plikt att respektera de val som föräldrarna träffar. Ett annat synsätt är det som bl.a. kommer till uttryck i barnkonventionen och som fäster avgörande vikt vid barnets rätt till en utbildning som utvecklar respekt för demokratiska värderingar.

Dessa båda synsätt behöver emellertid inte vara oförenliga, vilket också framgår av ett beslut av Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter. I sitt avgörande uttalade kommissionen att föreskriften i artikel 2 i tilläggsprotokollet av den 20 mars 1952 om respekt för föräldrars religiösa och filosofiska övertygelse måste läsas tillsammans med artikelns första mening som föreskriver att "*ingen må förvägras rätt till undervisning*". Eftersom denna mening inleder och dominerar artikeln måste enligt kommissionen slutsatsen dras att föräldrars övertygelse endast kan respekteras i den mån den inte står i konflikt med barnets grundläggande rätt till utbildning. Det innebär att föräldrar inte på grund av sin rätt till övertygelse kan vägra barnet rätten till utbildning.

Regeringen förklarade att den fäste avgörande vikt vid det allmänna synsätt som kommissionen anlagt, nämligen att det grundläggande är barnets rätt till undervisning och att föräldrars rätt till respekt för sin övertygelse måste ses i ljuset härav. Riksdagen beslöt i enlighet med regeringens förslag.

Mot den här angivna bakgrunden bedömer regeringen att de internationella konventioner som finns inom detta område inte utgör hinder för att upphäva rätten till befrielsen enligt 3 kap. 12 § andra stycket skollagen. Den föreslagna förändringen bör tillämpas fr.o.m. den 1 juli 1997.

13 Författningskommentarer

13.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

3 kap.

12 §

Andra stycket som innebar att befrielse från undervisning i religionskunskap alltid skulle medges om vissa förutsättningar var uppfyllda har slopats. Förslaget har behandlats i avsnitt 12. Möjligheten enligt första stycket till befrielse från annars obligatorisk undervisning finns dock kvar. Beträffande motiven till första stycket se prop. 1985/86:10 Del A s. 89 f.

4 kap.

8 a §

Paragrafen har ändrats så att den i fråga om ersättningen i huvudsak motsvarar den nya bidragskonstruktionen enligt 9 kap. 6 § tredje stycket för fristående skolor som motsvarar grundskolan.

6 kap.

6 a §

I paragrafen har *föreskriver* bytts ut mot *beslutat*. Bestämmelsen överensstämmer därmed med vad som gäller för fristående särskolor enligt 9 kap. 6 a § tredje stycket. Ändringen innebär att om berörda kommuner inte kommer överens om ersättningen, får denna bestämmas genom förvaltningsbeslut av regeringen i varje enskilt fall och inte genom föreskrifter.

9 kap.

2 §

I paragrafen regleras förutsättningarna för att en fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande. Förutom en del ändringar i sak har paragrafen strukturerats om. De fristående skolor som behandlas i paragrafen är sådana som motsvarar grundskolan, särskolan och specialskolan.

Vad som anges i *första stycket* gällde tidigare enbart fristående skolor motsvarande grundskolan. För fristående särskolor och specialskolor uttrycktes kraven något annorlunda. Avsikten är inte att ändringen skall innebära någon ändring i sak. De kunskaper och färdigheter som skall uppnås i respektive skolform inom det offentliga skolväsendet finns angivna i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och i kursplanerna för de skilda ämnena.

I *första stycket 1* anges hur verksamheten skall utformas. Förutom de allmänna mål som gäller för det offentliga skolväsendet har tillagts att skolan också skall svara mot den värdegrund som gäller för utbildningen inom det offentliga skolväsendet. Ordet *väsentligen* har slopats. Det innebär att någon avvikelse från de allmänna mål och den värdegrund som gäller för det offentliga skolväsendet inte är möjlig. Enligt *andra stycket* är det dock möjligt för en fristående skola att ha en konfessionell inriktning. Vidare har den särskilda hänvisningen till 1 kap. 2 § andra och tredje styckena slopats. Ändringen finns behandlad i avsnitt 6.1.1.

De allmänna mål och den värdegrund som gäller för det offentliga skolväsendet finns angivna, förutom i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena skollagen, i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) är införd i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 1994:1).

I *första stycket 2* har principen om att en fristående skola skall vara öppen för alla barn lagfästs. Med att vara öppen för alla menas att skolan i mån av plats skall ta emot alla som söker dit. Det får inte finnas något krav på t.ex etniskt ursprung eller församlingstillhörighet för att komma ifråga som elev vid en skola. I kravet på öppenhet ligger också att skolan vid fler sökande än det finns platser tillämpar sådana urvalsregler som inte sätter öppenhetsprincipen åt sidan. Exempel på urvalsregler som kan accepteras är anmälningsdatum och geografisk närhet. I *första stycket 5* finns ett bemyndigande för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om antagningen till en fristående skola.

Möjligheten att neka att ta emot en elev under vissa förutsättningar motsvarar vad som gäller vid placeringen av elever vid en kommuns olika skolenheter. En skola kan när det gäller barn med särskilda behov ha svårt att ta emot en elev. För att skolan skall få neka en elev tillträde måste dock svårigheten vara betydande. Om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet kan skolan inte åberopa ekonomiska svårigheter.

I *första stycket 3* anges det lägsta antal elever som måste finnas för att en fristående skola skall godkännas. Eftersom skolan vid godkännandet i regel inte har antagit några elever får bedömningen grundas på den elevprognos som skolan uppger i sin ansökan. *Särskilda skäl* kan finnas i glesbygd för att i lägre årskurser möjliggöra skolgång inom rimligt avstånd från hemmet. Det kan också vara fråga om skolor av typen behandlingshem/terapiskola. Särskilda skäl kan också finnas under en uppbyggnadsperiod.

Första stycket 4 motsvarar tidigare andra stycket andra meningen.

Bemyndigandet i *första stycket 5* avses komma att användas för

föreskrifter om skyldighet att erbjuda hemspråksundervisning, i vilken omfattning krav på speciella kunskaper och färdigheter får ställas och i vilken omfattning test och prov får användas vid antagningen. Vidare avser regeringen att meddela föreskrifter om skolledare. Dessa frågor har behandlats i avsnitten 6.1.2, 6.1.3 och 6.1.5.

Andra stycket finns behandlat i avsnitt 6.1.1.

I *tredje stycket* klargörs att ett godkännande kan avse vissa årskurser.

5 §

Tredje stycket är nytt. Ändringen har motiverats i avsnitt 10.1. Avsikten är att några internationella skolor skall få möjlighet att ta emot andra skolpliktiga barn än sådana som skolorna är avsedda för. En begränsning av hur många sådana elever som skolan skall få ta emot kan bli aktuell.

6 §

Till skillnad mot tidigare kommer en godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan inte automatiskt att få rätt till bidrag. Enligt bestämmelsen skall Skolverket besluta om skolan skall ha rätt till bidrag. En skola skall inte ha rätt till bidrag, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. En förutsättning för att Skolverket skall kunna underlåta att förklara skolan berättigad till bidrag är att kommunen har anfört och kan visa på påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen. Det är endast sådana följder som uppkommer för den kommun där skolan är belägen som kan medföra att skolan skall förklaras sakna rätt till bidrag, inte eventuella följder för skolväsendet i någon annan kommun.

Att de negativa följderna skall vara *påtagliga* innebär att bestämmelsen skall användas med återhållsamhet. De påtagliga negativa följderna skall ha bestående karaktär. Påtagliga negativa följder kan föreligga om tillkomsten av en fristående skola medför att en kommunal skola måste läggas ned och detta medför att avståndet till närmaste kommunal skola avsevärt ökar för elever i någon del av kommunen. Det kan också vara fråga om att en fristående skola inrättas som alternativ till planerad nedläggning av en kommunal, inte längre bärkraftig skola. Det torde främst vara fråga om följder för grundskoleverksamheten i kommunen. I vissa fall kan etableringen av en fristående grundskola få följder för andra skolformer, t.ex. särskolan.

Att en skola saknar rätt till bidrag innebär inte att skolan inte får driva verksamhet. Det är bara finansieringen som får ske på annat sätt än genom kommunala bidrag. Skolverkets beslut i frågan om rätt till bidrag får enligt 17 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Om verksamheten vid skolan förändras, kan rätten till bidrag återkallas enligt 12 § andra stycket.

Bestämmelsen i *andra stycket* om ansökningstid motsvarar i huvudsak vad som gäller i dag. Ett förtydligande har gjorts när det gäller skolor som

är godkända för utbildning i vissa årskurser. Om skolan ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser, gäller samma tidpunkt för ansökan för att skolan skall vara berättigad till bidrag från ett visst år för de årskurser skolan inte tidigare varit godkänd för.

I *tredje stycket* regleras bidragets storlek. Den nya bidragskonstruktionen har behandlats i avsnitt 7.1. Den innebär att en fristående skola inordnas i samma resursfördelningssystem som de kommunala skolorna. Hur de enskilda skolenheterna i kommunen tilldelas resurser kan variera från kommun till kommun.

Fristående skolor skall, utifrån sina kostnader, få ersättning för den utbildning de erbjuder och vad som hör till utbildningen, dvs. skolans åtagande. Hänsyn skall tas till elevernas behov. Förutom sådant som varje elev behöver i form av lärare, lokaler, läromedel m.m. för att få sin utbildning, kan vissa elever ha behov av särskilt stöd, t.ex. stödundervisning eller hemspråk. Kommunerna skall ur bidragssynpunkt behandla de fristående skolorna på samma sätt som om eleverna funnits i den kommunala grundskolan.

Ett undantag finns dock om en elev har ett *omfattande behov* av särskilt stöd. Det kan vara fråga om att skollokaler måste förändras eller att det behövs extra personal för eleven.

Av 2 § första stycket 2 följer att en fristående skola inte är skyldig att ta emot en sådan elev om skolan inte får ersättning för det särskilda stödet.

Fjärde stycket motsvarar det tidigare femte stycket.

6 a §

Första och *andra* styckena motsvarar vad som enligt 6 § första och andra styckena gäller för fristående grundskolor. Det tidigare andra stycket har slopats eftersom några bestämmelser om utbetalning av bidrag m.m. inte längre finns i 6 §. De bestämmelser om utbetalning m.m. som kan behövas, avses bli meddelade av regeringen.

7 §

Paragrafen, som behandlar elevavgifter, har ändrats vad gäller fristående skolor som får bidrag enligt 6 §. Möjligheten att ta ut skäligena elevavgifter i en fristående grundskola som får kommunala bidrag har tagits bort. I stället motsvarar *första stycket* vad som gäller för utbildningen i grundskolan (4 kap. 4 §). Exempel på inslag som kan få föranleda en blygsam avgift är studiebesök, teaterbesök o.d.

Tredje och fjärde styckena har slopats till följd av att skolorna inte längre i och med godkännandet automatiskt har rätt till bidrag. I stället regleras eventuella avgifters följder för rätten till bidrag i 6 § första stycket när det gäller fristående grundskolor och i 6 a § första stycket när det gäller fristående särskolor samt i 12 § andra stycket i fråga om återkallelse av rätt

till bidrag.

8 §

Av paragrafens nya lydelse framgår att det är Statens skolverk som skall pröva om en fristående skola är berättigad till bidrag för en viss utbildning.

Av *första stycket* framgår att utbildningens innehåll väsentligen skall motsvara gymnasieskolans utbildning på nationella och specialutformade program. Att uttrycket "väsentligen" valts visar att en fristående gymnasieskola inte helt behöver följa de regler som omgärdar de ifrågavarande programmen inom gymnasieskolans ram. Att det nu förs in i lagtexten att utbildningen vid en fristående gymnasieskola skall till art och nivå väsentligen motsvara de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar på nationella eller specialutformade program skall ses som en markering av den vikt lagstiftaren fäster vid att utbildningen vid de fristående gymnasieskolorna är likvärdig den som ges inom det offentliga skolväsendet.

I *första stycket 1* har ett innehållsmässigt tillägg gjorts genom att begreppet "värdegrund" har införts. Värdegrunden finns angiven i 1 kap. 2 § och i 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna. Läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) är införd i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 1994:2). Ordet *väsentligen* har slopats, jfr kommentaren till 2 § första stycket 1.

I *första stycket 2* har principen om att en fristående gymnasieskola skall vara öppen för alla ungdomar lagfäst. Att skolan skall vara öppen för alla innebär att alla behöriga ungdomar skall kunna söka dit. Några urvalskriterier som sätter den ifrågavarande öppenhetsprincipen ur spel får inte förekomma vid skolans intagningsförfarande. Det kan uppkomma svårigheter för en skola att ta emot en elev med särskilda behov. Om skolan har betydande svårigheter att ta emot eleven, kan skolan neka eleven tillträde. Om kommunen däremot är beredd att betala skolan för de kostnader elevens särskilda behov orsakar, kan skolan som skäl för sitt nekande inte åberopa ekonomiska svårigheter.

Bemyndigandet i *första stycket 3* avses komma till användning för att bl.a. reglera på vilket sätt och i vilken omfattning intagningsprov och särskilda tester kan få förekomma. Även andra frågor rörande utbildningen vid en fristående gymnasieskola kan komma att regleras av regeringen. Dessa frågor har behandlats i avsnitten 6.1.2, 6.1.3, 6.1.5 och 6.3.

Av *andra stycket* framgår att bedömningen av om en viss utbildning vid en fristående gymnasieskola skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet skall göras mot bakgrund av förhållandena inom lägeskommunen och inom de närliggande kommunerna. Dessa frågor har behandlats i avsnitt 7.2.1. Länsstyrelsen skall inte längre regelmässigt avge något yttrande i frågan. Statens skolverk bör ändå kunna använda sig av argument som är giltiga på regional nivå vid sin bedömning och sitt beslut.

Skolverket skall inhämta yttranden från lägeskommunen och från

närliggande kommuner. Om tveksamhet uppstår kring vilka kommuner som i detta sammanhang skall betraktas som "närliggande" d.v.s. om skolan med tanke på sin lokalisering inte har ett "naturligt" upptagningsområde, bör Skolverket be om yttrande från ett flertal kommuner i skolans närområde. I förekommande fall bör yttrande inhämtas från landstinget.

Tredje stycket finns behandlat i avsnitt 6.1.1.

8 a §

Paragrafen i sin nya lydelse motsvarar tidigare 8 § andra – fjärde styckena.

8 b §

Paragrafen är ny. Den behandlar förutsättningarna att en fristående gymnasiesärskola skall förklaras berättigad till bidrag. Detta reglerades tidigare i 8 a §. Regleringen överensstämmer i huvudsak med vad som gäller för fristående gymnasieskolor enligt 8 §. En fristående gymnasiesärskola kan dock anordna utbildning på individuella program.

8 c §

Paragrafen är ny och motsvarar tidigare 8 a § andra och tredje styckena.

9 §

De tidigare *första och andra styckena*, som i huvudsak reglerade hur bidraget skulle betalas ut, har till stora delar tagits bort. Avsikten är att motsvarande regler skall föreskrivas i förordningsform. Kvar i paragrafen är i huvudsak en bestämmelse om när ett bidragsår börjar och när en ansökan skall vara inlämnad inför det första bidragsåret. I den nya ordningen skall ansökan lämnas in till Statens skolverk.

10 §

En konsekvensändring har gjorts med anledning av att rätten till bidrag för fristående gymnasiesärskolor regleras i 8 b §. Vidare har några förtydliganden gjorts.

11 §

I *första stycket* har enbart redaktionella ändringar gjorts.

Andra stycket är nytt. Det behandlar dels rätten till insyn för kommunen i den fristående skolans verksamhet, dels skyldigheten att delta i kommunal uppföljning och utvärdering.

Förslaget till insyn har behandlats i avsnitt 8. Insynen ger kommunen möjlighet att bedöma skolans behov av bidrag. Genom insynen, som kan ske bl.a. genom besök på skolan, kan kommunen se om offentliga medel för utbildning används för avsedda ändamål. Insynen har inte samma genomgripande karaktär som den tillsyn som Statens skolverk utövar. Det är inte främst fråga om en kontroll av att skolan följer de nationella bestämmelserna. Om en kommun ändå finner att undervisningen brister i kvalitet eller på annat sätt eller om skolan inte låter kommunen få insyn, är det naturligt att detta påtalas för Skolverket som då har anledning att överväga om tillsyn skall genomföras. Rätten till insyn gäller i förhållande till de skolor som får kommunala bidrag.

Fristående skolor som är godkända för skolpliktens fullgörande, utom internationella skolor, är enligt första stycket skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Nu införs en skyldighet för skolor som får kommunala bidrag att också delta i den uppföljning och utvärdering som den kommun där skolan är belägen gör av sitt skolväsende. Den kommunala uppföljningen och utvärderingen kan se olika ut i olika kommuner.

12 §

I *första stycket* har gjorts en ändring på grund av införandet av skyldighet att delta i kommunal uppföljning och utvärdering. Återkallelse av godkännande eller rätt till bidrag kan inte ske på den grunden att en skola inte deltar i den kommunala uppföljningen och utvärderingen.

Andra stycket är nytt. Ett återkallande av bidragsrätten på grundval av att verksamheten förändras kommer främst att vara aktuellt om elevantalet ökar markant vid en skola. Vad som utgör påtagliga negativa följder får bedömas på samma sätt som då en skola skall förklaras ha rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §.

Av *tredje stycket* följer att återkallande av rätt till bidrag beslutas av Statens skolverk.

13 §

I *första stycket* har enbart redaktionella ändringar gjorts.

Andra stycket är nytt och motsvarar 11 § andra stycket. Lägeskommunen ges rätt till insyn i de fristående skolornas verksamhet.

Dessutom införs en skyldighet för de fristående skolorna att delta i den uppföljning och utvärdering av utbildningen som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

14 §

I *första stycket* har gjorts en justering på grund av införandet av skyldighet att delta i kommunal uppföljning och utvärdering. Återkallelse av rätt till bidrag kan inte ske på den grunden att en skola inte deltar i den kommunala uppföljningen och utvärderingen.

Andra stycket är nytt. Om verksamheten vid den fristående skolan förändras kan det bli aktuellt för Skolverket att återkalla förklaringen om rätt till bidrag. Förändringen kan t.ex. bestå i att elevantalet vid skolan kraftigt överskrider det ursprungligen beräknade antalet elever. En sådan förändring kan förhindra lägeskommunen eller eventuellt närliggande kommuner från att upprätthålla ett allsidigt utbud av utbildningar inom den offentliga gymnasieskolan. Den beskrivna situationen, och även andra oförutsedda och för skolväsendet negativa förändringar, kan i undantagsfall bedömas medföra sådana påtagliga negativa följder att den fristående skolan inte längre skall ha rätt till bidrag.

16 a §

Paragrafen är ny och har behandlats i avsnitt 9.

Föremålet för tystnadsplikten är framför allt uppgifter som hänför sig till skolans elevvårdande verksamhet. Det är inte bara uppgifter som rör eleven som kan omfattas av tystnadsplikten. Också uppgifter av personlig natur som rör andra personer kan omfattas, t.ex. uppgifter om en elevs föräldrar och syskon.

I begreppet *elevvård* ryms en verksamhet av betydande omfattning. Dit räknas bl.a. lärarnas inhämtande av uppgifter om elevernas personliga förhållanden i syfte att förebygga eller avhjälpa skolsvårigheter. Det kan gälla uppgifter om elevers fysiska eller psykiska förutsättningar, deras beteende och prestationer i skolan, hemmet eller fritidsmiljön. Dit hör också de mera aktiva rådgivnings- och stödåtgärder som kan förekomma.

Obehörigt röjande föreligger inte om någon fullgör sin uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning. En sådan bestämmelse finns i 71 § socialtjänslagen (1980:620).

17 §

Paragrafen ändras med anledning av att Skolverket skall besluta i fler frågor än tidigare. Verkets beslut i dessa frågor skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

När det gäller fristående grundskolor och fristående särskolor får beslut av Statens skolverk i frågor om rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § eller beslut om återkallande av rätt till bidrag enligt 12 § andra stycket

överklagas.

I fråga om ärenden angående fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor, som regeringen haft till uppgift att pröva och som Skolverket skall pröva, införs en rätt att överklaga beslutet till allmän förvaltningsdomstol.

10 kap.

1 c §

Paragrafen har ändrats med anledning av att bestämmelserna om ersättningens storlek till fristående gymnasieskolor och om vilka elever skyldigheten avser numera finns i 9 kap. 8 a §.

14 kap.

7 a §

Kravet på att erbjuda skolhälsovård innebär inte att den fristående skolan också måste anordna skolhälsovård. Skolan kan i stället komma överens med kommunen att eleverna i den fristående skolan skall få tillgång till kommunens skolhälsovård.

15 kap.

13 §

I paragrafen har en följdändring gjorts med anledning av att 3 kap. 12 § andra stycket har upphävts.

Övergångsbestämmelser

Punkt 3 innebär bl.a. att fristående grundskolor och särskolor som är godkända vid ikraftträdandet har rätt till bidrag utan något särskilt beslut av Skolverket. Rätten till bidrag kan dock upphöra enligt 9 kap. 12 § om verksamheten förändras på sätt som anges i paragrafen.

13.2 Förslaget till lag om ändring i studiestödlagen (1973:349)

3 kap. 1 §, 4 kap. 1 §, 7 kap. 1 §

Ändringarna innebär att inte bara regeringen utan även den myndighet som regeringen utser kan besluta om vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiestöd. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 7.2.1.

Sammanfattning av betänkandet Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109)

Friskolekommittén har haft till uppgift att utreda frågor som rör godkännande, tillsyn, bidrag och avgifter avseende fristående skolor på grundskolenivå.

Efter det att godkända fristående skolor fick rätt till offentligt bidrag enligt den bidragsordning som infördes fr.o.m. den 1 juli 1992 har antalet skolor ökat kraftigt. Läsåret 1994/95 bedrevs verksamhet vid 217 skolor. Andelen elever i fristående skolor uppgick läsåret 1994/95 till 1,9 procent av det totala antalet elever på grundskolenivå i landet.

Allmänna utgångspunkter

Fristående skolor har en plats i svenskt skolväsende som ett komplement till kommunala skolor. De fristående skolorna bidrar till att öka mångfalden och förnyelsen inom skolväsendet. Genom regler, som är långsiktiga, blir förutsättningarna för de fristående skolorna stabila. Likvärdiga ekonomiska villkor för kommunala skolor och fristående skolor är en förutsättning för att alla föräldrar och elever skall ha valfrihet och inte bara ekonomiskt starka grupper. Stabila och förutsägbara regler skall också göra avgifter onödiga. Det föreslagna bidragssystemet syftar till att stärka samarbetet mellan kommuner och fristående skolor. De fristående skolorna bör ges möjlighet att på lika villkor erbjuda utbildning som är likvärdig med den som grundskolan ger. Att villkoren skall vara lika och att utbildningen skall vara likvärdig, innebär inte att undervisningen måste vara likformig med den offentliga skolans undervisning. De fristående skolorna skall ha rätt att fritt välja arbetsformer och arbetssätt. Vad som däremot måste vara gemensamt är den värdegrund som utbildningen bygger på och målen för utbildningen av barn och ungdom.

Godkännande

En ändring föreslås av skollagens 9 kap. 2 § så att det tidigare villkoret att skolans utbildning även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål ersätts av villkoret att skolans utbildning även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans *värdegrund* och allmänna mål.

Liksom i dag skall Skolverket, vid sin prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor, göra en bedömning huruvida det finns grund att anta att skolan kan leva upp till läroplanens grundläggande värden och allmänna mål. En fristående skola som inte ansluter sig till dessa värden och mål skall inte godkännas för fullgörande av skolplikt.

Kommittén anser att en fristående skola inte skall godkännas, om det bakom huvudmannen finns en organisation som ger skäl att anta att skolans verksamhet inte kommer att präglas av demokratiska värderingar.

Det är rimligt att en elevprognos för de tre första läsåren bifogas en ansökan om godkännande av en fristående skola.

Kommittén föreslår att en nedre gräns för antalet elever fastställs till tolv elever för att en skola skall kunna godkännas som fristående skola. Skolverket föreslås få möjlighet att göra undantag från denna regel, då det finns särskilda skäl.

Lärarnas kompetens och förmåga är en viktig förutsättning för att en skola skall kunna svara mot skollagens krav och läroplanens mål. De nuvarande kraven på ämneskunskaper och pedagogisk erfarenhet kan i praktiken inte sättas lägre för de fristående skolorna än för grundskolan, varför stor vikt bör fästas vid dessa krav såväl vid prövning av ansökningar om godkännande som i tillsynen.

Kommittén föreslår att en bestämmelse införs i skollagen om att det vid en fristående skola skall finnas en person som företräder skolan. Denna person bör genom utbildning eller erfarenhet ha förvärvat pedagogisk insikt.

Principen att en fristående skola skall vara öppen för alla bör framgå av en uttrycklig bestämmelse i skollagen. Några särskilda intagningsprinciper skall därför inte kunna tillämpas för en enskild skola. Kommittén föreslår dock att en bestämmelse tas in i skollagen om att en fristående skola inte är skyldig att ta emot en elev, om mottagandet skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska problem uppstår för skolan.

Test och prov vid intagning av elever till fristående skolor skall inte få förekomma vid intagning till årskurserna 1–5 och därefter inte i de ämnen som utgör själva kärnan i grundskolans utbildning. Regeringen bör få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om villkor för antagning till en fristående skola.

Skolverket skall även fortsättningsvis fatta beslut om godkännande av fristående skolor med utbildning som motsvarar grundskolan. Skolverket skall också fatta beslut om rätt till bidrag för den fristående skolan. Berörda kommuner skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningar om godkännande.

Bidrag

En fristående skola som av Skolverket godkänts och förklarats berättigad till bidrag, skall tilldelas bidrag av den kommun där skolan är belägen utifrån skolans åtagande och elevernas behov på samma grunder och enligt samma principer som gäller för kommunens egna grundskolor. Skäl för att en skola skall kunna förklaras inte ha rätt till bidrag som därvid bör godtas är, att etableringen av en ny bidragsberättigad fristående skola medför kostnadsökningar, som får betydande negativa konsekvenser för andra elever i berörda kommuner eller om etableringen i övrigt kan få allvarliga negativa effekter för kommunens grundskoleverksamhet som helhet.

Den kommun i vilken skolan är belägen skall ge skolan bidrag inom

ramen för den treåriga elevprognos som kommittén anser skall bifogas ansökan till Skolverket. Om skolan efter treårsperioden önskar få bidrag för fler elever från den kommun där skolan är belägen eller andra berörda kommuner, förutsätter detta att ökningen av elevantalet sker i samförstånd mellan skolan och kommunen.

Den kommun där skolan är belägen skall ha rätt till ersättning för sina kostnader från elevens hemkommun.

Skolverkets beslut vad gäller godkännande och rätten till bidrag för en fristående skola skall kunna överklagas av den fristående skolan och av berörda kommuner hos allmän förvaltningsdomstol.

Kommittén bedömer att förslagen inte skall innebära någon kostnadsökning totalt sett jämfört med vad som gäller fr.o.m. den 1 juli 1995.

Avgifter

Utbildningen i en fristående skola som får offentligt stöd skall vara avgiftsfri för eleverna. I verksamheten bör endast få förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Om en skola som får kommunalt bidrag tar ut avgifter som inte kan anses skäligen, skall Skolverket på samma sätt som nu gäller förklara rätten till fortsatt bidrag förverkad.

Tillsyn

Utbildningen i fristående skolor skall stå under Skolverkets tillsyn. Kommunerna skall ha rätt till insyn i verksamheten hos de fristående skolor, som får offentligt stöd.

Skolverkets tillsyn skall inriktas mot hur de fristående skolorna uppfyller skollagens och läroplanens krav samt mot resultatet av utbildningen. Vidare bör Skolverkets tillsyn ske redan fr.o.m. en skolas första verksamhetsår.

Kommittén föreslår även att en skyldighet skall lagfästas för fristående skolor som får offentligt stöd att medverka i sådan uppföljning och utvärdering som kommunen där skolan är belägen bedriver och som kommunen anser erforderlig.

De fristående skolornas skyldighet att delta i riksomfattande ämnesprov i svenska bör utvidgas till att omfatta även ämnena engelska och matematik.

Sekretess m.m.

Personliga uppgifter om elever vid fristående skolor har inte samma sekretesskydd som motsvarande uppgifter om elever vid offentliga skolor. Kommittén föreslår därför att en bestämmelse om tystnadsplikt införs för personal vid fristående skolor.

Slutligen föreslås att det system för bidragsgivning som kommittén föreslagit skall följas upp och utvärderas genom en delrapport när de nya bestämmelserna tillämpats under ett år och en slutrapport när de tillämpats under två år.

Kommittén föreslår att de nya bestämmelserna för godkännande skall tillämpas fr.o.m. den 1 juli 1997 för de skolor som redan blivit godkända. En skola som bedrivit verksamhet före den 1 juli 1997 skall automatiskt vara bidragsberättigad när de nya bestämmelserna träder i kraft.

**Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)**

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap. Fristående skolor

1 §²⁴

Skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 2 §.

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar grundskolan eller särskolan prövas av Statens skolverk.

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar grundskolan eller särskolan prövas av Statens skolverk. *Berörda kommuner skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökan.*

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas av styrelsen för den specialskola som ansvarar för utbildning av samma handikappgrupp där skolan är belägen.

2 §²⁵

En fristående skola som motsvarar grundskolan skall godkännas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål. *Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena.*

En fristående skola som motsvarar grundskolan skall godkännas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans *värdegrund* och allmänna mål.

För godkännande krävs att skolan dessutom uppfyller de krav som anges i 2 a - c §§.

²⁴ Lydelse enligt prop. 1994/95:212.

²⁵ Lydelse enligt prop. 1994/95:212.

En fristående skola som motsvarar särskolan eller specialskolan skall godkännas, om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan. En ytterligare förutsättning är att eleverna i samband med utbildningen bereds erforderliga omsorger.

I godkännandet av en skola som motsvarar specialskolan skall anges vilka handikappgrupper som godkännandet avser.

2 a §

Skolan skall ha minst tolv elever. En skola får dock ha färre elever, om det finns särskilda skäl.

2 b §

En fristående skola skall vara öppen för alla barn som enligt denna lag, eller enligt bestämmelser som meddelats med stöd av denna lag, har rätt till utbildning i grundskolan. En skola är dock inte skyldig att ta emot en elev om mottagandet medför att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan.

Regeringen får meddela föreskrifter om villkor för antagning till en fristående skola.

2 c §

Vid en fristående skola skall det finnas en person som företräder skolan.

6 §²⁶

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan

²⁶ Senaste lydelse 1995:816. Lydelsen enligt prop. 1994/95:212 har också beaktats.

tilldelas bidrag för verksamheten av elevernas hem-kommuner. För varje elev skall lämnas ett belopp som motsvarar den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Vid tilldelningen får kommunen göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent av den framräknade genomsnittskostnaden. När kommunen bestämmer avdragets storlek skall den beakta bland annat om den fristående skolan har särskilda kostnader på grund av

1. att skolan drivs av en enskild fysisk eller juridisk person och inte av kommunen,
2. att skolans åtagande omfattar elever med behov av särskilda stödinsatser,
3. att skolan erbjuder skolhälsovård.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får medge ett större avdrag än 25 procent, om det finns särskilda skäl.

Tilldelningen beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. Tilldelningen grundas på antalet elever från kommunen i den fristående skolan den 15 september under bidragsåret. Bidraget skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli–september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli–september månad, betalas ut samlat i september. För att en

skall av den kommun där skolan är belägen tilldelas bidrag utifrån skolans åtagande och elevernas behov på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag till den fristående skolan för det särskilda stödet om kommunens skolorganisation kan tillgodose elevens behov av särskilt stöd. Kommunen är skyldig att lämna bidrag endast för högst det elevantal som den fristående skolan i samband med ansökan om godkännande har beräknat för de första tre åren.

Om den fristående skolans verksamhet skulle medföra betydande negativa följder för grundskoleverksamheten i berörda kommuner får Statens skolverk i samband med godkännandet besluta att skolan inte skall ha rätt till bidrag enligt första stycket.

nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar.

Om en elev slutar i den fristående skolan efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

Utbetalning av bidrag enligt andra stycket får grundas på den kostnad som hemkommunen faställt i sin budget för respektive kalenderår. Om det slutliga utfallet skulle bli högre än det i budgeten fastställda har den fristående skolan rätt att få ut motsvarande mellanskillnad. Sådan slutreglering skall ske senast två månader efter det att kommunens årsredovisning för det aktuella kalenderåret har lämnats över till fullmäktige.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag skall skolan ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar.

Om en fristående skola, som har tilldelats medel enligt första stycket, har tagit in en elev som inte är hemmahörande i kommunen har kommunen rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun.

Vad som sägs i första–fjärde styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen avstått från medelstildelning eller sådana skolor som Statens skolverk enligt 7 § förklarat sakna rätt till bidrag.

7 §²⁷

²⁷ Senaste lydelse 1994:739.

Fristående skolor, som har rätt till bidrag enligt 6 §, får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall för de elever som bidragen avser vara avgiftsfri. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om Statens skolverk, vid prövning av en ansökan om godkännande som avses i 2 §, finner att elevavgifterna vid skolan inte kan anses skäligen, skall verket, om skolan godkänns, förklara att den inte skall ha rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §.

Skolverket skall vidare förklara rätten till fortsatt bidrag förverkad, om en skola efter godkännandet tar ut elevavgifter som inte kan anses skäligen. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Beslut om att en skola inte skall få bidrag får upphävas av Skolverket, om elevavgifterna senare bedöms som skäligen.

Om Statens skolverk, vid prövning av en ansökan om godkännande som avses i 2 §, finner att skolan avser att ta ut avgifter som strider mot första eller andra stycket, skall verket, om skolan godkänns, förklara att skolan inte skall ha rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §.

Skolverket skall vidare förklara rätten till fortsatt bidrag förverkad, om en skola efter godkännandet tar ut avgifter som strider mot första eller andra stycket. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Beslut om att en skola inte skall få bidrag får upphävas av Skolverket, om avgifterna senare bedöms inte strida mot första eller andra stycket.

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 § skall den kommun där skolan är belägen ha insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

16 a §

Den som är eller har varit verksam vid en fristående skola får inte obehörigen röja vad han i den elevvårdande verksamheten har fått veta om någons personliga förhållanden. Han får inte heller obehörigen röja uppgift i ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

17 §²⁹

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 § samt *beslut* i ärenden om elevavgifter enligt 7 § får överklagas hos allmän förvalt-

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 § i ärenden om bidrag enligt 6 § *andra stycket* samt i ärenden om elevavgifter enligt 7

²⁹ Lydelse enligt prop. 1994/95:212.

ningsdomstol.

§ får överklagas hos allmän
förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket 2 eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996.

2. Beträffande fristående skolor som har godkänts före ikraftträdandet skall vid tillämpningen av 9 kap. 12 § i fråga om återkallande av godkännande för fristående skolor 9 kap. 2 § i sin nya lydelse och 9 kap. 2 a - c §§ tillämpas från och med den 1 juli 1997.

3. Bestämmelserna i 9 kap. 6, 7, 11 och 17 §§ i deras nya lydelse skall tillämpas på utbildning som äger rum efter den 1 juli 1997. Vad som sägs i 9 kap. 6 § första stycket om en kommuns skyldighet att lämna bidrag endast för ett visst högsta elevantal skall tillämpas i fråga om skolor som startat efter den 1 juli 1997. I fråga om fristående skolor som bedrivit verksamhet dessförinnan är kommunen skyldig att lämna bidrag endast för högst det elevantal som skolan fick bidrag för bidragsåret 1996/97, eller om elevantalet var högre året innan, för högst det elevantal som skolan fick bidrag för bidragsåret 1995/96.

Sammanfattning av betänkandet Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113)

Prop. 1995/96:200
Bilaga 3

Bakgrund

Fristående gymnasieskolor är utbildningar som till innehållet motsvarar den kommunala gymnasieskolans utbildning på ett nationellt eller ett specialutformat program. Genomgången utbildning i dessa skolor skall ge samma möjligheter till yrkesliv eller fortsatta studier som avslutad utbildning i den kommunala gymnasieskolan.

Ett nytt bidragssystem för fristående gymnasieskolor infördes den 1 juli 1994. Regeringen kan på ansökan förklara en fristående skola berättigad till offentligt stöd, vilket kan bestå dels av bidrag från elevernas hemkommuner för utbildningen, dels av statlig tillsyn vilken i sin tur ger rätt till studiestöd för eleverna. Staten har ställt upp särskilda krav och villkor för skolor som vill ansöka om att bli berättigade till offentligt stöd. Nu gällande reglerna finns i 9 kap. skollagen samt i förordningen (1993: 884) om offentligt stöd till fristående skolor.

Läsåret 1994/95 fanns det 37 fristående gymnasieskolor. Elevantalet uppgick till drygt 2 400, vilket utgör 1,2 procent av landets samtliga gymnasieelever.

Utredningen om fristående gymnasieskolor syftar till att utreda frågor som rör villkor för att en fristående skola skall kunna förklaras berättigad till offentligt stöd. Utredningen utgår i första hand från rapporter och undersökningar som belyser olika förhållanden i de fristående gymnasieskolorna. En del uppgifter i rapporterna hänför sig emellertid till skolor som varit verksamma redan innan de nya bidragsreglerna började gälla. Det finns således få dokumenterade erfarenheter av hur nuvarande bidragssystem har fungerat. Diskussioner med skolledning, lärare och elever i samband med besök vid ett antal fristående gymnasieskolor, samt med representanter för myndigheter och organisationer, har gett information som kompletterar den skriftliga dokumentationen.

Sammantaget ger de olika erfarenheterna bilden av en väl fungerande verksamhet vid de fristående gymnasieskolorna. Elevernas prestationer är i stort sett jämförbara med vad elever i kommunala gymnasieskolor presterar. Endast ett fåtal kommuner, och då framför allt mindre kommuner, har bedömt att de fristående gymnasieskolorna har eller kan få "påtagliga negativa följder" för den kommunala gymnasieskolans utbildningsutbud eller för kommunens ekonomi. De fristående gymnasieskolorna har ofta fått ersättning med belopp som varit högre än de av regeringen föreskrivna beloppen.

De förslag och överväganden som redovisas innebär i flera avseenden en framskrivning av principer som i praktiken redan tillämpas.

Villkor för att en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till offentligt stöd

De fristående gymnasieskolorna bör ges möjlighet att på lika villkor erbjuda utbildning som är likvärdig med den som den offentliga gymnasieskolan ger. Att villkoren skall vara lika och utbildningen likvärdig innebär inte att undervisningen måste vara likformig med den offentliga gymnasieskolans undervisning. De fristående gymnasieskolorna skall ha rätt att fritt utforma sin undervisning så långt det rymms inom kravet på likvärdig utbildning. Vad som däremot måste vara gemensamt är den värdegrund som utbildningen bygger på och målen för den offentliga gymnasieskolan.

Utredaren föreslår en ändring av 9 kap. 8 § skollagen så att det tidigare villkoret ”skolan även i övrigt svarar mot gymnasieskolans allmänna mål” ersätts av villkoret ”skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans värdegrund och allmänna mål.”

Utredaren föreslår att det införs en bestämmelse i skollagen om att det skall finnas en rektor som har det övergripande ansvaret för skolans verksamhet. Detta utesluter inte att den pedagogiska ledningen kan utövas av enskilda personer eller grupper inom skolan.

Intyg som ersättning för betyg skall inte längre kunna ges.

Utredaren har inte funnit skäl att ändra nu gällande villkor och principer beträffande :

- Skolans läroplan, kurs- och timplan.
- Intagningsvillkoren och urvalsgrunderna.
- Betygen som skall vara jämförbara med betygen i den offentliga gymnasieskolan, vilket innebär att de numera skall vara mål- och kunskapsrelaterade.
- Undervisningen skall bedrivas av kompetenta lärare.
- Den fristående gymnasieskolan skall inte ha påtagliga negativa effekter på gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet.

Ordning för beslut om offentligt stöd

Skolverket skall besluta om en fristående skola skall förklaras berättigad till offentligt stöd. Beslutet skall avse ett visst antal elever.

Ansökan för en angiven utbildning skall lämnas direkt till Skolverket, som inhämtar kommunernas yttranden.

Den kommun där skolan skall ligga skall yttra sig över de effekter den fristående skolan kan ha på gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet och därvid inhämta och bifoga närliggande kommuners yttranden, i förekommande fall även landstingets yttrande. Av kommunernas yttranden skall särskilt framgå effekter för utbildningsutbudet i den offentliga gymnasieskolan och på kommunens ekonomi. Bedömningen skall grundas bl.a. på elevantalet vid fullt utbyggd organisation i den fristående gymnasieskolan.

Avvikelser från det beräknade elevantalet vid den fristående gymnasieskolan får inte göras utan Skolverkets beslut. Om kommun och skola är överens om utökningen, skall detta anmälas till Skolverket för att ett nytt beslut skall kunna utfärdas. I det fall kommun och skola inte kommer överens om utökningen, skall en ny ansökan lämnas till Skolverket i vanlig ordning.

Länsstyrelsernas ansvar för bedömning av effekterna för det offentliga skolväsendet föreslås upphöra.

I konsekvens med förslaget att Skolverket skall besluta om bidragsrätt till en fristående gymnasieskola, bör Skolverket även besluta om att återkalla rätten till bidrag.

Skolverkets beslut skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Tillsyn

De bidragsberättigade fristående gymnasieskolorna skall som nu stå under Skolverkets tillsyn.

Den kommun där skolan ligger skall ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Som ett led i denna insyn bör skolan delta i den kommunala uppföljningen och utvärderingen i den utsträckning som kommunen och den fristående gymnasieskolan kommer överens om. Skolan skall som hittills vara skyldig att delta i den nationella uppföljningen och utvärderingen samt i riksomfattande prov i den utsträckning som Skolverket beslutar.

Regler för bidragsgivning

Om en fristående gymnasieskola har förklarats berättigad till offentligt stöd skall elevens hemkommun liksom nu lämna bidrag till skolan.

Bidragsnivån skall i första hand fastställas i överenskommelse mellan den kommun där skolan är belägen och den fristående gymnasieskolan. Lägeskommunen skall fastställa bidragsnivån för samtliga bidragsberättigade elever i skolan.

Nationellt föreskrivna belopp skall inte längre förekomma. Om kommunen och den fristående gymnasieskolan inte kommer överens om annat skall bidraget beräknas med utgångspunkt i skolans faktiska kostnader, baserat på skolans åtaganden och elevernas behov. Beräkningen skall ske på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om kostnader för elever som går i ett motsvarande program i en kommunal skola. När det gäller utbildningar på Naturbruks- och Omvårdnadsprogrammet skall skolan och lägeskommunen samråda med lands-tinget.

Nuvarande begränsning av skolans rätt att ta ut elevavgifter skall finnas kvar oförändrad.

Sekretess

Utredaren ansluter sig till Friskolekommitténs förslag om att en bestämmelse om tystnadsplikt, motsvarande den som finns i lagen om entreprenadförhållanden inom skolan, införs för personal vid fristående skolor.

Lagförslag i betänkandet SOU 1995:113
Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Prop. 1995/96:200
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 8, 9, 13 och 17 §§ skollagen (1985:1100)³⁰ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

³⁰ Lagen omtryckt 1991:1111.

8 §³¹

Regeringen får i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena. Förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i *regionen*.

Statens skolverk får i fråga om viss utbildning *med ett angivet antal elever* förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans *värdegrund och allmänna mål*. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena. Förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i *den kommun där skolan är belägen eller närliggande kommuner*. För att en utbildning skall förklaras berättigad till bidrag krävs vidare att den uppfyller kraven i femte stycket.

Om en sådan förklaring som avses i första stycket lämnats, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat *med elevernas hemkommuner* skall dessa erlægga det belopp som *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit*.

Om den fristående skolan *och den kommun där skolan är belägen* inte kommer överens om annat skall bidraget beräknas med utgångspunkt i skolans faktiska kostnader baserade på skolans *åtgående och elevernas behov på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om elever som går ett lik-*

³¹ Senaste lydelse 1993:800.

nande program i en kommunal skola.

Om en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag för en utbildning avser att utöka antalet elever på utbildningen skall skolan ansöka om en ny förklaring.

För ledningen av verksamheten vid en fristående skola skall det finnas en rektor.

9 §³²

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat skall bidraget enligt 8 eller 8 a § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. Tilldelningen grundas på antalet elever på den bidragsberättigade utbildningen den 15 september under bidragsåret. Bidraget skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli–september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli–september månad, betalas ut samlat i september.

Om en elev slutar efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

För att en skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan. Ansökan skall lämnas in till länsstyrelsen i det län där skolan är belägen om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasieskolans och till Statens skolverk om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasiesärskolans.

För att en skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan. *Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva att ansökan i vissa fall får lämnas senare.* Ansökan skall lämnas in till Statens skolverk.

³² Senaste lydelse 1995:816.

13 §³³

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 a § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är i fråga om dessa utbildningar skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 § skall den kommun där skolan är belägen ha insyn i skolans verksamhet.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

³³ Senaste lydelse 1994:740.

17 §³⁴

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 § samt beslut i ärenden om elevavgifter enligt 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 §, *eller i ärenden om bidrag eller återkallande av bidrag enligt 8 eller 14 §* samt beslut i ärenden om elevavgifter enligt 7 *eller 10 §* får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola för särskild skolplikt enligt 1 § tredje stycket 2 eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1996.

2. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § i dess nya lydelse skall tillämpas på utbildning som äger rum efter den 1 juli 1997.

3. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § som regeringen har meddelat före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat.

³⁴ Senaste lydelse 1995:63.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Likvärdig utbildning på lika villkor (SOU 1995:109)

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen (BO), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH), Konkurrensverket, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Sundsvall, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Botkyrka kommun, Norrtälje kommun, Stockholms stad, Södertälje kommun, Uppsala kommun, Flens kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Simrishamns kommun, Örkelljunga kommun, Höörs kommun, Lunds kommun, Göteborgs kommun, Skara kommun, Örebro kommun, Falu kommun, Härjedalens kommun, Skellefteå kommun, Umeå kommun, Pajala kommun, Svenska Kommunförbundet, Elevorganisationen i Sverige, Sveriges Skolledarförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Friskolornas Riksförbund, Sveriges Kristna Råd, Sveriges Kristna Friskoleråd, Svenska Montessoriförbundet (SMF) och Waldorfskolefederationen.

Dessutom har yttranden inkommit från föräldrar med barn i S:t Eriks Katolska Skola, Botkyrka Friskola, Franciska Darnell, Utbildningsförvaltningen/Invandrarundervisningen i Botkyrka kommun, Sveriges Finska Lärarförbund (SFIL), Österåkers kommun, Göteborgs Finskspråkiga Socialdemokratiska Förening, Solängsskolan, Moderat Skolungdom, Nacka kommun, Sveriges Fristående Waldorfskolors Föräldraförening (SFWF), Sverigefinska Riksförbundet, Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund (HAO-förbunden), Göteborgs Högre Samskola, Estniska Skolan, Hillelskolan, Sverigefinska Skolan i Stockholm, Sverigefinska Skolan i Upplands-Väsby, Fryxellska Skolan, Ellen Keyskolans Waldorfförening, Engelska Skolans PTA, Stödföreningen för Solvikskolan, Kristofferskolans Föräldraförening och Fryxellska Skolans Vänner.

1.1 Långsiktighet och stabilitet

Syftet med en regeländring är att skapa långsiktiga och stabila regler som dels ska ge fristående skolor samma möjlighet som de kommunala skolorna att på lika villkor erbjuda likvärdig utbildning, dels att stärka samarbetet mellan kommuner och fristående skolor.

Flertalet remissinstanser delar kommitténs åsikt att långsiktiga och stabila regler är viktiga. *Sveriges Skolledarförbund* understryker vikten av att kommunala och fristående skolor måste få "fasta, långsiktiga och icke-

försvårande spelregler för såväl krav som ställs som för resurstilldelningen." Detta stöds av såväl fristående skolor som kommuner, t.ex. *Nacka kommun*, som understryker att för elevernas valfrihet skall fungera i verkligheten måste fristående skolor ges "tydliga och förutsägbara spelregler som inte lämnar utrymme för godtycke eller tolkningssvårigheter."

Svenska Kommunförbundet anser att utredningen är ett steg mot långsiktiga lösningar som ger både skolor och kommuner bättre förutsättningar för planering av sin verksamhet. Dock saknar förbundet en harmonisering av reglerna mellan fristående grundskolor och gymnasieskolor. *RRV* påpekar vikten av decentralisering och avreglering. Ett ökat lokalt ansvar med mindre regelstyrning underlättar för skolan att anpassa sig till lokala förutsättningar och krav och "stimulerar initiativkraft och innovativ utveckling".

SAF menar att betänkandet saknar långsiktiga regler vilket kommer resultera i att få fristående skolor vill utsätta sig för osäkerhet. Förslaget kommer medföra stora försämringar för skolorna som utlämnas åt kommunernas godtycke. *Waldorfskolefederationen* och *Friskolornas Riksförbund* anser att betänkandet "genomsyras av en snäv kommunalpolitisk och kommunalekonomisk grundsyn...".

1.2 Komplement eller konkurrens?

Friskolekommittén anser att fristående skolor skall fungera som komplement till den kommunala skolan och genom samarbete skall de kunna utveckla och stimulera varandra.

Beträffande den fristående skolans ställning gentemot kommunen och det offentliga skolväsendet går åsikterna isär. *Länsstyrelsen i Stockholms Län*, *Konkurrensverket* och *Kammarrätten i Stockholm* anser att de fristående skolorna "ofta får ses som konkurrenter till kommunens skolor. Man kan därför inte bortse från risken att kommunen, t.ex. när kommunens ekonomi försämras eller inte är i balans, gynnar egna skolor framför fri-skolorna." *SAF* framför att den konkurrens som finns mellan skolor stimulerar till utveckling och skapar medvetande om den egna och andra skolors verksamhet.

Svenska Kommunförbundet framför att valfrihet inom skolområdet ger incitament för en både bättre och billigare skola. För att detta skall fungera i praktiken krävs att olika skolformer behandlas likvärdigt och inordnas i samma resursfördelningssystem. *RRV* menar att fristående skolor bör behandlas i perspektivet av de utmaningar som skolan har att möta. *Socialstyrelsen* ser positivt på tillkomsten av fristående skolor, vilka har möjligheter att berika svenskt skolväsende.

Flera fristående skolor och kommuner, t.ex. *Uppsala* och *Nacka kommuner*, påpekar att det är av största vikt att skolorna uppfattas som komplement till den kommunala skolverksamheten för att underlätta samarbetet mellan skola och kommun och för att öka valfriheten. *Skara*

kommun instämmer och påpekar att "all verksamhet mår väl av ett visst mått av konkurrens". *Sveriges Kristna Råd* ser också positivt på fristående skolor som komplement för grupper och minoriteters särskilda behov. *Sveriges Kristna Friskoleråd* menar att fristående skolor måste ses som alternativ och inte endast som "komplement på kommunens villkor, som löper risk att bli godtyckliga." *Sveriges Elevorganisation* menar tvärtom att de fristående skolorna är ett hot mot den offentliga skolan och att kompletterande verksamhet skall inordnas i den offentliga skolan. *Sveriges Skolledarförbund* hävdar: "Frågan om vem som driver en skola får inte överskugga frågan om hur skolan drivs. Det är utbildningens innehåll och grad av måluppfyllelse som räknas."

2. Värdegrund och mål

Kommittén anser att samma krav skall gälla för fristående och offentliga skolor vad gäller utbildningens värdegrund och mål. En ändring i skollagen föreslås så att skolans utbildning "även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans värdegrund och allmänna mål". Genom denna formulering i lagtexten avser kommittén att konfessionell utbildningsprofil skall vara möjlig. Att en skola har en viss profil får inte inkräkta på sakligheten och allsidigheten i undervisningen. Den fristående skolan skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar. Skolans verksamhet ska utformas i överensstämmelse med demokratiska värderingar. Om skolan brister i öppenhet och insyn skall den inte godkännas.

Majoriteten av remissinstanserna stöder kommitténs förslag att skolverksamheten skall baseras på de värden och mål som formulerats för den offentliga grundskolan. *Nacka kommun* menar att "läroplanens allmänna mål och värdegrund skall genomsyra all verksamhet och inte bara begränsas till själva undervisningen." *Handikappombudsmannen* anser att vid bedömning av en skolas värdegrund också bör beaktas de handikappolitiska målen om full delaktighet och jämlikhet. *BO* stöder förslaget men önskar vissa tillägg. För det första bör en uttrycklig hänvisning föras in om att den som verkar i skolan skall hindra elever att utsätta andra för kränkande behandling. För det andra bör en regel om elevernas rätt till inflytande över sin utbildning införas, motsvarande den som gäller den offentliga skolan. *SIH* ifrågasätter förslaget då berörd tillsynsmyndighet riskerar att hamna i tolknings-/gränsdragningsproblem kring "när och i vilken grad en fristående skola eventuellt kan anses ha frångått denna fundamentala värdegrund på sätt som skulle motivera sanktioner av ringa eller grav karaktär." *RHS* saknar en analys kring förutsättningarna för etniska skolor och språkskolor.

Skolverket menar att staten inte kan ha några synpunkter på hur konfessionella skolor låter sin "religiösa profil komma till uttryck i utbildningen, så länge denna är förenlig med grundläggande demokratiska

värderingar." Verket anser att det är orealistiskt att utvidga kontrollen av fristående skolor till att omfatta även bakomliggande organisationer. Vidare förordas att ordet väsentligen stryks. I stället bör konfessionella skolors rättigheter särskilt behandlas i lagtexten. *Sveriges Kristna Fri-skoleråd* anser att de fristående skolorna själva skall få avgöra vilka värdegrunder deras undervisning och "etiska fostran" skall bygga på. Enligt rådet kränker förslaget "en minoritet av föräldrar med en annan religiös och filosofisk värdegrund än den som anges i Lpo 94." Rådet håller med om att all undervisning skall vara saklig och allsidig även i konfessionella skolor och att religionsundervisning skall bedrivas enligt läroplan och kursplan. Även *Friskolornas Riksförbund* menar att förslaget kränker religionsfriheten. Liksom *Skolverket* och *Kammarrätten i Sunds-vall* ifrågasätter förbundet förenligheten mellan utredningen och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

3. Elevantal

I betänkandet föreslås att en nedre gräns för antalet elever fastställs till tolv elever. Friskolekommittén anser att en skola med för få elever inte leder till en stimulerande miljö för samarbete, social fostran och utveckling. En skola med få elever ger heller inte ett stabilt ekonomiskt underlag. Skolverket föreslås få möjlighet att göra undantag från denna regel, då särskilda skäl föreligger, t.ex. i utpräglad glesbygd.

Flera instanser instämmer i förslaget, bl.a. *Konkurrensverket*, *Läraryrket* och *Kammarrätten i Stockholm*. *LR* tillstyrker förslaget med motiveringen att "friskolor bör dimensioneras så att elevens val och språkval kan tillgodoses."

Göteborgs, Örebro, Skara och Falu kommuner menar att kravet på tolv elever bör skärpas, då ett allt för litet elevunderlag begränsar innehållet och variationen i elevens och skolans val. Dessutom framförs att en skola med för få elever får svårigheter med stabil ekonomi och varaktig verksamhet. Även *Uppsala kommun* anser att det bör "föreligga synnerliga skäl för godkännandet av en fristående skola med endast 12 elever". Risken finns att undervisning i små skolor brister i kvalitet. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* instämmer och *Läraryrket* framför att "skolan inte får vara alltför liten om den skall fungera som en social och kulturell mötesplats." *Waldorfskolofederationen* instämmer i att det är rimligt med en minimigräns men hävdar att denna inte bör införas under de tre första verksamhetsåren då skolan håller på att etablera sig. *Flens kommun* tillför att elevantalet bör bedömas från fall till fall.

4. Lärarkompetens och skolledning

Friskolekommittén anser att kraven på lärares ämneskunskaper och peda-

gogiska erfarenhet i praktiken inte kan sättas lägre för de fristående skolorna än för grundskolan, varför stor vikt bör fästas vid dessa krav såväl vid prövning av ansökningar om godkännande som i tillsynen. Vidare föreslås i betänkandet att en bestämmelse skall införas i skollagen om att det vid en fristående skola skall finnas en person med pedagogisk insikt som företräder skolan med ett formellt ledningsansvar.

Majoriteten av instanserna instämmer i synen på lärarkompetens. *TCO* är positiv till förslaget om både kompetens och skolledning och understryker att kravet på lärarutbildning är särskilt viktigt. *LR* anser att en god lärarkompetens är en "förutsättning för att eleverna kan integreras i det svenska samhället utan svårigheter...". *SMF* stöder också förslaget och betonar att det är olyckligt att andelen lärare med pedagogisk utbildning är lägre i de fristående skolorna än i de kommunala. *Göteborgs kommun* förordar att kravet på lärarkompetens lagregleras.

Handikappombudsmannen för fram betydelsen av skolledning och kompetent personal för vårdnadshavare och elever med funktionsnedsättning. För dem är det viktigt att kunna vända sig till någon när det gäller speciella behov av anpassningar i miljön och undervisningen som en funktionsnedsättning medför.

Waldorfskolofederationen och *SFWF* motsätter sig förslaget om rektor och menar att detta premierar en hierarkisk struktur, vilket inte överensstämmer med Waldorfpedagogiken. I stället förordas ett tillägg att en fristående skola kan företrädas av "ett begränsat antal personer".

Kammarrätten i Sundsvall och *BO* menar att de krav som skall ställas på skolans företrädare bör anges uttryckligen i lagtexten. Man anser också att ansvarsfördelningen mellan företrädaren och huvudmannen bör belysas bättre.

5. Öppen för alla

I betänkandet föreslås att principen att en fristående skola skall vara öppen för alla bör framgå av en uttrycklig bestämmelse i skollagen. Vidare anser kommittén att en bestämmelse skall tas in i skollagen om att en fristående skola inte är skyldig att ta emot en elev, om mottagandet skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för skolan.

Flertalet instanser instämmer i grundprincipen att skolorna skall vara öppna för alla, men avstyrker förslaget att en fristående skola inte skall vara skyldig att ta emot en elev om detta leder till organisatoriska eller ekonomiska svårigheter. Dessutom ifrågasätts om kommunen skall vara den instans som fattar det ekonomiska beslutet i frågan.

SIH riktar skarp kritik mot förslaget och framför att de fristående skolorna, liksom de kommunala, måste vara förpliktigade att erbjuda utbildning på lika villkor för alla elever, även elever som kräver extra ekonomiska resurser som t.ex. funktionshindrade barn. "Varje inskränkning

av och/eller reservation för de rättigheter som normalt tillkommer andra kan aldrig accepteras, utan att man gör påtagligt våld på de värdeprinciper och den ideologiska grund som det svenska skolväsendet vilar på." Även *Handikappombudsmannen* är kritisk mot förslaget och framför att handikappolitiska aspekter bör beaktas av Skolverket när beslut om bidrag skall fattas för att undvika segregeringseffekter. *Socialstyrelsen* menar att förslaget kan leda till att barn med funktionsnedsättningar får mindre möjlighet att ta del av fristående skolor. Man föreslår att bidrag skall lämnas per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet. *Länsstyrelsen i Östergötlands län, Lärarförbundet, Statskontoret* och *RHS* instämmer i kritiken att elevers valfrihet inte bör beskäras utan även innefatta elever med särskilda behov. Den enda grund för att vägra en elev inträde som skall tillåtas, enligt *Länsstyrelsen* och *Friskolornas Riksförbund*, är skolans egen bedömning av möjligheterna att ta emot eleven. Till detta ansluter sig också *Skolverket* som också pekar på svårigheter som kan uppkomma när lägeskommunen skall bedöma om elevens hemkommun kan tillgodose elevens särskilda behov på ett mer kostnadseffektivt sätt än den fristående skolan.

LR stöder förslaget men finner det anmärkningsvärt att kommunen själv skall kunna göra bedömningen om vad som är kostnadseffektivt. *Södertälje kommun* framför åsikten att diskussion huruvida en elev skall tas emot bör föras med elevens hemkommun, inte lägeskommunen.

Örebro kommun menar att kommun och skola skall komma överens om när skolan kan neka en elev att börja i den fristående skolan.

6. Inträdeskrav och urvalsgrund

Kommittén föreslår att test och prov vid intagning till årskurserna 1–5 inte skall få förekomma. I övriga årskurser skall sådana urvalsmetoder inte tillåtas i ämnen som utgör kärnan i grundskolans utbildning. Som en följd av öppenhetsprincipen skall endast sådana urvalsgrunder som inte sätter öppenheten ur spel accepteras.

Majoriteten av de instanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget att inga inträdeskrav i princip skall få förekomma.

Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter varför krav på viss förmåga att tillgodogöra sig utbildning i musik eller idrott skall få förekomma, medan krav på motsvarande förmåga att lära sig t.ex. språk inte får ställas. *Skolverket* framhåller att så länge inträdesprov i t.ex. dans och musik tillåts i kommunala skolor årskurs 1–5 skall detta också vara möjligt i fristående skolor. Dock instämmer verket i att intagningsprov inte skall accepteras i ämnen som svenska, engelska och matematik, då sådana urvalsmetoder kan ha segregeringseffekter. *SAF* anser att skolor med speciell pro-filering skall få använda sig utav särskilda inträdeskrav för att kunna leva upp till föräldrars och elevers förväntningar. *Göteborgs Högre Samskola* menar att varje skola själv skall få bestämma om sina intagningsregler och att dessa

kan vara konstruerade på olika sätt på olika skolor. *Fryxellska skolan* förordar att musik- och danstest skall vara tillåtna och *Engelska Skolans PTA* att språktester skall accepteras, även i årskurserna 1–5.

7. Beslutsordning och ansvarsfördelning

7.1 Skolverket

Kommittén anser att Skolverket även fortsättningsvis skall fatta beslut om godkännande av fristående skolor. Byte av huvudman skall ske genom ny ansökan om godkännande. Skolverket skall enligt förslaget också fatta beslut om rätt till bidrag för den fristående skolan. Det skall också vara Skolverket som förklarar rätten till bidrag förverkad. Verkets beslut om godkännande och rätt till bidrag skall kunna överklagas i allmän förvaltningsdomstol.

Kommunerna ställer sig i allmänhet positiva till föreslagen beslutsordning medan de fristående skolorna är mer kritiska. Bl.a. *Norrköpings* och *Uppsala kommuner* anser att det nuvarande systemet "försvårar den kommunala planeringen och strävanden att åstadkomma en rationell skolorganisation" och tillstyrker därför utredningens förslag.

Skolverket däremot avstyrker förslaget och anser att skolor som blivit godkända skall ha rätt till offentlig finansiering. Godkännandet av en fristående skola skall enbart göras utifrån skolans kapacitet att uppfylla nationella kvalitetskrav och inte utifrån konsekvenser för kommunal skolverksamhet. Bl.a. *RHS*, *Sveriges Kristna Friskoleråd*, *Konkurrensverket*, *Sveriges Finska Lärarförbund*, *Friskolornas Riksförbund* och *Nacka kommun* anser också att en fristående skola som godkänts av Skolverket automatiskt skall vara berättigad till bidrag. I detta instämmer även *Sverigefinska Riksförbundet* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, som menar att det är olyckligt att kommunen som konkurrent skall kunna utöva inflytande över detta beslut. *SAF* anser att en godkänd skola skall garanteras bidrag från kommunen motsvarande vad en elev i den kommunala skolan kostar.

Kammarrätten i Sundsvall och *Svenska Kommunförbundet* anser att Skolverkets skyldighet att besluta om en skola skall vara bidragsberättigad skall framgå av lagtexten. Man framhåller att med nu föreslagen lagtext följer bidragsrätt med godkännande. Vidare framhålls att Skolverkets beslut bör kunna överklagas till länsrätten som har lägeskommunen inom sin domkrets. *Kammarrätterna i Stockholm* och *Sundsvall* menar att det bör klargöras vem som kan överklaga olika typer av beslut.

Svenska Kommunförbundet anför också att det ur planeringssynpunkt skall finnas en tydlig tidsfrist inom vilken skolan senast skall vara godkänd för att kommunens skyldighet att betala bidrag för ett visst läsår skall gälla.

7.2 Kommunens yttranderätt

Enligt betänkandet skall en bestämmelse införas i lagtexten om remiss från Skolverket till kommunen gällande godkännande av fristående skolor. Kommittén föreslår att lägeskommunen och övriga berörda kommuner skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökan. Kommunen bör i sitt

yttrande framhålla lokalt betingad kunskap om huvudmannen och dennes förutsättningar för att bedriva skolverksamhet. Yttrandet bör även behandla elevprognosen och skolans budget.

Kommunerna ser det i allmänhet som positivt med en lagfäst yttranderätt. Svenska Kommunförbundet välkomnar kommunens yttranderätt och betonar vikten av att kommunen skall ges tillräckligt med tid för att göra de utredningar som krävs. Linköpings kommun anser att man skall fästa stor vikt vid kommunernas yttranden och Lunds kommun är positiv till att det kommunala medinflytandet nu skall lagregleras. LO menar att förslaget är viktigt eftersom kommunerna måste ges "rimliga och någorlunda långsiktiga förutsättningar att planera och genomföra sin verksamhet."

Övriga instanser, t.ex. Skolverket, Konkurrensverket, Kammarrätterna i Stockholms och Sundsvalls län, Länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län samt flertalet fristående skolor, avstyrker förslaget med motiveringen att reglerna är oklara eller att kommunen anses få för stort inflytande. Länsstyrelsen i Stockholms län och Konkurrensverket menar att kommunen har dubbla roller, dels som finansiär och dels som utövare av samma verksamhet, vilket föranleder en intressekonflikt där kommunen efter eget tycke kan avgöra om en skola skall få etableras eller inte. Även Sverigefinska Riksförbundet anser det vara olyckligt att "kommunernas välvilja kan vara avgörande" för godkännandet av Sverigefinska skolor.

Kammarrätterna i Stockholm och Sundsvall påpekar att det bör preciseras vad som menas med "berörda kommuner" för att undvika juridiska konflikter. Sveriges Kristna Råd instämmer och framhåller att Skolverket bör ha tydliga direktiv för hur berörda kommuners yttranden skall viktas. Skolverket menar att den lagfästa remisskyldigheten endast skall avse lägeskommunen. Lägeskommunen skall inhämta synpunkter från övriga kommuner om det finns behov av detta och inarbeta dessa i sitt yttrande.

8. Bidrag

8.1 Likvärdiga ekonomiska villkor

I betänkandet föreslås att de fristående skolorna bör ges möjlighet att på lika villkor erbjuda utbildning som är likvärdig med den som grundskolan ger. Likvärdiga ekonomiska villkor för kommunala och fristående skolor är en förutsättning för att alla elever och föräldrar skall ha en reell val-frihet och inte bara ekonomiskt starka grupper. En fristående skola som godkänts och förklarats bidragsberättigad skall tilldelas bidrag utifrån omfattningen av skolans åtaganden och elevernas behov. Bidraget skall enligt betänkandet beräknas på samma grunder och enligt samma principer som gäller för kommunens egna skolor.

Majoriteten av instanserna stöder grundprincipen att de fristående skolorna skall erhålla bidrag som är likvärdiga med de som kommunala skolor får.

TCO och *Läraryrket* anser att det föreslagna behovsrelaterade bidragssystemet tar större hänsyn till de faktiska förhållandena än det nuvarande och att förslaget kan leda till ett stärkt samarbete mellan kommunala och fristående skolor. *Norrköpings* och *Botkyrka kommuner* anser det vara positivt att inte låsa fast kommunens bidrag i schablonbelopp och menar att det föreslagna systemet tar hänsyn till lokala kostnadsvariationer. *SIH* och *Handikappombudsmannen* stöder tanken på ett behovsbaserat bidragssystem och framhåller att likvärdighet inte innebär att alla elever skall ha lika mycket utan efter behov. *Svenska Kommunförbundet* förordar att bidraget till fristående skolor skall fastställas utifrån verksamhetens beräknade resursbehov, vilket bör framgå i lagtexten. Kostnadsaspekten som kriterium är viktigt då kommunen måste få utrymme att inför fastställandet av bidraget beakta skolans samlade kostnader.

Länsstyrelsen i Stockholms län menar att de föreslagna bidragsgrunderna är osäkra och oklara, vilket undergräver den förutsägbarhet och kontinuitet som kommittén eftersträvade. *SAF* varnar för att kommunalt godtycke kommer att avgöra finansieringen. *Socialstyrelsen* och *Sveriges Kristna Råd* anser att det bör tydliggöras vilka beräkningsgrunder som gäller för kommunens bidragsgivning till sina egna skolor. Utan ett sådant klarläggande är det svårt att veta hur fristående skolors bidragsbehov kommer att bedömas.

Trots att majoriteten är för likvärdiga ekonomiska förutsättningar förespråkar ett flertal instanser någon form av minimireglering, ett schabloniserat bidragssystem. Det skulle enligt många fungera som en garanti i situationer då kommun och skola inte kommer överens. *Sveriges Skolledarförbund*, *LR* och *Friskolornas Riksförbund* efterlyser ett förutsägbart bidragssystem om en fristående skola skall kunna klara sin ekonomi och planering och "minimibidrag bör följaktligen garanteras av staten."

Många fristående skolor instämmer i kritiken. *Hillelskolan*, *Estniska skolan*, *Sverigefinska skolan i Stockholm* och *Upplands Väsby* samt *Waldorfskolofederationen* anser att det krävs "starka garantier" för att resurstilldelningen till en fristående skola skall ske på samma grunder och enligt samma principer som gäller för kommunens egna skolor. Detta uppfylls bäst genom en bestämd miniminivå på 75 eller 85%. *Göteborgs Högre Samskola* menar att lägeskommunen vid beräkning av bidraget skall ge en långsiktig försäkran om bidragets storlek för att möjliggöra kontinuitet och långsiktig planering.

Även flera kommuner, bl.a. *Örkelljunga*, *Höörs*, *Falu* och *Nacka kommuner*, ansluter sig till att de fristående skolorna skall garanteras ett lägsta bidrag "så att friskolorna inte blir beroende av kommunal välvilja för sin överlevnad." *Stockholms stad* anför att minimibeloppet skall kompletteras med tydliga regler för tilläggsbidrag som skall utgå för olika typer av insatser som inte är lagreglerade krav på fristående skolor.

Flera instanser, bl.a. *Skolverket*, *RHS*, *Kammarrätten i Stockholm* och *Friskolornas Riksförbund* anser att det bör finnas möjlighet för skolorna att besvara sig över ersättningsnivån.

8.2 Lägeskommunens och hemkommunens roll

Enligt betänkandet skall en fristående skola som godkänts och förklarats berättigad till bidrag tilldelas bidrag av den kommun där skolan är belägen. Detta skall ske inom ramen för den treåriga elevprognosen. Kommunen skall ha rätt till ersättning för sina kostnader från elevens hemkommun om denna är annan än lägeskommunen.

På denna punkt är oenigheten stor och många kommuner ställer sig negativa till ansvarsfördelningen mellan läges- och hemkommunen. *Svenska Kommunförbundet* anser att det är oacceptabelt att "lägeskommunen förutsätts fungera som bank för friskolans fordringar visavi andra kommuner". Att dessutom lägeskommunens beräkning skulle bli normerande för andra kommuner är ett "intrång i varje kommuns självbestämmande". I stället bör varje berörd kommun direkt lämna bidrag till den fristående grundskolan. För att berörda kommuner skall kunna påverka ersättningsnivån bör lägeskommunen åläggas att samråda med berörda parter inför bidragets fastställande. Vissa kommuner, bl.a. *Nacka, Botkyrka* och *Uppsala kommuner*, ifrågasätter också om lägeskommunens föreslagna befogenhet står i samklang med den kommunala självbestämmanderätten. *Uppsala, Örkelljunga* och *Höörskommuner* förordar att bidraget skall fastställas i förhandling mellan berörda kommuner för att minska lägeskommunens belastning samt för att hemkommunen skall ha rätt att påverka arten av stödinsats och åtföljande kostnader för elever med behov av särskilt stöd. *Norrköpings* och *Flens kommuner* anser också att varje kommun skall ersätta skolan direkt men ställer sig i övrigt positiva till förslaget att lägeskommunen skall bestämma bidragsnivå.

Österåkers kommun m.fl. påpekar att det med det nya bidragssystemet med ersättningskyldighet från hemkommunen finns en risk att en effektiv kommun med relativt låg genomsnittskostnad tvingas betala mer för elever som väljer en fristående skola i annan kommun, än kostnaden för de elever som går i kommunens egna skolor. Till detta ansluter sig *Söder-tälje kommun* som framhåller att hemkommunens kostnader bör vara grund för ersättningen till elev som väljer en fristående skola i annan kommun.

Kammarrätten i Sundsvall framhåller att det bör övervägas om hemkommunen skall få en möjlighet att påverka och besvära sig över ersättningsnivån.

8.3 Elevprognos

Kommittén föreslår att skolan med sin ansökan om godkännande redovisar en elevprognos för de tre första läsåren. Kommunen i vilken skolan är belägen skall ge skolan bidrag inom ramen för den treåriga prognosen. En ökning av elevantalet skall ske i samförstånd mellan skola och kommun. Detta är nödvändigt för att kommunen i god tid skall kunna planera sitt

utbildningsutbud.

I allmänhet ställer sig kommunerna i högre utsträckning än övriga instanser positiva till förslaget om elevprognos. *Svenska Kommunförbundet* bedömer att en majoritet av kommunerna ser en elevprognos som positiv utifrån ett planeringsperspektiv och bl.a. *Botkyrka*, *Linköpings* och *Lunds kommuner* tillstyrker förslaget. *Falu kommun* anser att det vore en fördel om den fristående skolan åläggs att göra fortlöpande treårs-prognoser för elevantalet.

Konkurrensverket m.fl. anser att det finns risk för att kommunen medvetet kommer att hindra fristående skolor från att utöka sin verksamhet och i stället borde bidraget baseras på ett realistiskt beräknat elevantal för det första året. *Statskontoret* påpekar att det finns uppenbara risker att prognoserna slår fel. En för låg prognos skulle hindra skolans möjligheter att ta emot elever, medan en för hög prognos kan leda till att lägeskommunen hävdar att etableringen skulle få negativa konsekvenser för kommunens skolorganisation och därmed utgöra skäl till att neka bidrag. *LR* menar att elevers val av skola beror på skolans resultat och därigenom är det svårt att ge en realistisk prognos för de första årens elevantal. *Skolverket* och *Örkelljunga kommun* instämmer i kritiken och *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser att kravet på elevprognos hindrar skolan från att planera verksamheten långsiktigt samtidigt som kommunen får en oacceptabel konkurrensfördel.

Även de fristående skolorna och förbunden knutna till dessa tar i allmänhet avstånd från förslaget. Bl.a. *Estniska skolan*, *Sverigefinska skolan i Stockholm* och *Sverigefinska Riksförbundet* framhåller att regeln kommer att försvåra etablerandet av fristående skolor. *Waldorfskolefederationen* menar att treårsregeln ger intrycket av etableringskontroll.

8.4 Påtagliga negativa effekter

Friskolekommittén anser att skäl för att en skola skall kunna förklaras inte ha rätt till bidrag är att etableringen av en ny bidragsberättigad skola skulle medföra bestående kostnadsökningar som får betydande negativa konsekvenser för andra elever i berörda kommuner eller för kommunens grundskoleverksamhet som helhet. *Kommittén* anser att det bör ankomma på den berörda kommunen att påvisa sådana eventuella konsekvenser.

I allmänhet är kommunerna positiva till förslaget, medan de fristående skolorna är kritiska. Bl.a. *Falu* och *Botkyrka kommuner* anser det vara mycket viktigt att kunna neka en skola bidrag med tanke på att kommunal skolverksamhet kan bli tvungen att läggas ned till följd av etableringen av en fristående skola.

Konkurrensverket och *Skolverket* anser att det inte klargjorts vad som åsyftas med "negativa konsekvenser" vilket kan få olyckliga effekter då kommunen som konkurrent själv ska få tolka denna innebörd och på oklara

grunder inte medge ersättning. *Statskontoret, Sverigefinska Riks-förbundet* och *Sveriges Kristna Råd* anser också att bestämmelsen om negativa effekter måste preciseras för att förhindra att den används god-tyckligt. *LR* motsätter sig förslaget med motiveringen att en kommun, om den vill, alltid kan hitta argument att hindra en fristående skola och *SAF* anser att förslaget är principiellt oacceptabelt.

Flera fristående skolor avstyrker förslaget. *Botkyrka Friskola* uttrycker att "kommunerna... fått en lagtext vilken kommer att kunna användas som ett medel att stoppa nyetableringar av friskolor."

9. Elevavgifter

I betänkandet föreslås att en fristående skola som får offentligt bidrag inte skall ha rätt att ta ut någon elevavgift utöver vad som accepteras i den kommunala skolan. I verksamheten skall endast få förekomma enstaka avgifter som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Om en skola som får kommunalt bidrag tar ut elevavgifter som inte anses skäliga, skall rätten till bidrag förklaras förverkad.

Huvudparten av instanserna instämmer i förslaget under förutsättningen att de fristående skolorna får likvärdiga ekonomiska villkor. Förslaget att avgifter inte skall tillåtas följer naturligt av det föreslagna bidrags-systemet. "Valfriheten kan då bli en realitet även för dem som inte har möjlighet att betala en extra avgift för sina barns skolgång", framför *Läraryrket*.

Svenska Kommunförbundet stöder i princip utredningen men anser att det måste klargöras hur den fristående skolans särskilda profil skall finansieras. *Friskolornas Riksförbund* anser att avgifter skall vara tillåtna för att lämna skolan utrymme att skapa eget kapital och därmed soliditet.

Skolverket förordar att fristående skolor som idag tar ut elevavgifter bör ha rätt till en övergångsperiod för att kunna anpassa sig till förslaget.

10. Tillsyn/uppföljning

10.1 Skolverkets Tillsyn

Enligt betänkandet skall Skolverket ha tillsyn över att utbildningen vid de fristående skolorna motsvarar statens krav. Denna tillsyn skall fokusera hur skolan svarar mot skollagens och läroplanens krav samt utbildningens resultat. Kommittén föreslår att tillsynen bör ske fr.o.m. skolans första verksamhetsår. Tillsynen skall utformas så att större hänsyn tas till utbildningens resultat, dvs. huruvida man uppnår målen, och mindre till formerna för utbildningen.

Majoriteten, bl.a. *Svenska Kommunförbundet, SMF, Konkurrensverket, TCO* samt kommuner och fristående skolor i allmänhet, ställer sig positiva

till förslaget och instämmer i att Skolverket skall vara den instans som utövar tillsynen. Även förslaget om tillsyn fr.o.m. skolans första verksamhetsår får stöd. *Svenska Kommunförbundet* menar att Skolverkets odelade tillsynsansvar innebär en klar ansvarsfördelning mellan verket och kommunerna och tydliga spelregler för kommunerna och skolorna.

LO understryker vikten av tillsyn och uppföljning för att garantera att den fristående skolan inte har segregeringseffekter genom t.ex. speciella intagningsregler eller elevavgifter. *Uppsala kommun* framför att denna tillsyn är särskilt viktig i invandrartäta områden för att säkerställa god undervisning i det svenska språket.

Skolverket understryker att det är den fristående skolan själv som har resultatansvaret och därigenom ansvarar för att fullgöra sin egen uppföljning och utvärdering. Vidare anses att tillsynens omfattning och periodicitet bör bestämmas av verket. *Göteborgs kommun* anser att kommunen skall ansvara för tillsynen.

10.2 Riksomfattande prov

Kommittén anser att det är av nationellt intresse att få belyst i vilken utsträckning de fristående skolorna lever upp till läroplansmålen. Därför skall det även i de fristående skolorna förekomma riksomfattande prov i svenska, engelska och matematik.

Nästan samtliga remissinstanserna som yttrat sig i frågan tillstyrker att de fristående skolorna skall delta i alla riksomfattande prov. Bl.a. *Friskolornas Riksförbund*, *Konkurrensverket*, *TCO*, *Sveriges Kristna Friskoleråd* samt alla kommuner och fristående gymnasieskolor ställer sig bakom förslaget. Riksomfattande prov "ökar Skolverkets möjlighet att utvärdera fristående skolors resultat på samma grund som kommunala skolor", framför *LR*. *Skara kommun* anser att kravet på fristående skolor att delta i nationella prov och uppföljningar på lika villkor som den kommunala skolan "är en kvalitetssäkring för båda parter".

11. Insyn/uppföljning

11.1 Kommunal insyn

För att kommunen skall kunna tilldela en godkänd och bidragsberättigad fristående skola bidrag på samma grunder och enligt samma principer som gäller för kommunens egna skolor, föreslås kommunen få rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet. Detta är en förutsättning för att kommunen skall kunna göra en rättvis bedömning av bidragsbehovet. Genom kommunens rätt till insyn bör möjligheterna öka för ett samarbete som kan leda till ömsesidig utveckling.

Nästan samtliga kommuner tillstyrker förslaget, medan många fristående skolor och förbund knutna till dessa avstyrker. *Svenska Kommunförbundet* välkomnar förslaget och anser att det bör övervägas om även övriga berörda kommuner skall få möjlighet till insyn i skolans verksamhet. *Norrköpings, Linköpings* och *Uppsala kommuner* anser liksom utredningen att kommunal insyn är nödvändig om kommunen skall kunna bedöma bidragsbehovet. *Botkyrka kommun* menar att ett kommunalt insynsansvar bör leda till en mer kontinuerlig tillsyn än den Skolverket kan genomföra. Detta bör, som också *Stockholms stad* påpekar, i sin tur kunna leda till förbättrade förutsättningar för samarbete mellan skola och kommun. *LO* menar att insyn och tillsyn är en förutsättning för att kunna "redovisa vad medborgarnas skattemedel används till."

Av konkurrensskäl avstyrker flera instanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholms län, SAF* och *Nacka kommun*, förslaget om kommunal insyn. Skolverkets tillsyn anses vara tillräcklig. *Nacka kommun* anser att det enda fall som motiverar insyn är då eventuell ersättning skall utgå för icke obligatoriska verksamheter. *LR* menar att tillåta kommunal insyn vore för skolan ett "kommunalt förmyndarskap", som inte gynnar utvecklingen av alternativ till den kommunala skolan. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* menar att kommunen med det föreslagna systemet får en oacceptabel konkurrensfördel gentemot fristående skolor och att detta förefaller strida mot konkurrensrätten. *Waldorfskolefederationen* menar att risken finns att den pedagogiska särarten underordnas ekonomiska överväganden. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det bör framkomma hur långt insynen sträcker sig med tanke på det konkurrensförhållande som föreligger mellan fristående skola och kommun.

11.2 Kommunal uppföljning och utvärdering

I betänkandet föreslås att en fristående skola som får offentligt stöd skall vara skyldig att delta i uppföljning och utvärdering i den omfattning som kommunen anser erforderlig.

Det är främst kommunerna som ställer sig positiva till förslaget. Bl.a. *Höörs, Norrköpings* och *Uppsala kommuner* anser att uppföljning är nödvändig för att utveckla samarbetet mellan de fristående och kommunala skolorna.

De fristående skolorna är negativa till förslaget, vilket även andra instanser är. *Konkurrensverket* och *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att förslaget inte uppfyller kravet på konkurrensneutralitet och rättsäkerhet för olika skolor. I stället föreslås att kommunen och fristående skola kommer överens om uppföljningens inriktning och omfattning. Flera instanser bl.a. *Skolverket, LR* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län* menar att skolans deltagande i kommunens uppföljning och utvärdering skall vara frivillig. *Svenska Kommunförbundet* instämmer i detta och avstyrker också förslaget bl.a. med motiveringen att "ett lagfäst tvång" inte främjar

samarbete mellan parterna.

12. Sekretess

Friskolekommittén föreslår att en bestämmelse om tystnadsplikt, motsvarande den som finns i lagen om entrepenadförhållanden inom skolan, införs för personal vid fristående skolor.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan stöder utredningens förslag om sekretess. De flesta är överens om att uppgifter om elevers personliga förhållanden som framkommit på ett eller annat sätt skall skyddas av sekretess.

Kammarrätten i Stockholm anser att det ter sig följdriktigt att även fristående skolor skall omfattas av tystnadsplikt men påpekar att den föreslagna paragrafen inte helt överensstämmer med den s.k. skolsekretessen i sekretesslagen. Därför förordas att det bör undersökas i vad mån sekretessbehovet behöver tillgodoses i skollagen för att undvika skillnader mellan kommunala och fristående skolor.

13. Övriga frågor

BO, Lunds och Simrishamns kommuner framför åsikten att fristående skolor skall, liksom det offentliga skolväsendet, vara skyldiga att anordna skolhälsovård enligt skollagens 14 kap.

Utbildningsförvaltningen/Invandrarundervisningen i Botkyrka kommun anser att skollagens reglering om hemspråksundervisning och läroplanens mål om aktiv tvåspråkighet skall gälla även fristående skolor. Således förespråkas att fristående skolor skall vara skyldiga att ordna hemspråksundervisning.

HAO-förbunden påpekar problematiken kring elever som byter skola under läsåret. Att som idag förlora ersättningen för elever som slutar respektive inte erhålla bidrag för elever som tillkommer under läsåret skapar otrygghet.

Med hänvisning till finska språkets särställning och minoritetsstatus föreslår *Sverigefinska Riksförbundet* att det stiftas en lag angående Sverigefinska skolors verksamhet.

Friskolornas Riksförbund och *Falu kommun* lyfter frågan om integrerade fritidshem och bidragen till dessa och anser att denna fråga bör belysas i samband med översynen av bestämmelserna för fristående skolor.

Handikappombudsmannen framhåller att reglerna om bidrag till särskolorna inte analyserats i betänkandet. Detta är olyckligt med tanke på att särskolorna är betydligt mer resurskrävande än grundskolan.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Fristående gymnasieskolor (SOU 1995:113)

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen (BO), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens Institut för Handikappfrågor i skolan (SIH), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Konkurrensverket, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Sundsvall, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Stockholms stad, Haninge kommun, Nacka kommun, Sollentuna kommun, Södertälje kommun, Österåkers kommun, Norrtälje kommun, Uppsala kommun, Norrköpings kommun, Söderköpings kommun, Malmö kommun, Vellinge kommun, Höös kommun, Båstad kommun, Göteborgs kommun, Partille kommun, Mölndals kommun, Storfors kommun, Örebro kommun, Västerås kommun, Hallstahammars kommun, Umeå kommun, Bjurholms kommun, Stockholms läns landsting, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Elevorganisationen i Sverige, Sveriges Skolledarförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Friskolornas Riksförbund, Sveriges Kristna Råd, Sveriges Kristna Friskoleråd, Waldorfskolefederationen, Svenska Montessoriförbundet (SMF), Apelrydsskolan i Båstad, Göteborgs Högre Samskola, Johannes Hedbergsskolan i Helsingborg, KCS Kristna Gymnasium i Höör och ABB Industrigymnasium i Västerås.

Dessutom har yttranden inkommit från Uppsala universitet, Vackstanäsgymnasiet, Stockholms Handelskammare, Fria Gymnasieskolan i Haninge, Sigrid Rudebecks Gymnasium och Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund (HAO-förbunden).

1.1 Långsiktighet och stabilitet

Syftet med en regeländring är att skapa långsiktiga och stabila regler för fristående gymnasieskolor så att dessa får samma möjlighet som den offentliga gymnasieskolan att på lika villkor erbjuda likvärdig utbildning.

Majoriteten av instanserna håller med om att det är viktigt med långsiktiga och stabila regler. *Lärarförbundet* och *Konkurrensverket* ställer sig positiva till utredningens syfte att skapa stabila regler, vilket är en förutsättning för att fristående skolor skall garanteras rättssäkerhet och kunna verka på lika villkor som kommunala skolor. *Svenska Kommunförbundet* anser att förslaget är ett steg mot långsiktiga lösningar som underlättar kommuners och skolors planering. Dock saknar förbundet en harmonisering av reglerna mellan fristående grund- och gymnasieskolor.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Östergötlands län betonar vikten av att skapa stabila regler för de fristående skolorna, men menar att utredningen inte lever upp till detta syfte utan snarare försvårar fristående skolors etablering och överlevnad. Utredningen anses ta sin utgångspunkt i kommunernas planeringssituation i stället för att fokusera elevernas valfrihet och skolväsendets mångfald och variation.

1.2 Komplement eller konkurrens?

Fristående gymnasieskolor ökar mångfalden inom skolväsendet som tillsammans med det offentliga skolväsendet skall tillgodose elevernas behov och önskemål. De fristående skolorna skall fungera som komplement till den kommunala gymnasieskolan.

När det gäller den fristående gymnasieskolans ställning gentemot kommunen och det offentliga skolväsendet går åsikterna isär. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Konkurrensverket* anser att de fristående skolorna ofta ses som konkurrenter av kommunerna. Därför finns risk att kommuner med dålig ekonomi gynnar sina egna skolor framför de fristående skolorna.

SACO, SAF och *Stockholms Handelskammare* anser att skolor med olika huvudmän ger mångfald i utbildningen och skapar en nyttig konkurrenssituation som leder till allmän kvalitetshöjning. *Friskolornas Riksförbund* och *Stockholms stad* framhåller att fristående skolor är en plats för nytänkande och pedagogiskt utvecklingsarbete, vilket på sikt kommer alla skolor och elever till del. *Elevorganisationen i Sverige* anser tvärtom att de fristående skolorna är ett hot och framför att kompletterande verksamhet skall inordnas i den offentliga skolan.

Flera fristående gymnasieskolor påpekar att skolorna är ett komplement och en resurs. *ABB Industriegymnasium* anser att skolan ger inspiration till förnyelse av andra skolors arbetssätt och att samarbete mellan olika gymnasieskolor är positivt för alla parter.

2. Värdegrund och mål

I betänkandet föreslås ett tillägg i skollagen att "skolans utbildning även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans värdegrund och allmänna mål". Lika höga krav skall ställas på de fristående gymnasieskolorna som på den offentliga gymnasieskolan beträffande de allmänna mål och den värdegrund som uttrycks i läroplanen. Det skall vara möjligt att bedriva konfessionell skolverksamhet och samtidigt svara mot läroplanens krav på allsidighet och saklighet.

Flertalet remissinstanser stöder utredaren på denna punkt. *LR* anser att förslaget "svarar mot de höga krav samhället måste ställa på kvaliteten i utbildningen i de kommunala skolorna och kan ses som en naturlig

konsekvensändring". Även *TCO, Lärarförbundet* och *Haninge kommun* tillstyrker och menar att det är viktigt att regelsystemet tydligt ger uttryck för att de fristående skolorna inte får verka segregande. *BO* saknar "en uttrycklig regel som slår fast elevernas rätt till inflytande över sin utbildning även i de fristående gymnasieskolorna". *Handikappombudsmannen* framhåller att de handikappolitiska målen om full delaktighet och jämlikhet är en del av skolans värdegrund och att dessa särskilt bör beaktas vid beslut om godkännande. *SIH* framhåller att tillsynsmyndigheten kan hamna i svåra tolknings- och gränsdragningsproblem när en skola kan anses ha frångått gymnasieskolans värdegrund i "väsentlig grad". *Skolverket* m.fl. förordar att ordet väsentligen stryks och att det istället klart skall framgå i lagtexten att konfessionellt präglad undervisning kan bedrivas.

Friskolornas Riksförbund avstyrker förslaget och anser att fristående gymnasieskolor själva skall få avgöra på vilka värdegrunder deras undervisning och "etiska fostran" skall bygga. Även *Sveriges Kristna Friskoleråd* anser att fristående skolor själva skall ha rätt att välja vilka värden man ansluter sig till och kräver att begreppet värdegrund definieras. *KCS Kristna Skola* ifrågasätter förenligheten mellan utredningen och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

3. Betyg/Intyg

Utredaren anser att kravet på att eleverna skall få betyg över utbildningen enligt nu gällande principer skall finnas kvar. Betygen skall vara kurs- och målrelaterade för att kunna jämföras med dem som ges i offentlig gymnasieskola. Skolor som tillämpar andra bedömningsformer än betyg under elevens studietid, skall utfärda ett slutbetyg enligt de principer som gäller för det offentliga skolväsendet. Slutbetyget skall ej kunna ersättas med intyg.

Många instanser ställer sig positiva till förslaget, t.ex. *Friskolornas Riksförbund, LR* och *Svenska Kommunförbundet* samt vissa kommuner och fristående gymnasieskolor. *LR, Norrköpings* och *Umeå kommuner* menar att jämförbara betyg är ett rättvisekrav ur elevens synvinkel med tanke på att konkurrens råder om platser i högre utbildning. *Skolverket* avstyrker förslaget för att det verkar inskränkande på gymnasieskolans frihet, eftersom skolan "tvingas att följa de av Skolverket fastställda betygs-kriterierna och därmed också de fastlagda kursplanerna". Verket anser att ett väl utformat intyg även fortsättningsvis kan garantera eleverna en jämförbarhet med betyg från den offentliga gymnasieskolan. Även *Waldorfskolefederationen* menar att en fristående skola bör ha frihet att utforma egna principer för betygsättning såväl under som vid slutet av skoltiden. När elev och målsman väljer skola skall dessa informeras om betygssystemet och därefter själva dra slutsatser av de eventuella negativa effekter som skolans bedömningsätt kan leda till. *Elevorganisationen i*

Sverige avstyrker också förslaget med motiveringen att betyg överhuvudtaget är negativt och att intyg om avklarad kurs borde ersätta betyg också inom det offentliga skolväsendet.

Kammarrätten i Sundsvall framhåller att det föreslagna kravet på slutbetyg även i den fristående gymnasieskolan bör komma till uttryck i lagtexten.

4. Lärarkompetens och skolledning

4.1 Lärarkompetens

Utredaren anser att kravet på lärares ämneskompetens och pedagogiska förmåga inte bör sättas lägre för de fristående skolorna än för de kommunala. Utredaren föreslår inte någon ändring av kravet på lärarkompetens.

Majoriteten av de instanser som yttrat sig i frågan ställer sig positiva till detta synsätt. Bl.a. *Skolverket*, *TCO*, *Läraryrket* och ett antal kommuner betonar att den offentliga gymnasieskolans kompetensbestämmelser bör gälla även de fristående gymnasieskolorna. *Handikappombudsmannen* instämmer och för fram betydelsen av skolledning och kompetent personal för elever med funktionsnedsättning. *SIH* understryker vikten av tillsynsmyndighetens ansvar att "optimalt verka för att fria gymnasieskolor ska ha välutbildade, kompetenta lärarkrafter till sin verksamhet".

SAF delar uppfattningen att fristående skolor skall ha kompetenta lärare, men anser inte att denna kompetens måste vara förvärvad genom formell lärarutbildning. För de yrkesinriktade delarna av utbildningen skall det räcka med att lärarna har egen erfarenhet av yrket och det skall inte krävas någon formellt förvärvad pedagogisk förmåga, vilket även *Friskolornas Riksförbund* och *Sveriges Kristna Friskoleråd* instämmer i. *Stockholms Handelskammare* framför att "reell kompetens är betydelsefullare än formella meriter. Att alltid ge företräde till de lärare som har längst formell utbildning är en form av skråtänkande, och mer en räddningsplanka för mindre lämpliga lärare än ett stöd för skolans kvalitet".

4.2 Skolledning

Utredaren föreslår att det i fristående skolors ledningsorganisation skall finnas en rektor som har det övergripande ansvaret för skolans verksamhet och som är ytterst ansvarig gentemot elever och föräldrar.

Förslaget om skolledning får stöd av flertalet remissinstanser, bl.a. *Friskolornas Riksförbund*, *TCO*, *LR*, *Läraryrket* samt de flesta kommunerna och fristående gymnasieskolorna. *Österåkers kommun* anser att kravet på skolledning bör lagregleras. *ABB Industrigymnasium* ifrågasätter benämningen "rektor" och förespråkar istället att företrädaren benämns

"skolledare". *Mölnåls kommun* anför att rektorsansvaret skall åligga en person, inte ett kollektiv, medan *Waldorfskolefederationen* och *Stockholms stad* föreslår att skolledningen skall kunna utgöras av ett begränsat antal personer.

Kammarrätten i Sundsvall efterlyser en precisering av vilka krav som skall ställas på och vilka kvaliteter som skall finnas hos en rektor. Vidare föreslår man att ansvarsförhållandet mellan rektor och huvudman klargörs.

5. Inträdeskrav och urvalsgrund

De regler som gäller för den offentliga gymnasieskolan skall också i princip gälla för fristående gymnasieskolor. Kravet på öppenhet innebär att några särskilda intagningsvillkor som regel inte kan tillåtas. Test och intagningsprov får generellt inte användas om det inte gäller områden som kräver speciella förutsättningar som inte återspeglas i elevens grundskolebetyg. Utredaren föreslår ingen ändring av nuvarande principer.

På denna punkt går åsikterna isär. Majoriteten stöder grundprincipen om öppenhet, t.ex. *Kammarrätten i Stockholm* som förordar att öppenhetsprincipen skall lagfästas. *SIH, Statskontoret* och *Skolverket* framför åsikten att även fristående gymnasieskolor måste ha tydliga förpliktelser att bereda plats för funktionshindrade och att ekonomiska konsekvenser inte får utgöra argument för att neka sådana elever plats.

Många instanser menar att intagningsprov måste tillåtas till speciella utbildningar där särskilda kvalifikationer krävs. Flera kommuner förespråkar att intagnings tester skall vara tillåtna i undantagsfall, t.ex. till estetiska utbildningar. *Örebro kommun* poängterar dock att urvalskriterier kan tendera att snedvrider intagningen så att en oönskad konkurrens på ojämlika villkor uppstår.

Friskolornas Riksförbund, SAF och *Stockholms Handelskammare* framhåller att intagnings tester är ett sätt för skolan att utifrån sin utbildningsprofil få undervisningsgrupper som är anpassade att tillgodogöra sig undervisningen. *SAF* betonar att detta är speciellt viktigt för företagsskolor där "elever som inte skulle komma in på betyg kan ha praktiska och personlighetsmässiga förutsättningar som gör att de kommer med i ett urval tack vare goda resultat i test och antagningsintervjuer". Detta synsätt får också stöd från *ABB Industriegymnasium* som menar att ett urval enbart baserat på betyg slår hårt först och främst mot eleven. *Elevorganisationen i Sverige* påpekar att även betygen föranleder segregation och att intagningsprov av den anledningen inte kan förbjudas.

6. Beslutsordning

6.1 Skolverket

I betänkandet föreslås att Skolverket skall fatta beslut om en fristående gymnasieskola skall förklaras berättigad till bidrag. Detta beslut skall avse ett visst antal elever. Ansökan skall lämnas direkt till Skolverket som inhämtar kommunernas yttranden. Skolverket skall även besluta om att återkalla rätten till bidrag. Länsstyrelsernas ansvar upphör. Skolverkets beslut skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Flertalet instanser ställer sig bakom utredarens förslag. *Friskolornas Riksförbund* anser att Skolverkets ansvar för tillståndsgivning ligger i linje med att fristående skolor skall ha förutsägbara och fasta spelregler. *Kammarrätterna i Sundsvall* och *Stockholm* tillstyrker förslaget, då Skolverket redan har att ta ställning till motsvarande frågor för fristående skolor på grundskolenivå. *LR* och *Länsstyrelserna i Stockholms* och *Östergötlands län* finner den föreslagna ordningen enklare och mindre krånglig än den nuvarande. Även *TCO* tillstyrker förslaget liksom *Konkurrensverket* som välkomnar "den föreslagna förenklingen av de administrativa rutinerna..." *Skolverket* påpekar att förslaget för verkets del kommer att medföra ökade kostnader.

Såväl kommunerna som de fristående gymnasieskolorna är i allmänhet positiva till förslaget. *Svenska Kommunförbundet* framför att det bör finnas en tidsfrist inom vilken skolan senast skall förklaras bidragsberättigad för att kommunernas skyldighet att ge bidrag skall gälla.

Ett fåtal instanser avstyrker förslaget. *Vackstanäsgymnasiet* och *Örebro kommun* anser att beslutsrätten skall kvarligga hos regeringen, då det är tveksamt att ett ämbetsverk utan politisk ledning skall kunna överpröva kommunernas politiska bedömningar.

Kammarrätten i Sundsvall anser att besvärshandläggningen bör ses över i sin helhet.

6.2 Elevantal

Avvikelse från det beräknade elevantalet får inte göras utan Skolverkets beslut. Om kommun och skola är överens om eventuell utökning skall detta anmälas till Skolverket för att ett nytt beslut skall kunna utfärdas. Om kommun och skola inte kommer överens skall ny ansökan lämnas till Skolverket i vanlig ordning.

Majoriteten av de kommuner som yttrat sig i frågan tillstyrker utredningens förslag och *Svenska Kommunförbundet* framför att regeln om elevprognos för fristående grundskolor även bör gälla fristående gymnasieskolor.

Flertalet övriga instanser avstyrker förslaget. *SAF* och *Friskolornas Riksförbund* menar att de fristående skolorna fritt skall få utvidga sin verksamhet utifrån elevtillströmningen och vad som är praktiskt möjligt. *Sveriges Kristna Friskoleråd* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anför att valfriheten förutsätter att inte bara ett begränsat antal elever och föräldrar skall ha rätt att välja. *Skolledarförbundet* anser att konstruktionen

är "stelbent" och menar att framgångsrika skolor inte skall förbehållas ett fåtal. *LR* poängterar att en skola inte redan från början kan uppskatta antalet elever, eftersom valet av skola baseras på hur väl skolan lyckats profilera sig och skapat ett gott rykte. *Konkurrensverket* påtalar att förslaget innebär att kommunen i hög grad får styra skolans utveckling, vilket inte sammanfaller med principen om lika villkor.

De fristående gymnasieskolorna är kritiska mot förslaget. *Vackstanäs-gymnasiet* och *Apelrydsskolan* framför att om utbildningen efterfrågas av fler elever än vad som tidigare uppgivits, skall det finnas möjlighet för skolan att växa i takt med denna efterfrågan. *ABB Industriegymnasium* framhåller att en låsning av elevantalet torde vara hämmande för skolor-nas utveckling och uttrycker att "en bra skola får det antal elever den förtjänar".

6.3 Kommunens yttranderätt

Lägeskommunen skall yttra sig över de effekter den fristående skolan kan ha på den offentliga gymnasieskolan och på kommunens ekonomi samt inhämta närliggande kommuners yttranden och i vissa fall landstingets åsikt. *Bedömningen* skall bl.a. grundas på elevantalet vid fullt utbyggd organisation.

Kommunerna ser det i allmänhet som positivt att kommunen skall yttra sig över etableringen av en fristående skola. *Svenska Kommunförbundet* välkomnar förslaget och betonar vikten av att kommunen skall ges tillräckligt med tid för att göra de utredningar som krävs. *Partille kommun* anser att det är viktigt att samtliga berörda kommuner får yttra sig och föreslår att, i det fall det finns ett regionalt organ som beslutar om gymnasieplaneringen i regionen, skall detta organ ta in medlemskommunernas synpunkter och avge ett yttrande. *Sveriges Kristna Råd* betonar att det är kommunen som har lokal och informell kännedom om vilka värderingar som faktiskt ligger till grund för en ansökan. *Skolverket* anser att en tidsgräns för kommunens yttrande bör lagregleras för att säkerställa att verkets handläggning inte fördröjs.

Andra instanser är starkt kritiska till förslaget. *SAF* och *Friskolornas Riksförbund* menar att det ur konkurrenssynpunkt är olämpligt att kommunen skall yttra sig över konkurrerande verksamhet då kommunen kan ha intresse av att begränsa konkurrensen. *LR* anser att det är att "uppmuntra till destruktivt revirtänkande att föreslå att omkringliggande kommuner och i förekommande fall landstingen ska ha rätt att yttra sig om lämpligheten av en friskoleetablering". *Sollentuna*, *Umeå* och *Örebro kommuner* framför att *Skolverket* som beslutande myndighet bör ansvara för att från berörda kommuner inhämta yttranden bland vilka lägeskommunens skall väga tyngst.

Kammarrätten i Stockholm anför att reglerna för kommunens yttranderätt och vad denna rätt innebär bör framgå av författningsförslaget.

7. Bidrag

7.1 Likvärdiga ekonomiska villkor/ersättningsnivå

Utredaren anser att fristående gymnasieskolor bör ges möjlighet att på lika villkor erbjuda utbildning som är likvärdig med den som offentliga gymnasieskolan ger. Bidragsnivån skall fastställas i första hand i överenskommelse mellan kommun och fristående gymnasieskola. Om kommunen och skolan inte kommer överens skall bidraget beräknas med utgångspunkt från skolans faktiska kostnader, baserat på skolans åtagande och elevernas behov. Beräkningen skall ske på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om kostnader för elever som går i ett motsvarande program i en kommunal skola.

Många remissinstanser stöder själva grundprincipen att fristående gymnasieskolor skall erhålla bidrag som är likvärdiga med dem som kommunala skolor får. *Landstingsförbundet* och *Statskontoret* tillstyrker förslaget med motiveringen att detta motverkar segregation och ökar valfriheten. *TCO* och *Läraryrket* anser att det föreslagna bidragssystemet tar större hänsyn till de faktiska förhållandena än det nuvarande.

Kommunernas åsikter i frågan går isär. I allmänhet stöder kommunerna förslaget att bidraget skall bestämmas genom en överenskommelse, men de motsätter sig att ersätta de faktiska kostnaderna om överenskommelse inte nås. *Svenska Kommunförbundet* tycker att det är bra att det föreslagna systemet med förhandlingar, till skillnad mot ett schabloniserat system, ger kommunerna möjlighet att påverka kostnadsutvecklingen. Förbundet anser också att begreppet "faktiska kostnader" bör ersättas av "beräknade kostnader", vilket också skulle medföra en omarbetning av lagtexten. *Göteborgs* och *Västerås kommuner* anser att skolan skall ersättas utifrån en jämförelse med motsvarande program i kommunens skola, vilket minskar risken för att kostnaderna för elevens hemkommun blir oacceptabelt höga när en fristående gymnasieskola etableras. Flera kommuner, t.ex. *Stockholms stad* och *Örebro, Vellinge* och *Nacka kommuner* förordar att nationellt föreskrivna belopp även fortsättningsvis skall gälla för att underlätta överläggningarna mellan kommun och skola och för att minska risken att skolans faktiska kostnader blir orimligt höga.

Konkurrensverket anför att det föreslagna systemet måste kompletteras med klara beräkningsanvisningar för att undvika godtyckligt bestämda bidragsnivåer. *RHS* kräver att kommunerna skall redovisa sina beräkningsgrunder för att undvika tolkningstvister. Med oro för osäkra förutsättningar och godtycke förespråkar flera instanser att den fristående gymnasieskolan skall garanteras ett minimibelopp. *SAF* anser att det är skolans faktiska kostnader som skall ersättas, men föreslår att regeringen skall fastställa programvisa bidragsnivåer till fristående gymnasieskolor som en sorts garanti. *LR, Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Sveriges Kristna Råd* uttrycker att nationellt föreskrivna belopp måste finnas kvar "eftersom

risken annars är stor att de fristående skolorna missgynnas vid överenskommelser om bidrag".

Flera fristående gymnasieskolor och förbund knutna till dessa förespråkar också någon form av minimibelopp. *Friskolornas Riksförbund*, *Apelrydsskolan*, *Fria Gymnasieskolan i Haninge*, *Johannes Hedbergskolan* och *KCS Kristna Skola* anser att nationellt föreskrivna belopp är nödvändiga för skolornas långsiktiga planering, i de fall överenskommelse inte kan nås. Flera skolor påpekar att de har kostnader för t.ex. moms och pensionsavgifter som den offentliga skolan inte har och att särskild hänsyn till dessa kostnader bör tas vid beräkning av ersättningsnivå.

Några instanser, bl.a. *Konkurrensverket*, *Waldorfskolefederationen*, *Apelrydsskolan* och *Friskolornas Riksförbund*, understryker vikten av att skolan bör ges särskild besvärsmöjlighet över kommunens beslut om ersättning.

7.2 Lägeskommunens och hemkommunens roll

Lägeskommunen skall svara för överläggningarna med den fristående skolan och därmed fastställa bidragsnivån för samtliga elever i skolan. Lägeskommunen skall bedöma om skolans kostnader är rimliga i förhållande till ändamålen. En fristående gymnasieskola som förklarats berättigad till offentligt stöd skall få bidrag från elevens hemkommun.

Många kommuner är kritiska mot rollfördelningen mellan läges- och hemkommun. *Svenska Kommunförbundet* menar att lägeskommunens normerande bidragsberäkning är ett intrång i varje kommuns självbestämmanderätt och understryker därför vikten av att lägeskommunen skall samråda med övriga berörda kommuner inför fastställandet av bidragsnivån. Även flera kommuner, bl.a. *Norrköpings*, *Norrtälje* och *Söderköpings kommuner*, anser att utredningen är ett "ingrepp i det kommunala självbestämmandet" och att varje berörd kommun måste ha rätt att förhandla om bidraget. Förslaget skulle kunna föranleda tvister mellan kommuner som gör olika bedömningar av t.ex. elevers särskilda behov. *Haninge kommun* framför att det finns risk för att resurssvaga kommuner, genom den interkommunala ersättningen, tvingas betala relativt höga bidrag till resursstarka kommuner och föreslår därför att ersättningen skall följa kostnaden för motsvarande utbildning i hemkommunen.

De fristående skolornas åsikter i frågan skiljer sig åt. *KCS Kristna Skola* anser att skolan själv måste få föra sin talan i bidragsförhandlingarna med berörda kommuner. *Johannes Hedbergskolan* påpekar att en av lägeskommunen fastställd ersättningsnivå kommer att variera med aktuell politisk majoritet. Bl.a. *Göteborgs Högre Samskola*, *Sigrid Rudebecks Gymnasium* samt *SMF* förespråkar att om man inte kommer överens om annat, skall bidraget beräknas med utgångspunkt från lägeskommunens kostnader för samma eller motsvarande utbildning. Om kommunen inte har utbildningen, skall jämförelse göras med annan lägeskommun.

Kammarrätten i Sundsvall framhåller att det bör övervägas om hem-

kommunen skall få en möjlighet att påverka och besvara sig över bidragsnivån.

7.3 Påtagliga negativa effekter

Om den fristående gymnasieskolan bevisligen kan få påtagliga negativa följder för den offentliga gymnasieskolan skall en fristående skola inte förklaras bidragsberättigad. Bevisbördan skall ligga hos kommunen. Nuvarande föreskrift i skollagen skall enligt utredaren finnas kvar oförändrad.

Majoriteten av de kommuner som yttrat sig i frågan ställer sig positiva till förslaget, medan flertalet fristående skolor och förbund knutna till dessa är negativa. Bl.a. *Mölnbalds* och *Söderköpings kommuner* tillstyrker utredningens förslag och *Örebro kommun* menar att det är viktigt att inte bara se till de ekonomiska konsekvenserna utan också till de kvalitativa följderna. Även *TCO*, *LO*, *Läraryörbundet* och *Elevorganisationen i Sverige* ställer sig positiva till förslaget och anser att kommunens yttranderätt om skolans effekter är rimlig, eftersom kommunen har ansvar för den lokala utbildningssituationen.

Konkurrensverket, *Statskontoret*, *RHS* och *ABB Industriegymnasium* anser att bestämmelsen om negativa effekter måste preciseras då frågan annars riskerar att bli föremål för kommunalt godtycke. *Skolverket* anser att det framstår som näst intill omöjligt att bedöma huruvida en skolas etablering kan anses leda till "betydande negativa följder", varför sådana aspekter inte bör beaktas. Även *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Sveriges Kristna Råd* avstyrker att kommunens yttrande skall avse effekter på den kommunala ekonomin.

RRV framhåller att kommunerna med föreslagen regel medvetet kan motverka och hindra fristående skolors verksamhet och *KCS Kristna Skola* menar att bidragsfrågan riskerar att styras av vilken ekonomisk situation som råder i kommunen. *Friskolornas Riksförbund* anför att en fristående skola i princip aldrig kan medföra negativa konsekvenser för eleverna, eftersom programutbudet ökar och därmed också valfriheten.

8. Elevavgifter

Avgifter skall i princip endast medges för särskilda kostnader som föranleds av skolans profil i undervisningshänseende. En förutsättning är att avgiften inte leder till segregeringseffekter. Utredaren föreslår inga ändringar av nuvarande begränsningar av skolans rätt att ta ut elevavgifter.

Flertalet instanser ställer sig positiva till grundprincipen att utbildning skall vara kostnadsfri för eleverna, men anser liksom utredningen att vissa

avgifter skall kunna medges i undervisningshänseende. *TCO* och *Läraryförbundet* instämmer i att fristående skolor i princip skall vara avgiftsfria och *LR* menar att avgiftsbegränsningen aktivt bör motverka tendenser till segregering.

Friskolornas Riksförbund betonar vikten av att utbildningar inom en frivillig skolform inte behöver vara kostnadsfria. Bl.a. *SMF* och *Sigrid Rudebecks Gymnasium* anser att en fristående gymnasieskola skall vara berättigad att ta ut elevavgifter som är rimliga och skäligen med anledning av skolans profil eller när kommunens bidrag inte täcker de nödvändiga kostnaderna. *Stockholms Handelskammare* framför att det är viktigt för fristående skolor att få ta ut mindre elevavgifter för att bygga upp ekonomiska reserver.

Elevorganisationen i Sverige riktar skarp kritik mot förslaget och framhåller att det ur demokratisynvinkel är fel att offentligt finansierade skolor skall tillåtas ta ut elevavgifter.

9. Tillsyn/uppföljning

Utredaren föreslår att Skolverket även fortsättningsvis skall ha ett huvudansvar för tillsynen, vilken skall fokusera på huruvida verksamheten vid de fristående gymnasieskolorna svarar mot de statliga kraven. Skolan skall som hittills vara skyldig att delta i den nationella uppföljningen och utvärderingen.

I det närmaste samtliga remissinstanser verkar vara nöjda med den tillsyn som Skolverket utövar och ställer sig därför positiva till förslaget att Skolverket även fortsättningsvis skall ansvara för tillsyn samt nationell uppföljning och utvärdering.

Svenska Kommunförbundet menar att Skolverkets odelade tillsynsansvar innebär en klar ansvarsfördelning mellan verket och kommunerna samt tydliga spelregler för kommunerna och skolorna. *Läraryförbundet* och *LR* anser att tillsynen och uppföljningen är naturlig och nödvändig för kvalitetssäkringens skull, eftersom de fristående skolorna skall ge en utbildning som är likvärdig med den som ges i det offentliga skolväsendet. Även *Friskolornas Riksförbund* och *Sveriges Kristna Friskoleråd* är positiva till Skolverkets tillsyn, men påpekar att verket på ett annat sätt än vad som sker idag bör präglas av mål- och resultatstyrning.

Såväl kommunerna som de fristående gymnasieskolorna tillstyrker förslaget. *Vackstanäsgymnasiet* uttrycker att "Skolverket har kompetens, resurser och en samlad överblick över utbildningen i landet" vilket borgar för en god och objektiv kvalitetskontroll.

10. Insyn/uppföljning

10.1 Kommunal insyn

I betänkandet föreslås att lägeskommunen skall ha rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet för att kunna göra en rättvis bedömning av skolans bidragsbehov. Kommunen bör också ha denna rätt för att fort-löpande kunna bilda sig en uppfattning om hur verksamheten bedrivs och utvecklas i relation till förhållandena i den kommunala skolan. Om kommunen finner anledning att ifrågasätta verksamheten, skall kommunen kunna anmäla detta till Skolverket.

Kommunerna är i huvudsak positiva till förslaget, medan övriga instanser är mer kritiska. *Svenska Kommunförbundet* välkomnar förslaget och anser att det bör övervägas om även övriga berörda kommuner skall få möjlighet till insyn i skolans verksamhet. Bl.a. *Uppsala, Göteborgs och Partille kommuner* stöder förslaget och framför att detta underlättar kommunens uppgift att bedöma vilka faktiska kostnader skolan har samt lägger grund för ett ömsesidigt samarbete. *Sollentuna* och *Södertälje kommuner* poängterar att kommunen för ändamålet måste avdela arbetskraft och ha tillräcklig kompetens för att kunna göra en bedömning av den pedagogiska verksamheten.

Flera instanser avstyrker förslaget om kommunal insyn med motiveringen att kommunal insyn av konkurrensskäl är olämplig. *Konkurrensverket, Länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län* anser att kommunerna genom insynsrätten skulle ges en oacceptabel konkurrensfördel och påpekar att förslaget förefaller strida mot konkurrensrätten. *Friskolornas Riksförbund, LR* och *Umeå kommun* menar att kommunal insynsrätt kommer att försvåra fristående skolans konkurrens- och utvecklingsmöjligheter. *Sveriges Kristna Friskoleråd* och *Waldorfskolefederationen* framför att insynsbegreppet måste definieras för att undvika missförstånd. Misstankar får inte finnas att insyn skulle syfta till att begränsa skolans verksamhet eller utveckling.

Kammarrätten i Stockholm anser att det bör framgå hur långt insynen får sträcka sig med tanke på det konkurrensförhållande som föreligger mellan fristående skolor och kommuner. Dessutom ifrågasätts insyns-regelns förhållande till tystnadsplikten. *Stockholms läns landsting* framför att landstingen bör ges rätt till insyn, när det gäller utbildningar på Naturbruks- och omvårdnadsprogrammet.

10.2 Kommunal uppföljning och utvärdering

Utredaren föreslår att en fristående skola bör delta i kommunens uppföljning och utvärdering i den utsträckning som kommunen och skolan gemensamt bedömer det vara meningsfullt och kommer överens om. Insyn och uppföljning skall ses som ett stöd åt den fristående gymnasieskolan, inte som en begränsning.

Flertalet kommuner ställer sig positiva till förslaget. *Uppsala kommun* framhåller att kommunen har ett starkt intresse av att kunna bedöma den fristående skolan i relation till den kommunala och att information om skolans verksamhet därför måste vara tillgänglig. *Örebro kommun* menar att det är naturligt att skolorna deltar i kommunens utvärdering och uppföljning, men anser till skillnad mot förslaget att deltagandet inte skall vara förhandlingsbart utan en skyldighet i de fall kommunen så begär.

Konkurrensverket, Länsstyrelsen i Stockholms län och *Skolverket* förordar i likhet med utredningen att skolans deltagande bör ske enligt överenskommelse mellan skola och kommun. Även flera fristående gymnasieskolor, t.ex. *Apelrydsskolan* och *Vackstanäsgymnasiet*, stöder att föreslagen uppföljning skall vara frivillig.

11. Sekretess

Utredaren föreslår att en bestämmelse om tystnadsplikt, motsvarande den som finns i lagen om entreprenad inom skolan, införs för personal vid fristående gymnasieskolor.

Samtliga remissinstanser som kommenterat frågan tillstyrker förslaget om sekretess. Alla är överens om att uppgifter om elevers personliga förhållanden som framkommit på ett eller annat sätt skall skyddas av sekretess.

12. Övriga frågor

BO anser att skyldigheten att anordna skolhälsovård också borde gälla för fristående gymnasieskolor.

Sigrid Rudebecks Gymnasium lyfter fram frågan om fristående skolors rätt att ta emot bidrag från huvudmannens övriga verksamheter som t.ex. industriföretag och intresseföreningar.

Hallstahammars kommun (lägeskommun för ABB Industriegymnasium) påpekar att det finns risk för att företagsdrivna gymnasieskolor snedvrider konkurrensen på arbetsmarknaden, då skolans undervisning skulle kunna komma att fungera som en inkörspport till framtida anställning vid ABB-koncernen.

Flera instanser har berört frågan om information om utbildningsvägar i gymnasieskolan. *Konkurrensverket*, *Stockholms Handelskammare* och *Haninge kommun* förordar att kommunerna även skall informera om de fristående gymnasieskolorna. *Örebro kommun* anser däremot att eftersom den fristående skolan är konkurrent till den kommunala skolan är det inte rimligt att begära att kommunen skall ha skyldighet att informera om andra huvudmäns utbildningar. Undantag skall göras för nationella program och grenar som inte erbjuds i den egna kommunen.

CSN framhåller att om förslaget att Skolverket skall besluta om en fristående gymnasieskola skall förklaras bidragsberättigad genomförs, måste antingen bestämmelserna i studiestödslagen och studiestödsförordningen ändras eller också måste regeringen besluta om ändringar i bilaga 1 till förordningen om offentligt stöd till fristående skolor (1993:884), kontinuerligt efter Skolverkets beslut. För att Skolverkets beslut skall innebära att studiestöd kan lämnas krävs ändring i bilagan till förordningen. Vidare betonar nämnden att förslaget kommer att medföra konsekvenser i form av kostnader för studiestöd. Slutligen kommenterar nämnden att hemkommunens ersättningskyldighet (enligt 5 kap. 8 § skollagen) inte automatiskt medför att statligt inackorderingstillägg lämnas om den studerande är inackorderad. För att inackorderingstillägg skall lämnas krävs normalt bl.a. att motsvarande utbildning inte finns på elevens hemort.

Lagrådsremissens lagförslag

Prop. 1995/96:200
Bilaga 7

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)³⁵

dels att 3 kap. 12 §, 4 kap. 8 a §, 6 kap. 6 a §, 9 kap. 2, 5–9, 11–14 och 17 §§, 10 kap. 1 c § samt 15 kap. 13 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas nya bestämmelser, 9 kap. 8 b, 8 c och 16 a §§ samt 14 kap. 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

³⁵ Lagen omtryckt 1991:1111.

12 §³⁶

På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna.

Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av styrelsen för utbildningen eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av den styrelse som ansvarar för grundskolan i elevens hemkommun. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 kap.

³⁶ Senaste lydelse 1995:63.

8 a §³⁷

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § tredje stycket och 8 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall ersättningen *motsvara den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Hemkommunen får dock göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent från den framräknade genomsnittskostnaden.*

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § tredje stycket och 8 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall ersättningen *bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar i fråga om de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.*

6 kap.

³⁷ Senaste lydelse 1995:816.

6 a §³⁸

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § andra stycket i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall hemkommunen *utge* det belopp som regeringen *föreskriver*.

Efter önskemål av vårdnadshavare har en kommun rätt att i andra fall än som avses i 5 § andra stycket i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun. Om inte de berörda kommunerna kommer överens om annat, skall hemkommunen *betala* det belopp som regeringen *beslutat*.

9 kap.

³⁸ Senaste lydelse 1993:800.

2 §³⁹

En fristående skola som motsvarar grundskolan skall godkännas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena.

En fristående skola skall godkännas, om

1. skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla,

2. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

3. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolf orm i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

4. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

5. – i fråga om en skola som motsvarar särskolan eller specialskolan – eleverna bereds de omsorger som behövs, och

6. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som motsvarar särskolan eller specialskolan skall godkännas, om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan. En ytterligare förutsättning är att

En fristående skola får inom ramen för vad som sägs i första stycket 2 ha en konfessionell inriktning.

³⁹ Senaste lydelse 1995:1248.

*eleverna i samband med utbildning-
en bereds erforderliga omsorger.*

*I godkännandet av en skola som
motsvarar specialskolan skall anges
vilka handikappgrupper som god-
kännandet avser.*

5 §⁴⁰

Den som endast för en kortare tid är bosatt i landet eller den som har andra skäl att få utbildning i en internationell skola får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om skolan är godkänd för ändamålet av Statens skolverk. Detta gäller dock inte sådana barn som avses i 3 kap. 3 § andra och tredje styckena.

Med internationell skola avses en fristående skola som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i grundskolan eller i en fristående skola som motsvarar grundskolan. För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de i landet för kortare tid bosatta eleverna behöver.

*Regeringen får medge att en in-
ternationell skola tar emot andra
barn än sådana som avses i första
stycket för att fullgöra skolplikten
vid skolan.*

⁴⁰ Senaste lydelse 1995:1248.

6 §⁴¹

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall tilldelas bidrag för verksamheten av elevernas hemkommuner. För varje elev skall lämnas ett belopp som motsvarar den genomsnittliga kostnaden per elev i hemkommunens grundskola det pågående kalenderåret på den årskurs som eleven tillhör. Vid tilldelningen får kommunen göra ett avdrag som uppgår till högst 25 procent av den framräknade genomsnittskostnaden. När kommunen bestämmer avdragets storlek skall den beakta bland annat om den fristående skolan har särskilda kostnader på grund av

1. att skolan drivs av en enskild fysisk eller juridisk person och inte av kommunen,

2. att skolans åtagande omfattar elever med behov av särskilda stödinsatser,

3. att skolan erbjuder skolhälsovård.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får medge ett större avdrag än 25 procent, om det finns särskilda skäl.

Tilldelningen beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. Tilldelningen grundas på antalet elever från kommunen i den fristående skolan den 15 september under bidragsåret. Bidragen skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli-september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli-september månad, betalas ut samlat i september. För att en nystartad

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Detsamma gäller om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

⁴¹ Senaste lydelse 1996:60.

skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar.

Om en elev slutar i den fristående skolan efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

En skola som har rätt till bidrag skall tilldelas bidrag av elevernas hemkommuner. Bidraget skall för varje elev bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar i fråga om elever i de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Utbetalning av bidrag enligt andra stycket får grundas på den kostnad som hemkommunen fastställt i sin budget för respektive kalenderår. Om det slutliga utfallet skulle bli högre än det i budgeten fastställda har den fristående skolan rätt att få ut motsvarande mellanskillnad. Sådan slutreglering skall ske senast två månader efter det att kommunens årsredovisning för det aktuella kalenderåret har lämnats över till fullmäktige.

Vad som sägs i första–fjärde styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen avstått från medelstildelning eller sådana skolor som Statens skolverk enligt 7 § förklarat sakna rätt till bidrag. Första–fjärde styckena gäller inte heller om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

6 a §⁴²

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall *tilldelas bidrag för verksamheten av elevernas hemkommuner. För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan skall ha ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar. Varje bidragsår börjar den 1 juli.*

Tilldelningen skall, om elevernas hemkommuner och den fristående skolan inte kommer överens om annat, ske i enlighet med bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena.

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall *av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut elevavgifter som strider mot 7 §.*

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Detsamma gäller om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa erlagga det belopp som regeringen beslutat.

⁴² Senaste lydelse 1995:1248.

7 §⁴³

Fristående skolor, som har rätt till bidrag enligt 6 §, får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall för de elever som bidragen avser vara avgiftsfri. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a §, får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om Statens skolverk, vid prövning av en ansökan om godkännande som avses i 2 §, finner att elevavgifterna vid skolan inte kan anses skäligen, skall verket, om skolan godkänns, förklara att den inte skall ha rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §.

Skolverket skall vidare förklara rätten till fortsatt bidrag förverkad, om en skola efter godkännandet tar ut elevavgifter som inte kan anses skäligen. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Beslut om att en skola inte skall få bidrag får upphävas av Skolverket, om elevavgifterna senare bedöms som skäligen.

⁴³ Senaste lydelse 1994:739.

8 §⁴⁴

Regeringen får i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasieskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena. Förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet i regionen.

Om en sådan förklaring som avses i första stycket lämnats, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet enligt andra stycket att lämna bidrag till skolan gäller inte om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elev.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med

Statens skolverk skall i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i 8 a §, om

1. utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program,

2. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och

4. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En sådan förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola får inom ramen för vad som sägs i första stycket 2 ha en konfessionell inriktning.

⁴⁴ Senaste lydelse 1996:60.

elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

8 a §⁴⁵

Regeringen får i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bidrag som avses i andra stycket, om utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot gymnasiesärskolans allmänna mål. Härvid skall särskilt beaktas de krav som anges i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena.

Om en sådan förklaring som avses i första stycket lämnats, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det belopp som regeringen beslutat.

Om en fristående skola förklarats berättigad till bidrag enligt 8 §, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte om statsbidrag lämnas för en utlandsvensk elev.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

8 b §

Statens skolverk skall i fråga om viss utbildning förklara en fristående skola berättigad till sådant bi-

⁴⁵ Senaste lydelse 1994:739.

drag som avses i 8 c §, om

1. utbildningen ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla,

2. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och

4. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En sådan förklaring skall dock inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola får inom ramen för vad som sägs i första stycket 2 ha en konfessionell inriktning.

8 c §

Om en fristående skola förklarats berättigad till bidrag enligt 8 b §, skall elevernas hemkommuner lämna bidrag till skolan. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner skall dessa betala det belopp som regeringen

beslutat.

9 §¹

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat skall bidraget enligt 8 eller 8 a § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli. *Tilldelningen grundas på antalet elever på den bidragsberättigade utbildningen den 15 september under bidragsåret. Bidraget skall utbetalas med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli–september avpassas efter ett beräknat antal elever och reglering görs vid utbetalning i oktober. För en skola som är nystartad, får bidrag, som avser tiden juli–september månad, betalas ut samlat i september.*

Om en elev slutar efter den 15 september bidragsåret är hemkommunen inte skyldig att tilldela skolan bidrag för längre tid än till och med kalendermånaden efter den då eleven slutade.

För att en skola skall ha rätt till bidrag gäller dock att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan. *Ansökan skall lämnas in till länsstyrelsen i det län där skolan är belägen om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasieskolans och till Statens skolverk om ansökan avser en skola vars utbildningar motsvarar gymnasiesärskolans.*

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat skall bidraget enligt 8 a eller 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 juli.

För att en *fristående* skola som avses i 8 eller 8 b § skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan *bidragsåret* börjar.

11 §⁴⁶

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.

⁴⁶ Senaste lydelse 1993:1679.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

12 §⁴⁷

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i uppföljning och utvärdering samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosäter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i *den* uppföljning och utvärdering som genomförs av *Statens skolverk* samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosäter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas om skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

⁴⁷ Senaste lydelse 1993:1679.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande *eller om rätt till bidrag.*

13 §⁴⁸

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 a § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är i fråga om dessa utbildningar skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är i fråga om dessa utbildningar skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

⁴⁸ Senaste lydelse 1994:740.

14 §⁴⁹

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 a § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i uppföljning och utvärdering.

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i *den* uppföljning och utvärdering *som genomförs av Statens skolverk*.

Statens skolverk får om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner återkalla förklaringen om rätt till bidrag.

16 a §

Ingen som är eller har varit verksam i en fristående skola som avses i detta kapitel får obehörigen röja vad han eller hon i den elevvårdande verksamheten har fått veta om någons personliga förhållanden. Ingen får heller obehörigen röja uppgifter i ett ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

⁴⁹ Senaste lydelse 1994:739.

17 §⁵⁰

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 § samt beslut i ärenden om elevavgifter enligt 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 §, eller i ärenden om rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 8, 8 b, 12 eller 14 § samt beslut i ärenden om elevavgifter enligt 10 §.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

10 kap.

⁵⁰ Senaste lydelse 1995:1248.

1 c §⁵¹

En kommun skall lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlandssvensk. Därvid skall bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelser i 9 kap. 8 och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) skall bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas.

En kommun skall lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlandssvensk. Därvid skall bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelser i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) skall bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas.

14 kap.

7 a §

För elever i sådana fristående skolor som avses i 9 kap. skall huvudmannen för skolan erbjuda skolhälsovård som motsvarar den som ges åt eleverna inom motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet. Detta gäller dock inte sådana skolor som avses i 9 kap. 5 §.

15 kap.

13 §

Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars genomgår utbildning med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 3 kap. 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelser-

Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars genomgår utbildning med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 3 kap. 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelser-

⁵¹ Senaste lydelse 1996:60.

na i 3 kap. 12 § tredje *stycket*.

na i 3 kap. 12 § *andra och tredje styckena*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997 och skall tillämpas på utbildning som äger rum efter den 1 juli 1997.

2. Ett godkännande enligt 9 kap. 2 § som har meddelats före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall kravet på minsta elevantal tillämpas först från och med den 1 juli 1998.

3. En fristående skola som godkänts före ikraftträdandet skall trots vad som sägs i 9 kap. 6 § första stycket och 6 a § första stycket vara berättigad till bidrag enligt 9 kap. 6 § tredje stycket respektive 6 a § tredje stycket till dess Statens skolverk beslutar om något annat.

4. För skolor som under läsåret 1996/97 tar ut avgifter med stöd av 9 kap. 7 § i dess äldre lydelse skall bestämmelsen i dess nya lydelse tillämpas först från och med den 1 juli 1998.

5. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 eller 8 a § i deras äldre lydelse som regeringen har meddelat före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1996-04-29

Närvarande: justitierådet Staffan Magnusson, f.d. presidenten i Försäkringsöverdomstolen Leif Ekberg, regeringsrådet Leif Lindstam.

Enligt en lagrådsremiss den 18 april 1996 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Lars Borg.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Huvuddelen av de föreslagna lagändringarna avser 9 kap. skollagen, som handlar om fristående skolor. 9 kap. 2 § innehåller regler om godkännande av sådana fristående skolor som motsvarar grundskolan, särskolan eller specialskolan, medan 9 kap. 6 och 6 a §§ innehåller bestämmelser om bidrag till fristående skolor som motsvarar grundskolan respektive särskolan.

Frågor om bidrag till sådana fristående skolor som lämnar utbildning motsvarande den som ges i gymnasieskolan skall enligt lagrådsremissen regleras i 9 kap. 8 och 8 a §§. Liknande bestämmelser beträffande utbildning motsvarande den som ges i gymnasiesärskolan har tagits in i två nya paragrafer, 9 kap. 8 b och 8 c §§.

Enligt Lagrådets mening bör inledningen till 9 kap. 2 § ändras, så att det tydligare än i det remitterade förslaget framgår vilka slag av skolor det är fråga om. Vidare bör som ett nytt tredje stycke i paragrafen tas in en bestämmelse om att ett godkännande kan avse vissa årskurser (jfr det föreslagna andra stycket i 9 kap. 6 §, där det anges när en skola som har godkänts för utbildning för vissa årskurser och som vill bli godkänd för ytterligare årskurser har att göra ansökan härom).

Även vissa andra, smärre ändringar bör göras i 9 kap. 2 §.

I 9 kap. 6 § bör det föreslagna tredje stycket ändras, så att det klart framgår att bidrag lämnas av hemkommunen för varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan. Vidare bör det anges att bidraget skall bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar "vid fördelning av resurser" till de egna grundskolorna.

När det gäller 9 kap. 6 § fjärde stycket, som motsvarar det nuvarande femte stycket, finns det anledning att liksom i dag slå fast att bidragsbestämmelserna i de föregående styckena inte gäller de fristående skolor för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medelstilldelning.

Lagrådet föreslår, i likhet med vad som har förordats beträffande 9 kap. 2 §, att inledningen till 9 kap. 8 och 8 b §§ ändras, så att det klart framgår vilka slag av utbildning som det är fråga om. Vidare bör, i likhet med vad Lagrådet har förordat beträffande 9 kap. 6 §, såväl 9 kap. 8 a som 8 c §§ inledas med en bestämmelse om att hemkommunen lämnar bidrag för varje elev som genomgår sådan utbildning som det är fråga om.

Utöver de paragrafer som föreslås ändrade i lagrådsremissen bör ändringar göras även i 9 kap.10 §. Hänvisningarna i andra och tredje

styckena till 8 a § bör sålunda ändras till att avse 8 b §. Vidare bör det i såväl första som andra styckena anges att hänsyn skall tas till de särskilda kostnader som skolan har "för den bidragsgrundande utbildningen".

Lagrådets förslag till ändringar av 9 kap. 2, 6, 8-8 c och 10 §§ framgår av en *bilaga* till lagrådsyttrandet.

Bilaga

9 kap.

2 §

En fristående skola, vars utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla, skall godkännas, om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,
3. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,
4. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs, och
5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

Ett godkännande kan avse vissa årskurser.

6 §

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundsko-

lorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vad som sägs i första-tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvdmannen skriftligen har avstått från medelstilldelning. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

8 §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och
3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

8 a §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

8 b §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla, skall Statens skolverk

förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 c § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, och
3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

8 c §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 b § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa betala det belopp som regeringen beslutat.

10 §

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 b § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Om en skola tar ut elevavgifter för utbildningar som berättigar till bidrag enligt 8 eller 8 b § och avgifterna inte kan anses skäligen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 maj 1996

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Blomberg, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Messing

Föredragande: statsrådet Ylva Johansson

Regeringen beslutar proposition 1995/96:200 Fristående skolor m.m.

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)	6 kap. 6 a § 9 kap. 2 § 9 kap. 8–8 b §§ 9 kap. 11 § 9 kap. 13 §	
Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)	3 kap. 1 § 4 kap. 1 § 7 kap. 1 §	

1.Senaste lydelse 1995:816.